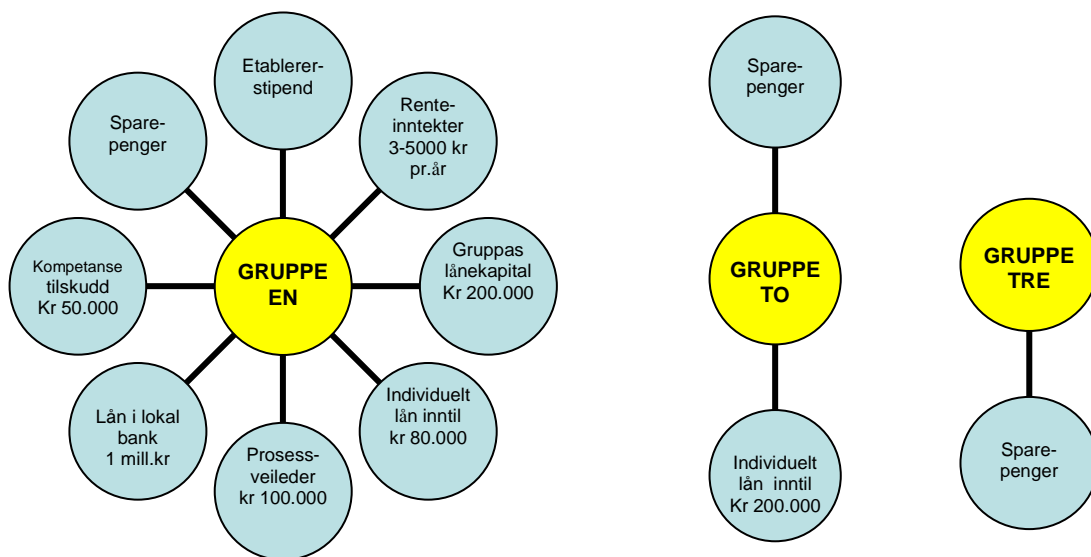

NETTVERKSKREDITT

SOM TILGANG TIL

KOMPETANSE, NETTVERK OG KAPITAL

EN SAMMENLIGNENDE CASESTUDIE

Ellen Width

SPL-3900

Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø
Våren 2010

FORORD

Når jeg ser tilbake ser jeg de mineskadde selvhjelpsgruppene som låner ut høner til hverandre.

Når jeg ser tilbake ser jeg Kirsten-Berit med reinen på vidda, men som gikk seg vill i byen.

Når jeg ser tilbake så ser jeg Ragna, som var en del av historiene, men som ikke lenger er.

Når jeg ser tilbake så ser jeg Inger, som la sin sjel i Ståa, der vi i dag leser historiene.

Når jeg ser tilbake så ser jeg de fattige kvinnene som tok mikrokredittlån i India.

Når jeg ser tilbake så ser jeg at menneskene er det aller viktigste.

Når jeg ser tilbake så undrer jeg meg over framtiden.

Når jeg ser tilbake så har jeg lært noe.

Nå ser jeg bare.

Takk til alle som har bidratt!

Målselv, 17.05.2010

Ellen

"We must look back to go forward in the right direction"

(Fuglesang og Chandler 1986:10)

INNHOLDSFORTEGNELSE

Forord	2
Figurliste	5
Tabelliste	5
Vedlegg	6
Forkortelser	6
INNLEDNING	7
1.1 Oppgavens tema	7
1.2 Oppgavens fokus	7
1.3 Begreper	8
1.4 Presentasjon av casene	9
1.5 Problemstilling	12
1.5.1 Forskningsspørsmål	12
1.5.2 Min faglige begrunnelse	12
1.5.3 Min samfunnsmessige begrunnelse	13
1.6 Oppsummering	14
2 FRA MIKROKREDITT TIL NETTVERKSKREDITT	15
2.1 Ideen om mikrokreditt	15
2.2 Mikrokreditt i europeisk kontekst	15
2.3 Mikrokreditt i norsk kontekst	16
2.4 Nettverkskreditt – i et historisk perspektiv	17
2.5 Aktørene i nettverkskreditt	18
3 DISKURSEN OM MIKROKREDITT	21
3.1 Debatten om nettverkskreditt	21
3.2 Relevante problemstillinger	24
3.3 Oppsummering	26
4 METODE	27
4.1 Sammenlignende casestudie	27
4.1.1 Aktører	27
4.1.2 Arenaer	28
4.1.3 Dokumenter	29
4.2 Metodisk opplegg	29
4.2.1 Dokumentstudier	29
4.2.2 Intervju	30
4.2.3 Fokusgruppemøter	30
4.2.4 Spørreskjema	32
4.3 Utvalget av informanter	32
4.4 Opplegg for analyse	33
4.4.1 Analysemodell	33
4.4.2 Nivåanalyse	34
4.4.3 Tolkning	35
4.4.4 Metodekritikk	35
4.4.5 Relasjon mellom forsker og fagfelt	36
4.4.6 Anonymitet og åpenhet	37
4.4.7 Vurdering av reliabilitet og validitet	38
4.4.8 Ethiske aspekter	38
4.5 Oppsummering	39

5 TEORETISK UTGANGSPUNKT	41
5.1 Kabeers aktørperspektiv	42
5.2 Fem dimensjoner av sosiale relasjoner	43
5.3 Kompletterende perspektiver	43
5.4 "Diverse economies" – et teoretisk ståsted	43
6 KABEERS FEM DIMENSJONER AV SOSIALE RELASJONER	45
6.1 Regler; hvordan ting gjøres?	45
6.2 Aktiviteter; hva blir gjort?	48
6.3 Ressurser; hva brukes?, hva produseres?	49
6.4 Hva produseres?	57
6.5 Aktører; hvem er med?, hvem er utenfor?	58
6.6 Makt; hvem bestemmer?, hvem sine interesser ivaretas?	61
6.7 Oppsummering	63
7 HVA KUNNE HA VÆRT	65
7.1 Om informasjon, systemer, ressurser, samarbeid og håp	65
8 OM TILLIT, KUNNSKAP OG PENGER	69
8.1 Når tilliten ikke er der	69
8.2 Når kunnskapen ikke deles	70
8.3 Når du "må ha penger for å få penger"	71
9 OM HOLDNINGER, LEGITIMITET, STEDER OG SKEPSIS - OG OM DET SOM ER "LAGT PÅ IS"	73
9.1 Når noen er veldig "sånn"	73
9.2 "Smør på flæsk"	73
9.3 "Jeg må ha et sted"	75
9.4 "Hvem er de egentlig"	76
9.5 Når "ting er lagt på is"	77
10 HVORFOR "THIRD WAY" IKKE ER EN VEI	79
10.1 Fordi nettverkskreditt ikke oppfattes som innovasjon?	79
10.1.1 Kvinnesatsing et uttalt mål?	80
10.1.2 Entreprenøren i nettverkskreditt – hvem er det egentlig?	81
10.2 Fordi strukturene som er – ikke er legitime?	82
10.2.1 Nettverkskreditt i sosio-økonomiske kontekster	83
10.3 Fordi "rest-arbeidsevne entreprenøren" er en "ikke" person?	85
10.3.1 Kjønn som variabel, som relasjon og som prosess	85
10.3.2 Kjønn som interseksjonalitet	86
10.3.3 Kjønn og entreprenørskap	86
10.6 Fordi noen eier definisjonsmakten?	88
10.7 Fordi det står om "penga eller livet"?	89
10.7.1 Handlingsfriheten	89
10.8 Fordi subjekter blir behandlet som objekter?	91
10.8.1 Klient eller kompetent?	91
10.9 Fordi "Third Way" ikke lenger er en vei?	91
11 "Å SKAPE NOE NYTT AV DET SOM ER FOR HÅNDEN	95

12 OPPSUMMERINGER OG FUNN	97
12.1 Oppsummering	97
12.1.1 Myndighetenes tilrettelegging for nettverkskreditt	97
12.1.2 Hvordan gruppene får tilgang til kompetanse, nettverk og kapital	97
12.1.3 Kompetansen, nettverket og kapitalen gruppene har tilgang til	98
12.1.4 Kjønn, etnisk tilhørighet og bosteds innvirkning på tilgang til nettverkskreditt	99
12.1.5 Hvordan myndighetenes intensjoner med nettverkskredittordningen sammenfaller med brukerbehovet	100
12.2 Gruppe TO sitt sluttord: ”Uten penger gjør vi ingenting”	101
12.3 Interessante funn	101
12.4 Praktiske konsekvenser	101
12.4.1 Et inkluderende næringsliv?	101
12.4.2 Nettverkskreditt på nye politikkområder?	102
12.4.3 (Re-)Etablering av nettverkskreditt?	102
12.5 Teoretiske konsekvenser	103
12.5.1 “Third Way in advanced economies”	103
12.5.2 ”Diverse economies”	104
12.6 Perspektiver	105
12.6.1 Lofotmodellen – fortsatt aktuell?	105
12.6.2 En siste refleksjon	105
 LITTERATUR	 106
Andre kilder	110
 FIGURLISTE	
Figur 1. Gruppenes tilgang til kompetanse	49
Figur 2. Gruppenes tilgang til nettverk	52
Figur 3. Gruppenes tilgang til kapital	54
Figur 4. Aktørene gruppe EN formelt relaterer til	59
Figur 5. Aktørene gruppe TO formelt relaterer til	59
 TABELLISTE	
Tabell 1. Aktører og roller 1992 – 2010	18
Tabell 2. Oversikt over organisasjoner og nettverkskredittgrupper pr.2008	19
Tabell 3. Litteraturoversikt nettverkskreditt 1994-2008	22
Tabell 4. Oversikt over litteraturens konklusjoner og begrensninger	23
Tabell 5. Aktørnivå	28
Tabell 6. Analysemodell	34
Tabell 7. Teoretisk utgangspunkt	41
Tabell 8. Sammenligning av rutiner og regler	46
Tabell 9. Type aktiviteter på ulike nivå	48
Tabell 10. Tilgang til kompetanse	50
Tabell 11. Type nettverk på ulike nivå	52
Tabell 12. Tilgang til nettverk på ulike nivå	54
Tabell 13. Gruppenes tilganger til kapital	56
Tabell 14. Organisasjonenes tilganger til kapital	56
Tabell 15. Entreprenørkategorier	82
Tabell 16. Ulik økonomisk rasjonalitet	89
Tabell 17. ”Diverse economies”	104

VEDLEGG

1. "Fortellingen om nettverkskreditt"	114
2. Beskrivelse av de formelle aktørene	117
- figur a. Andelslaget Nettverkskreditt BA	120
- figur b. Fylkesforeningen Nettverksbankene i Nord-Trøndelag	120
- figur c. Regionale foreningen MittNett Nettverksbank	121
- figur d. Nettverkskredittgruppe	122
3. Spørreskjema til gruppemedlemmer	123
4. Intervjuguide	124
5. Sitater tverrpolitisk enighet	129
6. Redegjørelse for mitt ståsted	130
7. Valgfritt pensum	131

FORKORTELSER BENYTTET I OPPGAVEN

AD	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
BI	Bedriftsøkonomisk Institutt
CA	The Capability Approach
CB	Cultura Bank
FD	Fiskeridepartementet
FKU	Fiskerinæringas Kvinneutvalg
IN	Innovasjon Norge
KN	Kvinnebanken Norgesnett
KRD	Kommunal- og regionaldepartementet
LD	Landbruksdepartementet
NBA	Nettverkskreditt BA
NiNT	Nettverksbankene i Nord-Trøndelag
NK-grupper	Nettverkskredittgrupper
SND	Statens Nærings- og Distriktsutbyggingsfond
STÅA	Ståa i Kvinnebanken

KAPITTEL 1

INNLEDNING

Gjennom min livs- og yrkeserfaring har jeg opparbeidet en interesse for alternative strømninger i samfunnet. Da gjerne knyttet til kultur, økonomi, nettverksarbeid, næringsutvikling og samfunnsutvikling. Jeg har ikke sett dette som enkeltområder, men som felt som griper inn i hverandre, utfyller hverandre og utfordrer hverandre. Gjennom prosessbasert arbeid over år har jeg sett betydningen av mobilisering gjennom deltakelse. Jeg har sett at denne mobiliseringen resulterer i personlig vekst, felles eierskap, handling og ansvar for et fellesskap langt ut over individet. Jeg har spesielt vært opptatt av mikrokreditt, eller nettverkskreditt som det kalles på norsk. Gjennom mine ulike roller innen nettverkskreditt har jeg fulgt ordningen over mange år. Jeg har fundert på hvordan nettverkskreditt egentlig passer inn i myndighetenes satsing på innovasjon og entreprenørskap. Videre har jeg tenkt det kunne være interessant å belyse ulike problemstillinger, som har vært aktualisert knyttet til nettverkskreditt. Jeg ser at det skjer noe i Europa på dette fagfeltet som Norge ikke er en del av. Det handler om sosialt entreprenørskap og det handler om samfunnsentreprenørskap, som mikrokreditt gjerne knyttes til.

1.1 OPPGAVENS TEMA

Som tema handler oppgaven om nettverkskreditt som tilgang til kompetanse, nettverk og kapital for å kunne utøve handlingsfrihet.

1.2 OPPGAVENS FOKUS

Det pågår en debatt internasjonalt der det settes spørsmålstegn ved nytten av mikrokreditt. Påstanden er at kanskje ordningen når alt kommer til alt ikke er så bra for kvinner (Barker og Feiner 2007), men også andre stiller seg også kritiske (Kabeer 2001; 2005 ;2008a, UN 2009:61). Formålet med denne oppgaven er å sette spørsmålstegn ved nytten av nettverkskreditt i norsk kontekst. Hva er idealene? Hva er realitetene? Er det sammenheng mellom myndighetenes mål med ordningen og brukernes nytte? Disse spørsmålene danner grunnlaget for mitt arbeid med å se nærmere på nettverkskredittordningen.

Med et aktørperspektiv har jeg valgt å undersøke to nivå: nettverkskredittgruppene og deres formelle organisasjoner. Det er kun undersøkt hvordan to nettverkskredittgrupper og to representanter for deres organisasjoner har erfart nettverkskredittordningen mht tilgang til kompetanse, nettverk og kapital. Underveis i arbeidet ble imidlertid ytterligere en gruppe

inkludert. Denne gruppen er den kategori som utgjør de potensielle medlemmene til en nettverkskredittgruppe. Det betyr at jeg ikke har foretatt noen intervju på politisk nivå eller forvaltningsnivå. Det er heller ikke foretatt intervju av frittstående grupper, enkeltforeninger, regionale foreninger eller stiftelser.

Det jeg har fundert på er om det er en sammenheng mellom overordnede mål og strategier for nettverkskreditt, de institusjonelle rammebetingelsene og i hvilken grad medlemmene i en nettverkskredittgruppe har tilgang til ressurser som kapital, nettverk og kompetanse. Øker nettverkskreditt målgruppenes tilganger til ressurser eller opprettholder ordningen eksisterende kjønnsforskjeller? Er måloppnåelse knyttet til hvordan målene er formulert og hvordan ordningene er organisert? Eller er det andre forhold som forklarer dette? Jeg har med oppgaven villet undersøke disse forholdene nærmere. Variablene har vært tilgangene til *kompetanse, nettverk og kapital*.

Hverdagserfaringene med nettverkskredittordningen er undersøkt gjennom å velge en kvalitativ tilnærming. Dette er gjort ved å se på brukernes erfaringer med nettverkskreditt opp mot norske myndigheters mål med nettverkskreditt knyttet til innovasjon og næringsutvikling. Min nysgjerrighet og motivasjon er knyttet til om det å sammenligne og frambringe erfaringer med nettverkskreditt kan bidra til ny kunnskap, - evt. ny politikk på området.

1.3 BEGREPER

Det er noen begreper som synes særlig relevante å utdype før en går videre i oppgaven:

Aktørperspektiv er basert på anerkjennelsen av at rettigheter er formet gjennom den aktuelle streben som er basert på forståelsen av folks egen forståelse av hva de rettmessig er berettiget til. Fokuset er på den effekten disse rettighetene har i en sosial kontekst (Kabeer 2005).

Entreprenørskap er ikke et individuelt fenomen (Aaltio m.fl.2008). Dette begrunnes med at entreprenørskap er basert på en prosess som foregår mellom mennesker og omgivelsene. Dette innebærer en forståelse av entreprenørskap og kvinnelige entreprenører som skapere av sosial kapital bygd på relasjoner mellom sosiale aktører. Aaltio m.fl.(2008) vektlegger sosial kapital som en økende og kollektiv konstruksjon.

Institusjoner blir av Kabeer beskrevet som *”bearers of gender – specific constraints when their principal actors reflect and reinforce, consciously or unconsciously, discriminatory norms and values which impose restrictions on women’s choices”* (UN 2009).

Asymmetri refererer til hvordan ulikheter i regler og ressurser, gjør at noen kategorier individer kan hindre eller forme andres valgmuligheter og handlinger (Kabeer 1994).

Kapital referer seg her til tre ulike former for kapital som ansees nødvendige for å starte en bedrift (Foss og Ljunggren 2006). Det handler om *kompetanse*, som menneskelig kapital, *nettverk* som sosial kapital og *finansiell kapital*.

Kultur handler om alle de normer, skikker og praksiser, som hindrer at menneskers prinsipielle atferd styres av noe mer enn av prinsippene om økonomisk maksimering. Kultur handler om de andre forholdene som mennesker verdsetter i tillegg til goder og tjenester (Kabeer 1994).

Makt forstås her som en prosess alle tar del i, dette som en motsetning til makt som noe statisk relatert til visse individer (Lips 1991).

1.4 PRESENTASJON AV GRUPPENE

Oppgaven er konsentrert om tre case, som innebærer tre grupper. Den ene er en nettverkskredittgruppe som består av kvinner i distrikts-Norge. Den andre er en nettverkskredittgruppe som består av innvandrerkvinner i en mindre by. Disse to gruppene er tilknyttet hver sin organisasjon – andelslaget Nettverkskreditt BA (**NBA**) og fylkesforeningen Nettverksbankene i Nord-Trøndelag (**NiNT**). Den tredje gruppen, består av uføretrygdede kvinner fra flere kommuner, som ikke fikk støtte til å etablere seg som nettverkskredittgruppe. Gruppene presenteres i dette avsnittet på tre måter: - først beskriver de seg selv, - deretter gjennom mine første inntrykk - og til slutt som min korte beskrivelse av den enkelte gruppe.

GRUPPE EN OM SEG SELV: *”Vi passer ikke inn – det er en egenskap!”*

Mitt første inntrykk: I et hus i en mindre by. Opp en trapp, inn en dør og inn i en gang – i huset som fungerer både som bolig, systue og med salgs og utstillingslokale i trappegangen i 2.etg. En etter en kommer de. Nettverkskredittgruppas medlemmer, - alle damer. Men først

må husets eier legge sitt barn. Først en gang. Så en gang til. Så litt fyring i vedovnen og litt romstering på kjøkkenet før det vanker te, kaffe og påsmurte rundstykker på bordet. ”Her sitter vi bare...og blir vartet opp” sier en av de andre. Omsider er alle på plass og vi kan begynne. Med er også prosessveilederen i gruppa. Så er vi i gang.... Etter møtet vandrer vi opp i 2.etg. Der i gangen har hun – huseieren - hengende alle sine kreasjoner med redesign, som hun så gjerne vil vise fram. Det gjør hun med stolthet og forteller ivrig fra motevisningen der de andre i gruppen stilte som mannekenger og om alle bestillingene som hun har fått. Jeg rekker verken å prøve eller kjøpe, for jeg må rekke toget.

Min beskrivelse av gruppe EN: Den består av fem relativt unge kvinner, som etter å ha prøvd seg i arbeidslivet fant ut at de heller ville være sine egne sjefer og starte egne bedrifter. De er på litt forskjellige stadier i etablererprosessen, men så har de bare vært i drift som nettverkskredittgruppe i knappe to år. Begrunnelsene for å starte egen bedrift er mange:

”- Friheten, muligheten til å skape noe, - det å kunne livnære seg på egen virksomhet, styre sin egen tid, - jobbe med kreative oppgaver, - få jobbe med noe jeg virkelig liker, - at jeg bidrar og tilfører samfunnet noe.” De har funnet et fellesskap i nettverkskredittgruppa og vektlegger deling av erfaringer, råd og støtte som viktige sider ved det å være med i gruppa. Selv om kanskje utgangspunktet var å få tilgang til lån, så er det betydningen av nettverket som trekkes fram.

GRUPPE TO OM SEG SELV: ”Systue, testue, trøstestue og latterstue!”

Mitt første inntrykk: Et hus i en større by. Inn ei dør og opp en trapp og bortover gangen – i huset som snart skal rives. I år, eller til neste år. Hvem vet? Håndverkere og utsalg av ulike slag på rekke og rad. Inn i systua. Bordet er dekket til fem. Tekopper, pizza, kake, kjeks er satt fram. Et blick rundt i lokalet: Et hjørne med smykker, stativ med nye klær, stativ med reparerte klær, hyller med stoffer og et bord med symaskiner og uferdige plagg. En liste på veggen med priser på sømarbeid. En stor haug på et bord midt i rommet, med ytterjakker som det skal skiftes refleksbånd på. Oppdrag verdt 80.000 kr. Det finregnes. De har tatt tiden på arbeidet med en jakke. Får tilbakemelding fra oppdragsgiver om små justeringer. Avtalen er i boks. Mail- og tlf-adresser utveksles. Han forlater lokalet. Nå er de klare. Vi setter oss rundt bordet. Lynkurs i urdu over bordet – og jeg presenterer meg på urdu: ”Jeg heter Ellen”. Latteren slippes løs. ”Dette er både systue, testue, trøstestue og latterstue!” sier de i munnen

på hverandre. Latteren fortsetter...Etter avsluttet samtale med gruppa får jeg de helt personlige historiene og jeg får med meg forhåpningen om at deres bidrag skal hjelpe andre.

Min beskrivelse av gruppe TO: Gruppa består av fire innvandrerkvinner bosatt i en større by. En av dem er gift, de andre er alenemødre. De begrunner hensyn til omsorgsoppgaver og helseproblematikk, samt vanskeligheter med adgang til det norske arbeidsmarkedet, som motivasjon til å starte egen bedrift. De er kvinner som prøver å balansere helse, familie og jobb. De har startet systue, men synes det er vanskelig å nå ut i markedet. Oppdragene gir ikke nok inntekt til å leve av og de trenger lån til å kjøpe flere og nye symaskiner. Systua har gitt både gruppemedlemmene og andre et sted å være.

GRUPPE TRE OM SEG SELV: *"Vi har ikke lagt ho ned, - vi har lagt ho på is!"*

Mitt første inntrykk: Ute er det vinter og kaldt. Inne er det fyr i peisen og varme omfavnelser etter hvert som gruppemedlemmene ankommer. Fire kvinner er samlet i en stue, - hos en av dem, rundt et bord med kaffe og hjemmebakst. Uten gluten vel å merke. Det skjenkes kaffe og utveksles erfaringer om garninnkjøp. Kvaliteten sjekkes ut og bestilling gjøres. Latteren sitter løst. Omsider er vi samlet rundt bordet. En av kvinnene sier hun har dårlig tid, og må snart gå igjen. Når jeg forteller at jeg er kommet ens ærend nordfra for å snakke med dem sier hun: *"Jeg føler meg beæret!"*. Jeg følte meg også beæret, for hun ble – hele kvelden.

Min beskrivelse av gruppa: Gruppa består av fire middelaldrende, helt eller delvis, uføretrygdete kvinner. De dannet gruppe for 5 1/2 år siden og søkte da om støtte fra Innovasjon Norge. Den fikk de imidlertid i retur – ubehandlet. De kvalifiserte ikke som søkere iflg saksbehandleren. Skuffelsen var stor. De bestemte seg allikevel for å etablere seg som gruppe etter nettverkskredittprinsippene, men uten noen form for ekstern støtte. En i gruppa hadde allerede etablert bedrift, mens de andre hadde noe inntektsgivende aktiviteter uten at de hadde tatt skrittet til å etablere bedrift.. To i gruppa tok etablererskolen og de hadde planene klare. Gruppa har kun hatt sine egne sparepenger som kapitalressurs. Det har vært kr 100 hver 14.dag i løpet av 2 ½ år. De kom imidlertid tidlig i gang med sparingen og har benyttet midlene til bl.a. messedeltakelse og studiebesøk. Motivene for å bli med i gruppa var *"å lære noe nytt og bruke mine kreative evner, - det sosiale, støtte og pågang, - sosialt*

samvær, inspirasjon og muligheter for salg, -sysselsetting og tjene penger.” Etter avslag på flere søknader og etter 2 ½ år med møter hver 14.dag besluttet de å legge gruppa ”*på is*”, men de har fortsatt å møtes som et sosialt nettverk en gang i måneden de siste tre årene.

1.5 PROBLEMSTILLING

Med oppgaven har jeg villet undersøke om nettverkskreditt har betydning for gruppenes tilgang til kapital, nettverk og kompetanse. Dette er gjort som et sammenlignende casestudie. Oppgaven er brukt til å finne ut noe om hva myndighetenes satsing på nettverkskreditt resulterer i. Gir nettverkskreditt gruppene større handlingsfrihet? Stemmer min påstand om at strukturene har betydning for tilgang til kapital, nettverk og kompetanse eller er det andre forhold som evt. forklarer dette? I så fall, hva er det da som har betydning, - og hvilke implikasjoner bør det få?

1.5.1 Forskningsspørsmål

1. Hvordan har myndighetene tilrettelagt for bruken av nettverkskreditt?
2. Hvordan får nettverkskredittgrupper tilgang til kompetanse, nettverk og kapital?
3. Hva slags kompetanse, nettverk og kapital får gruppene tilgang til?
4. Hvordan innvirker kjønn, etnisk tilhørighet og bosted på tilgang til nettverkskreditt?
5. Hvordan sammenfaller myndighetenes intensjoner med nettverkskredittordningen med brukerbehovet?

1.5.2 Min faglige begrunnelse

Jeg har med oppgaven villet se om nettverkskreditt i norsk kontekst kan sees også i andre teoretiske perspektiver enn de som hittil er benyttet. Jeg har latt meg inspirere av Naila Kabeers arbeid med å se på nordisk kjønnsforskning fra et ”*sør-perspektiv*” (Kabeer 2008a). Hun presiserer behovet for i nordisk sammenheng å forske på forskjeller *mellom* kvinner, samt på forskning som gjenspeiler det *mangfoldet* som det norske samfunnet består av. Jeg ser at Kabeer kan sees i en teoretisk sammenheng med Giddens strukturasjonsteori (1984) og Sens Capability Approach (Comim 2008). Jeg har imidlertid valgt å la disse to teoriene kun fungere som en bakgrunn for det teorigrunlaget oppgaven bygger på. Det handler spesielt om det å stille spørsmål ved nytten av nettverkskreditt gjennom å avdekke om og i hvilken grad det er sammenheng mellom det institusjonelle og individers handlingsfrihet.

Ifølge Kouvo (2004) forekommer det ”*epistemological blind spots*” i nordisk kjønnsforskning. Hun knytter det til kjønnsforskjeller i form av kategoriske forskjeller, ikke bare mellom kvinner og menn, men også som kategorier som krysser de klassebaserte kategoriene av kapital og arbeid. Jeg har villet se om jeg kan identifisere noen av disse kategoriene innen mitt empiriske nedslagsfelt. Kabeers teori om ”*fem dimensjoner av sosiale relasjoner*” (1994:281-283) har gitt meg en metodisk innfallsvinkel til å forta analyse av den innsamlede empirien.

Drøftingene tar utgangspunkt i teorier knyttet til *innovasjon/entreprenørskap* (Berg og Foss 2002, Calás m.fl.2009, Blake og Hanson 2009), *sosial kapital* (Gnesi 2008), *kjønn* (Kabeer 1991;1994;1995;2005;2008a) og *sted* (Martin m.fl.2007). Disse har jeg benyttet som forklaring på funn, som grunnlag for diskusjon, for å se sammenhenger og som støtte for argumentene i oppgaven. Teoriene omtales nærmere i drøftingskapitlene.

En gjennomgang av foreliggende norsk forskningslitteratur om nettverkskreditt (Maal og Kassah (1994), Thomassen (1995;1998;1999), Saur (1998), Lian (2001), Dupont og Lian (2001), Sekkesæter (2002), Ellingsen og Lotherington (2002, 2006, 2008), Holm og Ljunggren (2007), samt Rambøll (2008), viser meg at det ikke er foretatt noen sammenlignende casestudie på empirisk nivå i Norge tidligere. Derfor har jeg valgt et slikt fokus og begrunner dette med at det kan være interessant, fordi en sammenlignende case-studie kan bidra med både ny kunnskap og nye aspekter ved nettverkskreditt.

Det teoretiske ståstedet som forsker som jeg her velger å innta, er beskrevet av Gibson-Graham (2008) i deres omtale av ”Diverse economies”, som vinkler det å være forsker med å ha et fokus på forskjeller. Faglig bygger jeg oppgaven på den forskningsmessige anbefalingen som Ellingsen og Lotherington (2008) argumenterer for:

”Further research should focus on exploring the preconceptions working in various situations of relevance for female entrepreneurs and how social interaction and relations unfold, under what structural conditions. Research should question the taken-for-granted, expectations, the sanctions and whether relations are symmetrical or asymmetrical. Gendering is hidden in these social processes “ (Ellingsen og Lotherington 2008: 144).

1.5.3 Min samfunnsmessige begrunnelse

Gjennom den empiriske dokumentasjonen har jeg ønsket å bidra til økt innsikt om prosessene knyttet til nettverkskreditt, som kan ha betydning for bruken av nettverkskreditt som virkemiddel i Norge. Dette har jeg gjort ut i fra tre samfunnsmessige motiv. Det første har det vært et motiv å løfte fram erfaringsgrunnlaget fra brukerne om nettverkskredittordningen. Det andre har vært å bidra til et utvidet kunnskapsgrunnlag gjennom bruk av ulike perspektiver. Det tredje motivet har vært et ønske om å bidra til å avdekke kunnskap om konsekvensene av

rammebetingelsene for kvinners entreprenørskap gjennom nettverkskreditt. Jeg har villet bruke denne kunnskapen til å drøfte om nettverkskreditt, slik ordningen framstår i dag, er egnet som et strategisk og økonomisk virkemiddel i planleggingen av et samfunn i tråd med regjeringens "Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner (2008 – 2013)" (Departementa 2008). Den har nemlig som overordnet mål å "inkludere fleire kvinner i næringslivet og skape eit meir mangfaldig, demokratisk og likestilt næringsliv" og har som et av flere prioriterte tiltak "styrking av nettverkskreditt" (Departementa 2008).

1.6 OPPSUMMERING

Tema for oppgaven er *nettverkskreditt som tilgang til kompetanse, nettverk og kapital*. Jeg har tatt utgangspunkt i den internasjonale debatten om nytten av mikrokreditt. Fokuset i oppgaven er knyttet til spørsmål om *nyttan av nettverkskreditt i norsk kontekst*. Casene består av en nettverkskredittgruppe med innvandrerkvinner, en nettverkskredittgruppe med norske kvinner og en gruppe kvinner som ikke fikk anledning til å danne nettverkskredittgruppe og deres organisasjoner. Forskningsspørsmålene er knyttet til tilgangen til kapital, kompetanse og nettverk, til betydningen av kjønn, etnisk tilhørighet og bosted og til sammenhengen mellom brukernes behov og myndighetenes intensjoner. Drøftingene er en kobling av erfaringene opp mot teori og presenteres som et grunnlag for å se veien videre. Faglig begrunner jeg oppgaven med behovet for å se på sammenhengen mellom det institusjonelle og individens handlingsrom og dette knytter jeg teoretisk til "*fem dimensjoner av sosiale relasjoner*" (Kabeer 1994:281-283). Teorier knyttet til innovasjon/entreprenørskap, kjønn, sosial kapital og sted gir meg verktøy til å drøfte funnene i oppgaven. Samfunnsmessig begrunner jeg oppgaven med et ønske om å løfte fram brukererfaringene og derved utvide kunnskapen om nettverkskreditt, som regjeringen prioritert som et tiltak i sin handlingsplan for å inkludere flere kvinner i næringslivet.

KAPITTEL 2

FRA MIKROKREDITT TIL NETTVERKSKREDITT

Mikrokreditt handler om å ha tilgang til de ressurser, goder og tjenester som trengs for å leve et anstendig liv. Som en form for finansieringsordning innen *mikrofinans*, har mikrokreditt utviklet seg i ulike former både i utviklingsland og i den vestlige verden. *Nettverkskreditt*, som en norsk variant av mikrokreditt, er benyttet som et tiltak innen næringsutvikling for etablerere med små kapitalbehov. Nettverkskreditt innebærer tilgang til kapital, nettverk og kompetanse. Det er nødvendig å kunne se den norske nettverkskredittordningen i en global sammenheng og jeg oppfatter denne kunnskapen som et nødvendig ”bakteppe” for å kunne gå inn i denne diskusjonen. Dette er min begrunnelse for gjennomgangen i dette kapitlet. For å skille mellom begrepene kan en si at mikrofinans har et fattigdomsperspektiv, mikrokreditt et sosialt inkluderingsperspektiv og nettverkskreditt et entreprenørskapsperspektiv.

2.1 IDEEN OM MIKROKREDITT

Den globale diskursen om fattigdomsbekjempelse og den økonomisk tenkning knyttet til denne diskursen ledes an av fredsprisvinner og professor i økonomi Muhammed Yunus, grunnlegger av Grameen Bank i Bangladesh. Dette har han gjort ved å skape et institusjonelt rammeverk, som han mener sikrer låntakerne direkte tilgang til og kontroll med ressursene. Prinsippene for lånemodellen, som betegnes som mikrokreditt, baserer seg på små lån gitt til medlemmene i en gruppe uten krav til sikkerhet, men basert på tillit. Denne asiatiske modellen for mikrokreditt har i dag utbredelse i store deler av verden. Den kjennetegnes ved sin vektlegging av det sosiale aspektet av mikrokreditt. Tall fra 2007 viser at mikrofinansorganisasjoner på verdensbasis har 154,8 millioner låntakere og de fleste av disse har gruppebaserte lån (UN 2009:57-58).

2.2 MIKROKREDITT I EUROPEISK KONTEKST

Innen EU har mikrofinans vært knyttet til flere politikkområder, - til entreprenørskap, til småbedriftssatsing, til finansiell ekskludering og til sosial inkludering (Molenaar 2009).

I 2010 annonserer EU-kommisjonen en enighet om at dette er et virkemiddel innen ”*Social Economy*”, som innebærer en målrettet effekt på entreprenørskap, økonomisk vekst og sosial inkludering i tråd med Lisboa-erklæringen. EU har senest i april 2010 bevilget 500 milliarder EURO til satsing på mikrokreditt i Europa (www.slu.se).

Ifølge European Microfinance Network (www.european-microfinance.org) er fokuset i EU spesielt rettet mot arbeidsledige, kvinner, innvandrere og etniske minoriteter. Mikrokreditt sees som et verktøy for å koble den arbeidsledige til et arbeidsmarked gjennom etablering av egen næringsvirksomhet. Det legges vekt på EU's rolle i å legge til rette for et støttende miljø for entreprenørskap, opprettelse av garantifond, erfaringsdeling gjennom "Best Practice" og avholde europeiske konferanser. EU fokuserer på det nasjonale nivå at myndighetenes rolle er å legge til rette for et støttende miljø for entreprenørskap, bidra til målsettingen om etableringen av bærekraftige mikrokredittinstitusjoner og styrking av samarbeidet mellom disse og ulike støttemiljø. På institusjonsnivå er fokuset rettet mot tekniske aspekter som jevnlig evalueringer basert på godkjente indikatorer samt fokus på erfaringsutveksling, informasjonsdeling og åpenhet. Den vestlige modellen av mikrokreditt, her representert med praksis innen EU, kjennetegnes ved sin vektlegging av det sosiale aspekt. Noen organisasjoner arbeider på nasjonalt nivå, andre opererer på lokalt nivå. Noen er opprinnelig frivillige organisasjoner og andre er private organisasjoner med overskudd som mål. Tilbydere i Vest-Europa fokuserer på identifiserte målgrupper for å gi dem førstegangslån for oppstart av bedrifter. Lån gis hovedsakelig som individuelle lån, kun 5 % gis som gruppelån. Tall viser at det er over 200 mikrofinansorganisasjoner i Europa, med mellom 42.000 og 80.000 utestående lån (Molenaar 2009).

2.3 MIKROKREDITT I NORSK KONTEKST

Begrepet "nettverkskreditt" brukes om en tilpasset modell av mikrokreditt i Norge. Nettverkskredittordningen, slik den praktiseres i dag, er primært et entreprenørskapstiltak i offentlig regi. Innovasjon Norge beskriver ordningen slik:

"Målet med nettverkskreditt er å styrke etableringsprosessen for å bidra til at det skapes flere og nye lønnsomme bedrifter. Dette er en ordning for småetablerere og gir tilbud om lånekapital, kompetanse og nettverk" (www.innovasjon Norge.no).

Nettverkskredittordningen retter seg mot småetablerere med lavt kapitalbehov for å løse deres kreditt- og kompetansebehov. Ordningen, slik den omtales i offentlig regi, har vært definert som et tjenestetilbud i Innovasjon Norges virkemiddelportefølje og som et tiltak innen programområdet "Kvinner i fokus" (Innovasjon Norge 2008). Ordningen, i regi av Innovasjon Norge (IN), hviler på tre grunnleggende prinsipper:

”1. Hver nettverkskredittgruppe består av 5 – 7 medlemmer og forvalter som gruppe en lånekapital på kr 200.000 til utlån i gruppen og hver deltaker kan låne 50.000 – 80.000 kr. Lånene forvaltes innad i gruppen, dvs. de selv foretar behandling av lånesøknader, bestemmer nedbetalingsplan og fastsetter rentenivå.

2. Læring skjer gjennom aktiv deltakelse i egen og andres etableringsprosess. Hver gruppe disponerer 50.000 kr til kurs og opplæring.

3. Støtte og veiledning skjer gjennom en prosjekt-/prosessleder som følger gruppa i oppstartsfasen over to år. Gruppa får tildelt 100.000 til en slik oppfølging.”

(Ellingsen & Lotherington, 2002)

Nettverkskredittgrupper eksisterer og har eksistert under flere forskjellige navn: Kvinnebank, Etablererbank, Frøbank, Nettverksbank og Nettverkskreditt. Det anslåes at det er totalt ca 265 nettverkskredittgrupper med over 1320 medlemmer og en total lånekapital på 53 mill.kr.(Innovasjon Norge 2008). Regjeringen satser på entreprenørskap i sin ”*Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner*” (Departementa 2008) og et av tolv tiltak i planen er ”*Forsterka satsing på nettverkskreditt i regi av Innovasjon Noreg*”. Handlingsplanen gjelder for perioden 2008 – 2013. Fortellingen om nettverkskreditt i Norge referer ofte til at det hele startet i Lofoten i 1992. Men hvordan har forløpet for nettverkskreditt vært frem til i dag? Et spørsmål er om dette forløpet har hatt betydning for gruppenes tilgang til kompetanse, nettverk og kapital?

2.4 NETTVERKSKREDITT – I ET HISTORISK PERSPEKTIV

Det kan være hensiktsmessig med et kort tilbakeblikk på et overordnet nivå for å forstå dagens situasjon. Dette mener jeg er nødvendig og viktig av tre grunner. Den ene grunnen er at en slik oversikt ikke tidligere er utarbeidet. Den andre er at den gir et grunnlag for å forstå hvordan prosessene har vært og hvordan rammebetingelsene for nettverkskreditt har endret seg siden oppstarten. Den tredje grunnen er at dokumentasjonen gir grunnlag for å forstå dagens situasjon for nettverkskreditt, ikke som *en* ordning, men som et *mangfold* av praksiser basert på mitt kjennskap til feltet. Dette er gjort ved å presentere oversikten som et kronologisk hendelsesforløp, som viser hvordan nettverkskreditt ble initiert, hvilke aktører som har vært involvert og hvilke aktiviteter som har vært gjennomført. Oppsettet er basert på tilgjengelige dokumenter med henvisning til kildene. ”**Fortellingen om nettverkskreditt**” foreligger som vedlegg 1. Denne historiske gjennomgangen reiser en del spørsmål som kan knyttes til en forståelse av *prosessene*, som det kunne vært interessant å følge opp. Jeg nøyer meg imidlertid med å la det meste av denne gjennomgangen danne et historisk bakteppe for det videre arbeid med oppgaven.

Underveis i arbeidet med oppgaven skjer imidlertid det at IN i 2009 fjerner nettverkskreditt som tjenestetilbud. ND bevilger kr 10.mill. til nettverkskreditt i 2008, mens de i 2009 og 2010 ikke bevilger en eneste krone til nettverkskreditt (www.regjeringen.no). Spørsmålet er om disse siste to forholdene, som strukturelle rammebetingelser, har betydning for gruppenes tilgang til kompetanse, nettverk og kapital.

2.5 AKTØRENE I NETTVERKSKREDITT

Den historiske gjennomgangen har gitt grunnlag for å systematisere hvem som er aktørene og hvilke roller de har eller har hatt knyttet til nettverkskreditt siden oppstarten i 1992:

TABELL 1. Aktører og roller 1992-2010

	Politisk	Finansiering	Administrering
Nettverkskredittgrupper			X
Lokale foreninger			X
Regionale foreninger			X
Fylkesforeninger			X
Stiftelser		X	X
Nasjonalt andelslag			X
Cultura Bank		X	X
Innovasjon Norge		X	X
Andre: Sparebanker/UDI		X	
Europeisk Investeringsfond		X	
Kommuner	X	X	
Fylkeskommuner	X	X	
Næringsdepartementet		X	
Arbeids- og inkluderingsdepartementet		X	
Kommunal- og Regionaldepartementet		X	
Landbruksdepartementet		X	
Fiskeridepartementet		X	
Sametinget		X	
Regjeringen	X		

Innovasjon Norge rapporterer at det finnes over 1320 nettverskredittmedlemmer, ca 265 grupper og 53 mill.kr i lånekapital (Innovasjon Norge 2008). Fullstendig oversikt over gruppene etterlyses imidlertid i den siste evalueringen som er foretatt av nettverkskredittordningen (Rambøll Management 2008). Med min kjennskap til nettverkskredittordningen, og det mangfoldet av grupper med både stiftelser, andelslag og

foreninger, ble det nødvendig å skaffe seg en bedre oversikt over det norske nettverkskredittlandskapet. Med utgangspunkt i Innovasjon Norges årlige rapport for kvinnesatsing i 2008 koblet opp mot informasjon i Enhetsregisteret i Brønnøysund pr. 28.08.2009 er det laget en *oversikt over organisasjonene* som er registrert i fht nettverkskreditt. Det taes forbehold om at den gir et fullstendig bilde. Tallene fra Enhetsregisteret er imidlertid gjeldende tall mht formelle registreringer som er foretatt med søk på ordene *nettverkskreditt*, *nettverksbank* og *kvinnebank*. Tabellen er satt opp fylkesvis i fht organisasjonskategori:

TABELL 2. Oversikt over organisasjonene og nettverkskredittgruppene pr.2008

FYLKER	Nettverks-kreditt grupper*	Foreninger	Fylkesforeninger	Stiftelser	Andelslag	Registrert i Enhets-Registeret
Oslo	3	6			1	
Akershus	20	3				
Østfol	4					
Hedmark	4					
Oppland	9	2				
Buskerud	11	6	JA	1		
Vestfold	17		(JA)**	1**		
Telemark	16		JA			
Aust-Agder	14***		JA***			
Vest-Agder			(JA)***			
Rogaland	10	5	JA			
Hordaland	27	6	JA****			
Sogn og Fj.	10		JA****			
Møre og R.	6	1		2		
Sør-Tr.lag	19	2		3		
Nord-Tr.lag	23	2	JA	1		
Nordland	28	6		3		
Troms	26	7	JA	2		
Finnmark	18	2		2		
TOTALT	265	48	8	15	1	92

Kilde: www.brreg.no

* Tall fra Innovasjon Norge (2008)

** Stiftelsen i Vestfold fungerer som en fylkesforening, derfor står fylkesforening i parentes.

*** Agderfylkene rapporterer samlet

**** Hordaland og Sogn og Fjordane har felles fylkesforening

Tabell 7 viser at ca 1/3 av det totale antall grupper er registrert i Enhetsregisteret. Under halvparten av fylkene har fylkesforeninger. Totalt femten stiftelser er registrert. Det foreligger ikke tall på hvor mange grupper som er tilknyttet den enkelte stiftelse. Ca ¼ av alle gruppene

er registrert som forening. Det er heller ikke tall som viser hvor mange grupper som er tilknyttet den enkelte forening. Det foreligger ikke tall som viser hvor mange av gruppene som ikke har noen form for organisatorisk tilknytning, dvs. ikke knyttet til andelslag, stiftelse eller fylkesforening. Tabellene viser imidlertid et slags bilde av det organisatoriske og geografiske landskapet casene er en del av.

Det ble foretatt et søk på internett for å undersøke tilgangen til nettverkskreditt som finansieringsform. Resultatet av søket viser at nettverkskreditt som finansieringsform i varierende grad er tilgjengelig for nye grupper gjennom de regionale kontorene til Innovasjon Norge. Ti av nitten regionale IN kontorer har ingen informasjon om nettverkskreditt. Fire regionale kontorer nevner nettverkskreditt, men linken til mer informasjon gir "error"-melding. Fem av nitten regionale IN kontorer gir grundig informasjon om nettverkskreditt. Disse kontorer er lokalisert sammenfallende med de fylkene som har egen fylkesforening. For øvrig er nettverkskreditt tilgjengelig gjennom Nettverkskreditt BA og Cultura Bank. Nettverkskreditt framstår ikke som et landsdekkende tilbud for nye grupper.

De formelle aktørene som denne oppgaven handler om, regjeringen, departementene (ND og KRD), fylkeskommunene, Innovasjon Norge (IN), Cultura Bank (CB), Nettverksbankene i Nord-Trøndelag (NiNT), MittNett Nettverksbank, Nettverkskreditt BA (NBA) og nettverkskredittgruppene, er nærmere beskrevet i vedlegg 2.

For ytterligere å bidra til et mer nyansert bilde av nettverkskreditt, presenteres i neste kapittel den debatten som foregår internasjonalt knyttet til mikrofinans og mikrokreditt, samt hvordan denne kan knyttes til nettverkskreditt. Det er foretatt en gjennomgang av norsk forskningslitteratur på fagfeltet, en vurdering av den nyere litteraturen og en presentasjon av hva denne debatten handler om.

KAPITTEL 3

DISKURSEN OM MIKROKREDITT

Det stilles spørsmålstegn ved Grameen Bank og om mikrokreditt egentlig er så bra for kvinner (Barker og Feiner 2007, Kabeer 2005, Kabeer 2008b, UN 2009: 61). Selv om denne debatten har et fattigdomsfokus, så mener jeg den kan være relevant å løfte fram. Det er nemlig to ankepunkter: Det ene er at det er begrenset vitenskapelig empirisk bevis for at mikrokredittprogrammer faktisk reduserer fattigdom. Det andre er at det er ennå færre bevis for at mikrokreditt fremmer likestilling. Kritikken går dessuten på at idéen om mikrokreditt bygger på en tro på økonomisk individualisme og at fattigdom forstås som et problem knyttet til individuell atferd. Dette forklarer forskerne med at mikrokreditt er knyttet til en neoliberalistisk agenda. Derved mener forskerne at ved å overse at fattigdom kan ha strukturelle grunner, så overser man nødvendigheten av kollektive reaksjoner. Andre funn, som står i opposisjon til hverandre, forklares med bruk av ulike forskningsmetoder og indikatorer. Funnene forklares også med at de reflekterer variasjoner i de organisasjonsmessige strategiene til ulike mikrofinansorganisasjoner og at de derved gir ulik effekt (UN 2009:61).

3.1 DEBATTEN OM NETTVERKSKREDITT

Hvordan kan jeg knytte denne debatten til mikrokreditt i vestlig kontekst, eller mer spesifikt til nettverkskreditt i norsk kontekst? Kan jeg knytte debatten til likestilling? Kan manglende likestilling knyttes til strukturelle grunner? Eller er det helt andre forhold som spiller inn? Er det individuelle eller kollektive reaksjonene som er løsningen på evt. strukturelle forhold? For å komme videre i fht disse spørsmålene er det undersøkt hva den norske debatten om nettverkskreditt hittil har dreid seg om. Dette er gjort ved en gjennomgang av litteraturen knyttet til nettverkskreditt i tabell 3. på neste side.

TABELL3. Litteraturoversikt nettverkskreditt 1994-2008

ÅR	FORFATTER	TITTEL	TYPE	HENSIKT	METODE	TEORETISK PERSPEKTIV
1993	Kassah	Erfaringshåndbok fra prosjektet Nettverkskreditt	Rapport	Et eksempel på hvordan et slik prosjekt <u>kan</u> drives	En samlet beskrivelse av idégrunnlag og erfaringer så langt	
1994	Maal og Kassah	"Nettverkskreditt" – Virkemiddel rettet mot småetablerere	Artikkel			Kvinneperspektiv: Bottum-up
1995	Thomassen	Nettverkskreditt – banken for kvinner i Flakstad og Moskenes	Rapport			
1998	Thomassen	Nettverkskreditt – positive og negative sider	Notat			
1998	Esbensen	Arbeidsrapport	Evaluering Oppdragsgiver: KRD og LD	Om ordningen egner seg som virkemiddel	Intervju, spørreskjema og prosessmøter	Omsorgsrasjonalitet
1998	Saur	Regional utvikling, entreprenørskap og nettverkskreditt	Rapport			Økonomisk utviklings-Perspektiv
1999	Thomassen	Nettverkskreditt i Norge – Erfaringer og utfordringer	Utredning Oppdragsgiver: FKU og KRD	Utfordringer med tanke på læring	Foreliggende skriftlig materiale	Kritisk perspektiv
2001	Dupont og Lian	Evaluering av Norsk Folkehjelps Nettverkskredittprosjekt	Evaluering Oppdragsgiver: Norsk Folkehjelp		Dybdeintervju, møter og gjennomgang av materiell/verktøy	Kritisk perspektiv
2002	Sekkesæter	Evaluation of Hordaland Network Credit	Evaluering Oppdragsgiver: Hordaland fylkeskommune	Gi et bilde av aktivitetene, vise effekter og bidra til erfaringsdeling	Dybdeintervju og fokusgruppe diskusjoner	Deltakerperspektiv
2002	Ellingsen og Lotherington	Små penger og store forventninger Nettverkskreditt i Norge 1992 – 2002	Evaluering Oppdragsgiver: KRD	Nettverkskeffekt Virkemiddel	Surveydata, deltakerobservasjon, dybdeintervju og dokumentstudier	Et utenforstående perspektiv + et deltakerperspektiv
2005	Wiggen	Fra almisser til verdighet?	Bok Oppdragsgiver: Civita	Forenklet formidling om mikrokreditt	Delvis intervju	Positiv tilnærming
2006	Ellingsen og Lotherington	Women entrepreneurs Access to trust and finance through network credit	Notat Oppdragsgiver: KRD	Å sammenligne nettverkskreditt og banksystemet relatert til tillit	Analyse og drøftinger basert på evalueringen i 2002	Dynamisk tillitsperspektiv
2007	Holm og Ljunggren	Fostering gender equality: Meeting the entrepreneurship and microfinance challenge	Nasjonal rapport Oppdragsgiver: European Union Directorate General/ Nettverkskreditt BA	National Report Norway – evaluation of the entrepreneurial environment for women entrepreneurs	Multidimensional Score Card tool - som grunnlag for sammenlignende studie	Kjønns- og likestillingsperspektiv
2008	Rambøll Management	Evaluering av Kvinner i Fokus og Nettverkskreditt	Evaluering Oppdragsgiver: Innovasjon Norge	Organisering Effekter Internasjonale perspektiver	Spørreskjema til deltakerne Kvalitativt intervju med referansegruppe	Instrumentelt perspektiv
2008	Ellingsen og Lotherington	Network Credit: The Magic of Trust	Artikkel	Å utdype betydning av tillit i nettverkskreditt	Baserer seg på evalueringen fra 2002	Dynamisk tillitsperspektiv

Gjennomgangen viser at det meste av den norske litteraturen om nettverkskreditt bygger på oppdragsbasert forskning knyttet til evaluering av ulike prosjekter, men også til evaluering av nettverkskredittordningen som helhet (Ellingsen og Lotherington 2002, Rambøl 2008). Kun et av forskningsarbeidene er et bidrag til å skape sammenligningsgrunnlag med internasjonal forskning, ettersom det inngår i et større EU-finansiert prosjekt (Holm og Ljunggren). Det er først de senere årene at nettverkskreditt løftes fram og drøftes på et mer teoretisk nivå. Dette bidraget er det Ellingsen og Lotherington (2006;2008) som står for. Det er i hovedsak disse to siste bidragene min oppgave tar utgangspunkt i. Noe av den nyere litteraturen er gjennomgått for å få fram hovedkonklusjonene og det er foretatt en vurdering av begrensningene:

TABELL 4. Oversikt over litteraturens konklusjoner og begrensninger

År	Forfatter	Hovedkonklusjoner	Begrensninger (mine kommentarer)
2002	Ellingsen og Lotherington	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ordningen bør videreføres fordi den dekker brukernes behov, som verken offentlige virkemidler eller private finansieringsinstitusjoner gjør. 2. Ordningen bidrar til måloppnåelse i norsk distrikts- og regionalpolitikk. Videreføring bør skje, der en holder fast ved det særegne og essensielle ved nettverkskreditt. 3. Forvaltningen må profesjonaliseres for at ytterligere effekt skal oppnås. Behov for avklaring av rolle- og ansvarsfordeling mellom ulike nivåer og aktører. 4. Det bør vurderes om nye brukergrupper kan omfattes av ordningen; innvandrere, unge, oppfinnere, straffedømte. 5. Fortsatt behov for øremerking, helst som egen post i Statsbudsjettet. Den bør ikke slippes før det er utviklet en forvaltningsmodell som fungerer for nettverkskreditt med alle sine potensielle brukere. 	<p>Viser til Spilling (2008) som kritiserer departementene for å ha svak bestillerkompetanse. Videre mener han at vesentlige spørsmål er utelatt.</p>
2008	Rambøll Management	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nettverkskredittgruppen er viktig for deltakerne. Større fokus på gruppesammensetning og analyse for få optimalt sammensatte grupper. 2. Kvalitetssikring og oppfølging av prosessveiledere. Erfaringsformidling fra fungerende grupper. 3. Innovasjon Norge har mistet oversikten over gruppene og derfor kan de i varierende grad følge opp gruppene. Denne oversikten bør skaffes for å kunne følge opp og styre gruppene. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lav svarprosent fra nettverkskredittrespondentene - 31,2%. • Ingen representasjon av brukerne i referansegruppa, som la føringene for spørreundersøkelsen. • Ingen kvalitative intervju av brukerne, kun av referansegruppa • Danmark og Sverige blir snevert i fht internasjonal perspektivering av nettverkskreditt. • Forskerne som står bak evalueringen er ikke navngitt.
2006	Ellingsen og Lotherington	<p>The conclusion is that various forms of power and trust co-vary in a negative way for women within the formal finance system, whereas the covariance is positive for them within the Network Credit system. This has empowering effects for the Norwegian women entrepreneurs.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Det stilles spørsmålsteget ved holdbarheten i antakelsen av at det er "kvinner som allerede er forsørget av sine menn" som benytter seg av nettverkskredittordningen.

3.2 RELEVANTE PROBLEMSTILLINGER

Internasjonal forskning knyttet til mikrokreditt kjennetegnes av at designet av tjenesten og dens relevans for brukerne, samt konteksten den formidles i, har avgjørende innflytelse på *nytteverdien* hos brukerne (Kabeer 2005, 2008b). Evers og Jung (2001) påpeker i europeisk sammenheng at for ofte er ikke støttesystemene designet godt nok, selv om intensjonene har vært gode. Denne ”svakheten”, som de omtaler, knytter de ikke nødvendigvis til finansiering, men mer til designet av støttesystemet, dvs. – hvem har tilgang til det? –hvordan? –for hvem? – på hvilken måte? Og med hvilket tidsperspektiv? European Microfinance Network presiserer imidlertid behovet for ”*a deepened and broadened understanding and proper comparisons can indicate how to further develop and introduce microfinance, the services, which organisations to develop and what policies to pursue*” (Molenaar 2009). Dette aktualiserer valget av sammenlignende case-studie som en mulig innfallsvinkel for oppgaven.

Dersom en ser nærmere på de to evalueringene som er foretatt av nettverkskreditt i Norge i senere tid (Ellingsen og Lotherington 2002, Rambøl 2008), så har ingen av disse tatt høyde for å gå inn og se på konsekvensene av ulik design knyttet til kontekst og nytteverdi. Her er en mulighet til å se om den internasjonale problemstillingen også er relevant for norske forhold. Videre er det en diskusjon om forsiktighet i omtalen av nytten av mikrokreditt generelt, men at det heller er behov for å snakke om den innvirkning visse organisasjoner har hatt i spesielle *kontekster* (Kabeer 2005). Spørsmålet er om en vil finne variasjoner knyttet til de ulike organisasjonene og i hvilke kontekster disse opptrer i Norge?

To evalueringer (Ellingsen og Lotherington 2002, Rambøll Management 2008), viser at de som benytter seg av nettverkskredittordningen er godt voksne kvinner med høy utdanning. Ellingsen og Lotherington (2008) påpeker at nettverkskreditt så langt har innebåret små lån for hver låntaker. Dette mener de i større grad styrker enn det hindrer kvinners underlegenhet. For som de spør: ”*Hvem kan livnære seg på så små summer? Kanskje kvinner som allerede er forsørget av en ektemann? Dersom det er slik, så vil ikke nettverkskreditt være en drivkraft for endring av det kjønnsdelte finansieringssystemet, men et system som opprettholder den rådende kjønnsdelingen*” (Ellingsen og Lotherington (2008) forf.oversettelse). De spør seg videre om det er dette norske fond for næringsutvikling skal handle om? Jeg velger å knytte denne problematikken til Kabeers spørsmål om *hvem ordningen fungerer for?* (Kabeer 2005). Er disse kvinnene forsørget av sine menn – eller er det andre forhold som spiller inn?

Kabeer (2005) peker også på at det er en voksende tendens til at både regjeringer og politiske partier søker å profitere på idéen om mikrokreditt for deres egne *instrumentelle*

formål. Jeg kan ikke se at dette er et eksplisitt resultat i norsk forskningslitteratur om nettverkskreditt (jfr. 1.6.2). Som rammebetingelse vil det imidlertid kunne ha betydning for gruppene. Spørsmålet er om det er relevant for norske forhold?

”Formell diskriminering når det gjelder finansiering, er ikke dokumentert i Norge” sier Ljunggren (Kilden 2008). Det som imidlertid påpekes er at de som har mindre penger, er de som får mindre penger. Kvinner har mindre tilgang til kapital, fordi de har mindre inntekt og formue. Derfor stiller de med mindre sikkerhet og lavere egenkapital og egenkapital har betydning for mulighetene til å få lån i det ordinære bankvesen. Forskning viser at kjønn utgjør en viktig forskjell når det gjelder lånestørrelse og krav til egenkapital for å etablere egen virksomhet (Holm og Ljunggren 2007). I sin anbefaling viser de til viktigheten av å ta i bruk nye strategier for å utnytte ressursene som innvandrerkvinner representerer for å utnytte deres potensial som entreprenører. Dette innebærer også deres tilgang til kapital og de presiserer at nettverkskreditt kan være en god måte for å oppnå dette. Lån gjennom nettverkskreditt skiller seg fra ordinære lån i en bank, ved at lån i nettverkskreditt er basert på tillit, mens lån i en bank er basert på krav til sikkerhet eller kausjon. *”Et lån gjennom nettverkskreditt kan være nettopp den egenkapitalen som i utgangspunktet mangler”*(Kilden 2008). Spørsmålene mine er imidlertid: Hvor tilgjengelig er nettverkskreditt? Er ordningen tilgjengelig for alle? Er den tilgjengelig i hele landet? Kan den benyttes som egenkapital?

Den norske debatten knyttes også til Ellingsen og Lotherington (2008), som nevnt innledningsvis, peker på at det bør fokuseres på hvilke forutinntatte holdninger som fungerer i hvilke situasjoner og hvordan sosial samhandling og relasjoner viser seg og under hvilke strukturelle forhold. Dette forstår jeg som de institusjonelle rammene gruppene fungerer innenfor. Ellingsen og Lotherington (2008) mener at videre forskning kan stille spørsmål ved de forutinntatte holdningene, sanksjonene og om relasjonene er symmetriske eller asymmetriske. Dette velger jeg å forstå som holdninger knyttet til kjønn, sanksjonene som de erfaringer medlemmene har i møte med systemet, og relasjonene som viser hvordan maktforholdene innen organisasjonene er fordelt. Ellingsen og Lotheringtons (2008:144) mener at *”gendering is hidden in these social processes.”* Spørsmålet blir hvordan dette forholder seg ved en studie av norske nettverkskredittgrupper og deres organisasjoner.

3.3 OPPSUMMERING

Ved en gjennomgang av foreliggende norsk forskningslitteratur om nettverkskreditt har jeg sett at det ikke er foretatt noen sammenlignende casestudie på empirisk nivå i Norge tidligere. Jeg har derfor valgt å ta utgangspunkt i internasjonal forskning der jeg knytter nytteverdi til kontekst for å se hvordan dette forholder seg i norsk sammenheng. Jeg har også bygd videre på norsk forskning og følger oppfordringen fra Ellingsen og Lotherington (2008) om å se nærmere på betydningen av de strukturelle rammenes betydning for relasjoner og samhandling og derved en mulig forklaring på evt. variasjoner i tilgang til kompetanse, nettverk og kapital. Min oppgave bygger derfor videre på eksisterende forskning innen feltet. I neste kapittel er det en gjennomgang av det metodiske opplegget, beskrivelse av utvalget av informanter, samt en redegjørelse for opplegget for analyse.

KAPITTEL 4

METODE

Med min kjennskap til feltet ble det naturlig å velge sammenlignende case-studie som metode på organisasjonsnivå. Valget begrunnes med Ellingsen og Lotherington (2008), som peker på behovet for å se hvordan relasjoner og samhandling fungerer under ulike strukturelle forhold. Det organisatoriske nivå oppfattes også av Sundin (2009), som den viktigste empiriske innfallsvinkelen, ettersom det er i og gjennom organisasjoner at entreprenørskap utvikles og håndteres. Hun mener dessuten at en nærstudie av organisasjoner synliggjør det skjulte sosiale og samfunnsmessige entreprenørskapet.

4.1 SAMMENLIGNENDE CASESTUDIE

Caseperspektivet i komparativ forskning forstås i oppgaven som en kvalitativ og helhetlig tilnærming (Ringdal 2007). Gjennom valget av et sammenlignende casestudie, er det foretatt sammenligning på flere nivå. Tre grupper er sammenlignet. Ettersom to av gruppene er nettverkskredittgrupper med ulik organisatorisk tilknytning, gir oppgaven også en sammenligning av de to organisasjonene gruppene tilhører. Sammenligningen er derfor et bidrag til en helhetlig tilnærming fordi den ivaretar flere nivå. Spørsmålene har vært mange: Hva er det om kan måles eller synliggjøres? Hvilke variabler er det som beskriver det som er enten direkte eller indirekte målbart? Hvilke spørsmål kan stilles for å identifisere aktørenes egne kategorier? I første omgang var arbeidet å få fram informasjon. Deretter var det å skjematisk kunne framstille hva som forener og hva som skiller de ulike organisasjonene. Hovedfokuset har vært knyttet til praksis på gruppenivå og en har kunnet identifisere ulike kategorier av kapital, nettverk og kompetanse, som gruppene har fått tilgang til. Deretter er det diskutert hva slags konsekvenser de ulike organisasjonene har hatt for gruppenes tilgang til disse ressursene. Det har også vært stilt spørsmål ved om det er andre forhold enn de strukturelle, som kan forklare evt. ulike ”tilganger” til kompetanse, nettverk og kapital.

4.1.1 Aktører

For å gjøre oppgaven overkommelig innenfor rammen av en masteroppgave, har det underveis vært nødvendig med avgrensninger. Mht aktørene, så var det behov for å ha med aktører fra ulike nivå i tråd med tabell.3 nedenfor. Jeg har imidlertid valgt å holde et fokus på organisasjonsnivå og gruppenivå. Av kapasitetshensyn har det ikke vært praktisk å ta med alle de ulike organisasjonsformene, derfor ble det valgt ut kun to organisasjoner – en

fylkesforening og et andelslag. Stiftelser, regionale foreninger og uformelle nettverkskredittgrupper er derved ikke studert nærmere. På gruppenivå var fokuset rettet mot to nettverkskredittgrupper. Etter hvert i arbeidets gang oppstod en erkjennelse av behovet for å inkludere også et ekstra nivå – rekrutteringsnivået - for å få med den gruppen kvinner, som utgjør det tredje caset, dvs. gruppen som ønsket å danne en nettverkskredittgruppe. Dette grepet ble gjort som konsekvens av funn i det empiriske materialet, etter å ha gjennomført det første fokusgruppeintervjuet. Etter nøye overveielser er jeg som forsker plassert inn som aktør. Tabell 5. er mitt oppsett av de ulike aktører og nivåer:

TABELL 5. Aktørnivå

NIVÅ	AKTØRER
Rekrutteringsnivå	Potensielle nettverkskredittmedlemmer
Individnivå	Nettverkskredittmedlemmer
Organisasjonsnivå	Nasjonalt: Nettverkskreditt BA Fylkesnivå: Fylkesforeninger Regionalt nivå: Regionale foreninger Regionale stiftelser Lokalt nivå: grupper, foreninger, stiftelser
Forvaltningsnivå	Departementene Innovasjon Norge Cultura Bank Stiftelser
Politisk nivå	Regjering Fylkeskommuner
Forskernivå	Meg selv som forsker, som innehar ulike aktørstatuser knyttet til nettverkskreditt

4.1.2 Arenaer

Det er foretatt en avgrensning til å delta på et gruppemøte for hver av de tre gruppene. Dette er gjort for å få kunnskap om praksis på denne arenaen, dvs. finne ut hva de gjør, hvordan de arbeider i gruppene, for å høre deres erfaringer og om hvordan de samhandler med andre aktører på andre arenaer. Vanligvis har gruppene månedlige møter, slik at muligheten til deltakelse har vært enkelt å få til rent praktisk. Deltakelse på andre arenaer, som nettverks-samlinger, årsmøter etc. har vært utelukket. Dette begrunnes med at omfanget av oppgaven ikke gir rom for inngående studier av disse møtearenaene.

4.1.3 Dokumenter

Arbeidet er avgrenset ved i størst mulig grad å velge ut relevant litteratur knyttet til forskningsrapporter, evalueringer, artikler og offentlige dokumenter knyttet til de berørte departementene, fylkeskommunene, forvaltningsnivået og de to organisasjonene som de to utvalgte nettverkskredittgruppene er knyttet til.

4.2 METODISK OPPLEGG

Det har vært vektlagt å gi plass for fleksibilitet i det metodiske opplegget for å kunne ta hensyn til det å være åpen for nye momenter i feltet underveis. Innenfor rammen av masteroppgaven ville egne kvantitative undersøkelser blitt for omfattende. Av den grunn er det valgt å undersøke ordningen hovedsakelig gjennom bruk av *kvalitative arbeidsmetoder*. Dette kan forstås som en tilnærming der prosesser beskrives og tolkes i lys av den kontekst de inngår i (Thagaard 2003). I den grad det har vært benyttet kvantitative opplysninger, så har det vært i form av sammenstilling av eksisterende tall i kildematerialet. For å oppnå mest mulig bredde i forskningsgrunnlaget er det benyttet kvalitative metoder gjennom metode-triangulering (ta i bruk flere metoder) dvs. gjennom dokumentstudier, intervjuer, fokus-gruppemøter og spørreskjema,

4.2.1 Dokumentstudier

Gjennom dokumentene har det derfor vært mulig å få et oversiktsbilde av hvordan de ulike sosiale institusjonene opererer (Silverman 2007). Ved metodisk å velge et konstruktivistisk perspektiv, har man kunnet se tekst som aktør eller subjekt (Silverman 2007). Fordelene med dette er at tekst kan avdekke hvordan nettverkskredittordningen, de ulike organisasjonene og gruppene oppfattes, samt hvordan de handler. Tekst kan dokumentere hva som faktisk blir gjort og tekst kan bidra til å få fram nyanser. Tekst kan dessuten styre, påvirke og handle selv. Det er sett etter mulighetene og er sett etter eventuelle begrensninger som teksten gir. Det handler om både innholdsanalyse og analyse av det mer sosialt samhandlende. Teksten har dessuten vært en ressurs for å få et bedre oversiktsbilde av hvordan de ulike nivåene, som sosiale institusjoner opererer (Silverman 2007).

Relevante dokumenter er funnet gjennom søk generelt på internett og gjennom søk i ulike søkebasen. Det er søkt etter informasjon om nettverkskredittorganisasjonene, etter informasjon og vedtak knyttet til nettverkskreditt i de berørte fylkene, rapporter, evalueringer og forskningsartikler, samt de mer overordnede planene og strategidokumenter fra

departementene. Veileder har også vært behjelpelig med innspill til faglig relevante tidsskriftsartikler.

4.2.2 Intervju

Å etterstrebe "the active interview", innebærer at erfaring ikke er en gitt størrelse, men alltid "embedded" i et sosialt nettverk av tolkning og fortolkning (Silverman 2007). Det innebærer et fokus både på hva som sies, hvordan det sies og i hvilken sammenheng det sies. Dette har best kunnet ivaretas ved å skrive notater underveis, - om uformelle samtaler før og etter møtene, om egne reaksjoner og egne observasjoner knyttet til selve møte med informantene (Silverman 2007).

Intervju er foretatt med to representantene for de to organisasjonene (NBA og NiNT). Intervjuguide (vedlegg 2) ble benyttet i intervjuene. Guiden følger det metodiske opplegget til Kabeer(1994) basert på hennes teori om "*fem dimensjoner ved sosiale relasjoner*". Metodisk er Kabeer benyttet, gjennom teorien om "*fem dimensjoner ved sosiale relasjoner*" (Kabeer 1994). Disse har fungert både som arbeidsspørsmål og som analysegrunnlag i mitt arbeid. De to casene (fylkesforening og andelslag) på organisasjonsnivå er framstilt delvis i tabeller slik at svarene lettere kan sammenlignes. Erfaringen er at dette materialet ble ganske omfattende og det var en utfordring å trekke ut den relevante informasjonen. Det opplevdes allikevel nyttig fordi intervjuene ga et grundig innblikk i både de formelle og de uformelle sidene ved organisasjonene og derved et godt grunnlag for sammenligning av dem. Disse intervjuene ble derfor viktige bidrag i det å holde på strukturen i oppgaven.

4.2.3 Fokusgruppemøter

En fokusgruppe forstås her som en gruppe av individer som er valgt ut for å diskutere og kommentere, ut fra personlig erfaring, det aktuelle tema for forskningen (Powell 1996). De tre gruppene utgjør fokusgruppene i oppgaven. Det er stilt åpne spørsmål til drøfting av temaene kapital, nettverk og kompetanse. Dette er gjort for å få fram medlemmenes spesifikke erfaringer og synspunkter knyttet til temaene.

Det er avholdt et fokusgruppemøte med hver de tre gruppene, i alt tre møter i perioden desember 2009 – mars 2010. De to nettverkskredittgruppene ble det opprettet kontakt med gjennom organisasjonene. Gruppene sa seg villige med en gang. Gruppen, som i sin tid ikke fikk støtte til å danne nettverksgruppe, har det vært nødvendig å mobilisere, fordi gruppen ikke lenger eksisterer som gruppe, men som et sosialt nettverk. Det var derfor nødvendig med

et særskilt møte med de tidligere gruppe medlemmene for å få tilgang til deres erfaringer. Dette var mulig gjennom en kontaktperson i gruppa.

I fokusgruppemøtene ble temaene tilgang til nettverk, tilgang til kompetanse og tilgang til kapital som åpne spørsmål. Utgangspunktet har vært to spørsmål: ”Hva er? Hva kunne ha vært?” (Kabeer 1991) – mht. tilgang til kompetanse, nettverk og kapital. Dialog ble vektlagt til fordel for intervju. Dette begrunnes med at ”*dialog kan sees som både en teori og en metode for å destabilisere kategoriene og maktforholdene mellom forskere, mottakere og informanter*” (Holtedahl 1998). Videre begrunnes dette valget med synet på at tiltale og samtale er viktige elementer i de kunnskapsgenererende prosessene (Gullestad 1999), som nettverkskreditt i seg selv innebærer. Dette betyr i denne sammenheng at møtene med gruppene også er brukt som en arena for erfaringsutveksling mellom deltakerne. Gruppefokus har derved gitt meg som forsker en mulighet til å samarbeide med gruppene om å skape mening og produsere kunnskap gjennom å dele kulturell forståelse (Silverman 2007). Å benytte fokusgruppe har stilt krav til meg som tilrettelegger av dialogprosessen, med krav til fleksibilitet og evne til å trekke meg tilbake slik at gruppedynamikken kunne fungere (Silverman 2007) og slik at gruppe medlemmene kunne komme fram med sine synspunkter og erfaringer. En slik metode har vært økonomisk i fht både tid og ressursbruk (Silverman 2007). Fordelen med en slik metode, er at en gjennom fokusgruppe har kunnet fange opp informasjon som det ikke har vært mulig å lese seg til eller å få svar på i et spørreskjema. Dessuten har det åpnet for dybde og kompleksitet, samt bidratt til å løfte fram både holdninger og verdier (Silverman 2007) slik de har kommet til uttrykk gjennom gruppesamtalene.

Erfaringen er, at ved å benytte fokusgruppe, har det vært mulig å fange opp flere perspektiver om samme tema og få ta del i deltakernes delte oppfatninger av erfaringer (Gibbs 1997). En annen erfaring var hvordan individene ble påvirket av hverandre i gruppesituasjonen (Gibbs 1997), ved for eksempel at uttalelsene fra en person gjorde at en annen person endret på sine tidligere uttalelser.

4.2.4 Spørreskjema

Spørreskjemaet (Vedlegg 1) ble benyttet i fht. gruppemedlemmene og gir kun et avgrenset bilde av den enkelte. Det gir på ingen måte grunnlag for statistiske vurderinger, men gir et inntrykk av alder, kjønn, utdanningsnivå, type etablering, lånebehov, motiv etc. for deltakelse i nettverkskreditt, blant de personene som har deltatt i fokusgruppemøtene. I arbeidets gang kom spørreskjemaene til god nytte ved kategoriseringen av gruppemedlemmene som entreprenører. Dette var ikke en planlagt intensjon med spørreskjemaet, men som imidlertid bidro til viktige funn og derved skapte en endret retning i oppgaven og inkludering av ytterligere en case. Det å ha tatt med individnivået gjennom spørreskjemaet ble derfor et viktig aspekt.

4.3 UTVALGET AV INFORMANTER

Potensielle medlemmer: For å få fram erfaringene fra en gruppe kvinner som ikke kvalifiserte til å danne nettverkskredittgruppe ble det mulig å få til et møte med tidligere medlemmer i en slik gruppe. Gruppe TRE var i utgangspunktet ikke med i utvalget, men ble inkludert underveis i prosessen. Gruppen består av 4 personer.

Gruppemedlemmer: For å få fram ordningens effekt på det enkelte individ, mht muligheter og begrensninger knyttet til valgmuligheter og påvirkningskraft på egen livssituasjon, så var det nødvendig å få fram de individuelle erfaringene. Jeg har forholdt meg til enkeltpersonene i de tre gruppene – totalt 13 personer (to falt fra av ulike årsaker).

Nettverkskredittgruppene: Det ble valgt ut to nettverkskredittgrupper, - gruppe EN, som er tilknyttet fylkesforening NiNT, består av 7 kvinner og gruppe TO, som er tilknyttet det nasjonale andelslag NBA, består av 4 kvinner. Det var i utgangspunktet begrenset til å oppsøke kun to grupper, - slik at en gruppe innenfor to ulike organiseringsmodeller var representert. Gjennom valg av nettopp disse gruppene var det en hensikt å ivareta mangfoldet blant nettverkskredittgruppene gjennom by og distrikt og ulike målgrupper, dvs. en etnisk norsk gruppe og en innvandrerguppe. Da intervjuet med gruppe EN skulle avvikles var også prosessveileder til stede, slik at hun er inkludert i gruppen.

Organisasjonene: Fylkesforeningen *Nettverksbankene i Nord-Trøndelag* (NiNT) og det nasjonalt andelslaget *Nettverkskreditt BA** (NBA) er valgt fordi de representerer organisasjonsleddene for de to valgte nettverkskredittgruppene. Informasjon om organisasjonen er funnet i Enhetsregisteret i Brønnøysund, samt på internett.

* NBA skiftet navn til Mikrofinans Norge 28.april 2010

4.4 OPPLEGG FOR ANALYSE

En konsekvens av metodisk å la seg inspirere av The Capability Approach (Comim m.fl.2008), er at flernivå-analyse er benyttet. Det innebærer at analysen er knyttet til de ulike aktørnivåene, som nevnt tidligere (Fig.3.) Dokumentene er sett på som viktig bakgrunnsmateriale for den endelige analysen. Dokumentene er imidlertid skrevet for et annet formål enn det de er benyttet til her (Thagaard 2003). I første omgang er derfor tekstene i dokumentene benyttet som en ressurs (Silverman 2007). Det innebærer at det er etablert en oversikt over strukturene, dvs de ulike organisasjonene og derved en oversikt over aktørene knyttet til nettverkskreditt.

Narrativ som en analytisk innfallsvinkel er benyttet, ikke som en fortalt livshistorie, men som en tidsmessig narrativ strukturering. Dette er gjort i fht. struktureringen av de funn som har gitt grunnlaget for å skrive ut ”historien om nettverkskreditt.” Et narrativ er en beretning som gir informasjon på flere nivåer (Thagaard 2003). Gode narrativer favner kompleksiteten og motsetningene i den virkelige verden (Silverman 2007). De narrative strukturene har gjort det mulig å avgrense og velge data, samt analysere det valgte datamaterialet (Silverman 2007). Det har dessuten vært benyttet en temasentrert tilnærming – ”*cross-case analysis*” - der informasjon fra de ulike gruppene og organisasjonen er sammenlignet om hvert tema (Thagaard 2003). Teksten har en da kunnet dele inn i kategorier og det har vært mulig å se etter mønstre i den informasjonen som er gitt om samme tema.

Med bakgrunn i gjennomlesning av de ulike tekstene er ”historien om nettverkskreditt skrevet.” Dette har fungert som en form for ”narrativ” strukturering og gir en tidsmessig og sosial organisering av teksten som grunnlag for å få fram meningen med den (Kvale 2008). Med dette har en fått etablert en oversikt over strukturer og aktører i fht. dagens situasjon. Gjennom å koble informasjon fra dokumenter med intervjumaterialet er det lagt et grunnlag for analysen. Den viser den dynamiske sammenkoblingen mellom *hva* og *hvordan* (Silverman 2007) og derved et bidrag til å forstå relasjonene og prosessene.

4.4.1 Analysemodell

Utgangspunktet for analysemodellen er Kabeers fem dimensjoner av sosiale dimensjoner (1994). For å kunne oppnå en dypere forståelse for prosessenes betydning for ”her og nå” situasjonen, ble det nødvendig å se i metodelitteraturen etter andre innfallsvinkler fra Kabeer. Hensikten med å bringe inn de supplerende spørsmålene, hva er? og, har vært for å bidra til å nyansere prosessene og derved styrke analysen for å få frem mer eksplisitt fram hva aktørene mener ”*kunne ha vært*”.

Tabell 6. Analysemodell

ALLE NIVÅ	ORGANISASJONSNIVÅ	ALLE NIVÅ
Hva er?	Kabeers fem dimensjoner av sosiale relasjoner 1 Regler; hvordan ting gjøres? 2 Aktiviteter; hva blir gjort? 3 Ressurser; hva brukes?, hva produseres? 4 Aktører; hvem er med?, hvem er utenfor?, hvem gjør hva? 5 Makt; hvem bestemmer?, hvem sine interesser ivaretas?"	Hva kunne ha vært?
Hensikt: Bakgrunnsbeskrivelse	Hensikt: Aktørenes stemmer som grunnlag for analyse	Hensikt: Forsterke aktørstemmen
Grunnlag: Dokumentene Spørreskjema	Grunnlag: Intervju med NiNT og NBA Fokusgruppeintervjuer	Grunnlag: Dokumentene Intervju med NiNT og NBA Fokusgruppeintervjuer

4.4.2 Nivå-analyse

På *individnivå* (gruppemedlemmer) har spørreskjemaet gitt tilgang til noen personlige opplysninger i tillegg til den enkeltes motiv for deltakelse i nettverkskreditt. På grunnlag av informasjonen har det vært mulig å kategorisere det enkelte gruppemedlemmet innenfor ulike entreprenørkategorier. Noen i hver av gruppene lot seg imidlertid ikke kategorisere. Hovedfokuset har vært på de to følgende nivåene og det har i arbeidet med analysen vært en kobling mellom disse to: På *gruppenivå* (nettverkskredittgrupper) er det spurt *Hva er?*- og *Hva kunne ha vært?*(Kabeer 1991) og spørsmålene har vært knyttet til temaene kapital, nettverk og kompetanse. *Organisasjonsnivået* (fylkesforening/andelslag) er analysert nærmere i fht Kabeers fem dimensjoner av sosiale relasjoner og derved gitt meg et grunnlag for analyse av praksis. Svarene har gitt meg analysegrunnlag til å foreta tolkning av svarene. Svarene kategorisert og systematisert, med vekt på få fram forskjellene. Delvis er de trukket inn i drøftingene. *Forvaltningsnivået* (departementer/Innovasjon Norge/Cultura bank) er analysert med bakgrunn i uttalte mål, strategier og tiltak. På *politisk nivå* (regjering/ fylkeskommuner) er foreliggende tekster analysert mht uttalte mål og strategier. Det er sett på hvordan disse har endret seg over tid med utgangspunkt i "narrativ" strukturering der dette nivået inngår i det historisk tilbakeblikket på nettverkskredittordningen og derved fått fram endringene i rammebetingelsene over tid. Analysen er også knyttet til hvordan kompetanse, nettverk og kapital er tilgjengelig på arenaer på ulike nivå. Det er derfor foretatt analyse knyttet til bruken av lokale, regionale, fylkesvise, nasjonale og internasjonale kompetansearenaer og nettverk.

4.4.3 Tolkning

Det er tatt utgangspunkt i en sammenligning av organisasjonene med fokus på praksis slik de framstår ifht svarene på spørsmålene knyttet til *regler, aktiviteter, ressurser, aktører og makt* i tråd med Kabeer (1994). Dette har gitt et grunnlag for å løfte fram forskjellene. Det ligger da ingen vurdering i tolkningen, men en underliggende hensikt å få fram det som skiller de to organisasjonene.

Ved å koble analysegrunnlaget på organisasjonsnivå med analysegrunnlaget på gruppenivå er det etablert et grunnlag for å systematisere informasjonen for tolkning. Dette er gjort gjennom spesielt fokus på følgende grep: - analyse av forskjeller i rammebetingelser, - analyse av kapitaltilgang, - analyse av tilgang til nettverk, - analyse av tilgang til kompetanse. Gjennom å benytte tabeller og diagrammer har dette vært en hjelp til å visualisere ulikhetene og derved forsterket grunnlaget for tolkningen. Det er kun de mest relevante tabellene som er tatt med som illustrasjon. De siterte hverdagerfaringene fra informantene har bidratt til å nyansere og illustrere tolkningen av dette nivået. På individnivå var det i grunnen ingen forventning til å kunne tolke, men det viste seg at kategoriseringen av gruppemedlemmene som entreprenører etterlot en gruppe, som ikke lot seg kategorisere innenfor de gitte kategoriene. Det åpnet derimot for en forståelse av en mulig ny kategori entreprenører.

4.4.4 Metodekritikk

Gjennom metodetrianglering, dvs bruk av flere metoder, har det vært en intensjon å få fram mer kunnskap og mer nyansert kunnskap (Rienecker og Jørgensen 2007:266-267). Etersom det kun er studert to organisasjoner og tre grupper, så er tolkningene ikke grunnlag for generaliserende konklusjoner om nettverkskreditt. Det casene imidlertid kan sies å være, er at de er enkeltstående bilder fra et landskap og derved bilder fanget i øyeblikket der og da. Bildene forteller historier om menneskene det gjelder. Historiene kan derfor allikevel ha sin misjon fordi de reiser spørsmål, som det kan være grunn til å se nærmere på. Spørsmålet er i hvilken grad en kan lære av casene? En kan stille seg kritisk til at to av casene har unike trekk, som kan sies ikke være representative for ordinære nettverkskredittgrupper. På den annen side er alle casene innenfor regjeringens målgruppe for nettverkskreditt – og derved allikevel må ansees å være relevante å undersøke. Det må taes forbehold om at informantenes holdninger kan framstå som ikke representative, sett opp mot hva andre kilder formidler. Dette gjør at kvalitative intervju, med få utvalg kan gi bias. Sammenligningsgrunnlaget mellom intervjuobjektene knyttet til organisasjonene er søkt styrket ved å benytte strukturerte intervju.

4.4.5 Relasjon mellom forsker og fagfelt

Min egen forskerrolle er preget av mitt kjennskap til nettverkskredittordningen fra flere ulike stater i fht. ulike varianter av ordningen i Norge; som tilrettelegger, som tillitsvalgt, som prosjektleder, som prosessleder og som gruppelem i en nettverkskredittgruppe. (Utdypet i vedlegg 4.) Jeg beveger meg i eget felt og mitt ståsted som forsker vil derfor være både kontekstuell og verdibasert. Haraway (1991) omtaler dette som *situert kunnskap*, som innebærer en anerkjennelse av en forskers partiskhet og hvordan dette forholdet påvirker forskningen. Hun tar imidlertid til orde for at det kan bidra til mer kompetente og ansvarlige formuleringer i teksten. Jeg har derfor valgt å plassere meg, som forsker, inn i rollen som aktør. Det har vært vurdert underveis hvordan min stemme kunne bli en del av oppgaven, slik at den tydelig skiller seg fra informantenes. Dette har jeg søkt å løse gjennom mitt valg av teoretisk ståsted.

Det jeg i forkant så for meg som etiske dilemmaer jeg kunne komme opp i, knyttet til akkurat denne oppgaven og til min egen forskerrolle, handlet særlig om følgende forhold: - å bli møtt med forventninger til upartisk forskning, - å vise lojalitet mot faglige krav og forskningsresultat, - å sikre seg at informantene kjenner seg igjen i empirien, samt å finne balansen ”*mellom nærhet og distanse*” (Aase og Fossåskaret 2007).

Hva er så konsekvensen av et slikt ståsted? Skal det oppfattes som en fordel eller som en ulempe? Er det mulig å forutse retningen av forskningen, troverdighet i forhold til relasjonene og gyldighet i fht resultatene? Jeg har opplagt noen etiske utfordringer. Disse har jeg prøvd å imøtegå på forskjellig vis. For det første har jeg nøye valgt en metode som demmer opp for det, som av noen kanskje kan oppfattes som en personlig agenda. Gjennom det teoretiske valget å ha fokus på forskjeller, og ikke i fht rett og galt, så er dette etterstrebet. Ved å ikke gå til de ulike aktørene, for å få historiefortellingen, som i møte med meg ville fortalt ”sin” historie, så har jeg valgt å gå til de offentlig tilgjengelige dokumentene. Disse er i sin form ”tolket”, men ikke farget av en relasjon til meg som forsker. ”Historien” er derfor ikke relasjonsstyrt, men dokumentstyrt. Til det kan det stilles spørsmål ved utvalget av dokumenter. Det er imidlertid lagt vekt på offentlig tilgjengelige dokumenter. I den grad informasjon er utelukket, så knyttes det til at dokumentert informasjon ikke har vært tilgjengelig. Allikevel vil en kunne si at jeg som forsker subjektivt velger informasjon. Jeg kan med andre ord ikke påberope meg objektivitet. Erfaringen er at jeg gjennom arbeidet har oppdaget å ha en form for akademisk frihet. Dette har vært en fristilling i fht. de som tidligere har forsket på feltet i Norge, fordi de har drevet oppdragsforskning for aktører involvert i feltet.

”Å gjøre feltarbeid i et fremmed samfunn, må en streve med å komme inn i den fremmede kulturen, mens en som gjør feltarbeid i eget samfunn, må streve med å komme seg ut av sin egen hjemmeblindhet” (Gullestad 1999). Jeg kan ikke påberope meg at mitt forhold til nettverkskreditt ikke har formet min innfallsvinkel eller min tolkning av data. Slik jeg oppfatter det, er det ingen forskere som kan arbeide i et vakuum uten subjektivitet (Grinyer 2005). Det innebærer at både min egen og andres agenda skaper forskningsprosessen. Min hensikt med oppgaven har vært å bidra til bredere kunnskap og derved et bedre grunnlag for å forstå problemstillingene knyttet til nettverkskreditt slik det praktiseres i norsk kontekst.

Det kan allikevel hende at det oppfattes at jeg har en personlig agenda ut over dette, med bakgrunn i mitt ståsted i feltet. Min strategi for å bidra til å tydeliggjøre min rolle, er basert på å tilkjenne mitt personlige verdimeslige ståsted, som er tillitsbasert. Det innebærer at jeg ikke har noen ”skjult” agenda med oppgaven. Med en opplevelse av å ha nærhet til feltet velger jeg å lene meg til Gullestads (1999) anbefaling om å ha et nøkternt og avslappet forhold til studier av egen kultur og støtte meg til hennes uttalelser om at begrensningene vanligvis er overbetonte. Førde (2003:31), sier dette om den engasjerte forskeren: *”Eit slikt utvida engasjement kan sikre større analytisk evne ved at det gir fleire utsynspunkt. Men det stiller sterke krav til situeringen av kunnskapen.”* Det å innta teoretiske perspektiver, samt å bevisstgjøres og reflektere over forskningsprosessen gjennom spørsmål fra medstudenter og veiledere, har bidratt til å skape en form for distanse (Paulgaard 1997). Om adgang til feltet kan sies at det har vært helt uproblematisk. Det kan kanskje knyttes til at ”tillit” synes å være den rådende verdi i gruppene?

4.4.6 Anonymitet og åpenhet

Alle informantene og deltakerne i fokusgruppene er orientert både skriftlig og muntlig om at anonymitet vil bli ivaretatt. To av gruppene ville gjerne stå fram med sitt egentlige navn – for som de sier *”Vi har ikke noe å skjule”*. Det kan tolkes som en tillitserklæring. Allikevel er det i oppgaven fulgt et prinsipp om anonymisering av samtlige grupper. Åpenheten i alle tre gruppene viser tilstedeværelsen av tillit – og de uttrykker også en forventning til at deltakelse i oppgaven skal bidra til å bedre forholdene for nettverkskreditt. Dette uttrykkes som: *”Det hjelper kanskje ikke oss, men det er en hjelp til nye grupper.”* Representantene for organisasjonen har også uttrykt at de er villig til å stå fram. Jeg har imidlertid valgt å la dem representere organisasjonene anonymt, for derved å knytte uttalelsene tettere til organisasjonene når en leser teksten.

4.4.7 Vurdering av reliabilitet og validitet

Reliabilitet (troverdighet) innebærer at arbeidet skal kunne etterprøves (Kvale 2008). Dette er ivaretatt på ulike måter; først og fremst gjennom teoriforankring av metoden. Det er også gjort forsøk på å styrke troverdigheten gjennom kvaliteten på planleggingen av det metodiske opplegget; som for eks. gjennom bruk av åpne kilder og ved kritisk kildekritikk. Kvaliteten på dialogen med gruppene er også et viktig moment. Et annet aspekt ved reliabilitet kan være at en ved bruk av fokusgrupper, som metode, sikrer en slags ”indre justis” i gruppa. Det bidrar til å sannsynliggjøre at grupped medlemmene taler troverdig i de andres påhør.

Validitet(bekreftbarhet) innebærer at det stilles gyldige spørsmål, slik at det er grunnlag for å foreta analyse (Kvale 2008). Bekreftbarhet er dessuten ivaretatt ved å koble egne funn til tidligere forskning. Ved å vise til alternative tolkninger, samt stille spørsmål og diskutere, er verdien av egne tolkninger forsterket. Et annet aspekt er kvaliteten på transkripsjonene fra tale til tekst, er at en ved å ta stilling til om gruppene skal vurderes som objekter eller som representanter har bidratt til å validere uttalelsene (Kvale 2008). Videre er min egen innvirkning og mine egne verdier, som forsker, vurdert inn i konteksten (Silverman 2007). Bruk av komparativ metode har bidratt til validitet (Silverman 2007). Ved å ta i bruk enkle, kvantitative tabeller, så har dette også vært en måte å oppnå større validitet for den kvalitative studien (Silverman 2007).

4.4.8 Ethiske aspekter

Å gjennomføre forskningsarbeid har sine etiske sider. Det handler om at jeg som forsker bl.a. har et lovverk som må følges. Ifølge Personopplysningsloven (Jacobsen 2003) er det en del hensyn å ta, i tillegg til de mer allmenngyldige etiske sider ved et forskningsarbeid. I forkant av arbeidet er det sendt informasjonsbrev både til de to organisasjonene, samt til de tre gruppene. Det er også innhentet samtykke fra personene som har deltatt i intervjuene og fra deltakerne i fokusgruppene. De formelle kravene til at samtykket må være *utrykkelig, frivillig og informert* er derved ivaretatt. Underveis i forskningsarbeidet har det vært spesielt viktig å ta et særlig hensyn til informantenes *grenser, konfidensialitet og integritet*. Ved publisering av forskningsarbeidet har jeg sikret *anonymisering* av informantene. Samtidig er det mitt ansvar som forsker at informantene ikke utsettes for *uønskede konsekvenser* gjennom sin deltakelse.

4.5 OPPSUMMERING

Gjennom en kombinasjon av metoder, er forhold som påvirker bruken av nettverkskreditt undersøkt. Dette er foretatt gjennom et fokus på tilgang til kompetanse, nettverk og kapital og derved betingelsene for den enkelts handlingsfrihet. På denne måten har det vært mulig å identifisere aktørene, identifisere strukturene og prosessene, og derved identifisere praksisen som har gitt grunnlag for å tolke dataene. Med bakgrunn i mitt eget kjennskap til feltet, er det etterstrebet fleksibilitet ved å knytte det metodiske til en syklisk modell, der en i oppgaven har vekslet mellom teori, metode og data. Gjennom dokumentstudiene å få fram kulturaspektet ved å studere både tekst og kontekst. Gjennom dialog med de ulike aktørene er det belyst hvordan hverdagserfaringene og praksisen viser ulike konsekvenser av ordningen. Gjennom beskrivelse av de ulike temaene knyttet til nettverkskreditt (som tilgang til nettverk, kompetanse og kapital) har det vært en forventning til å få fram hvordan både de formelle og de uformelle strukturene legger rammer for hvordan nettverkskreditt praktiseres i Norge i dag. Her har det vært fokus på praksis innenfor ulike strukturer, hvordan ordningen er regulert og hva det er ved praktiseringen av nettverkskreditt som påvirker tilgang til kompetanse, nettverk og kapital. Gjennom den analytiske tilnærmingen har det vært en intensjon å beskrive praksisene og derved blottlegge det politiske potensialet som kan ligge i det å produsere nye handlingsmuligheter. Dette har vært mine forventninger til arbeidet.

KAPITTEL 5

TEORETISK UTGANGSPUNKT

Debatten knyttet til aktør og strukturdilemmaet i samfunnsvitenskapen, er i nyere tid erstattet av mer ”syntetiserende og multidimensjonale” teorier (Guneriussen 1998:367). Dette handler om nyere teorier som innebærer ”en mer åpen og flytende fortolkning av handlinger og sosiale mønstre i lys av både individuelle intensjoner og institusjonelle regler og koder” (Guneriussen 1998:367). Kabeer (1994:133) mener at aktør – struktur debatten definerer og begrenser økonomisk tenkning ved at den privilegerer individene på bekostning av strukturene. Hun mener at det her ikke er rom for å se makt som en strukturell relasjon.

Utgangspunktet for oppgaven er derfor inspirert av teoretikerne Anthony Giddens, Amartya Sen og Naila Kabeer. Disse tre teoretikerne representerer en tverrfaglighet gjennom den enkeltes bakgrunn fra fagene sosiologi, økonomi, antropologi, utviklingsfag, og feminisme – og de overlapper hverandre og kan derfor sees som kompletterende. (Shekh 2003).

Tabell 7. Teoretisk utgangspunkt

	Anthony Giddens	Amartya Sen	Naila Kabeer
Grunnlag	Teori	Rammeverk for å forstå og evaluere fenomen	Metodisk verktøy
Perspektiv	Strukturasjonsteorien	The Capability approach	Fem dimensjoner av sosiale relasjoner
Analysefokus	Aktør – struktur	Aktør – struktur	Aktør: Individ/kollektiv gruppe
Hovedfokus	Sosial praksis, reproduserende forhold mellom struktur og aktør	Synliggjøring og evaluering av sosiale ordninger, politikk-utforming og forslag til sosiale forandringer i et samfunn	Individuell adgang til ressurser, aktørposisjon og handling Manglende deling av ressurser, handling og resultater
Handlingsmodell	Praktisk og diskursiv Bevissthet	Hva aktørene er i stand til å gjøre og være (capabilities)	Utøvelse av handlingsfrihet

(Fritt omarbeidet etter Shekh 2003 og Robeyns 2005)

Sen har en institusjonell innfallsvinkel til The Capability Approach: ”Individuals live and operate in a world of institutions. Our opportunities and prospects depend crucially on what institutions exist and how they function” (Sen 1999:142). Det er dette forholdet mellom aktør og struktur som belyses gjennom drøftingen av det empiriske i oppgaven. Teoretisk tar oppgaven utgangspunkt i Kabeers arbeid (1991,1994,2004, 2005a, 2008a, 2008b). Kabeer kan imidlertid sees i sammenheng med Sens Capability Approach (CA) (Sen 1999) og Giddens strukturasjonsteori (Giddens 1984).

5.1 KABEERS AKTØRPERSPEKTIV

Det teoretiske utgangspunktet for min oppgave er feministen og velferdsøkonomen Naila Kabeer, som har jobbet spesielt med mikrokreditt. Hun inntar et teoretisk aktør-perspektiv. Dette perspektivet tar utgangspunkt i anerkjennelsen av at rettigheter bygger på folks egen forståelse av hva de rettmessig har krav på (Kabeer 2005). Når hun spør ”*fungerer for hvem?*” så oversetter hun spørsmålet til praksis og hun viser hvordan fokuset endres fra institusjonalisert forståelse av rettigheter og i stedet gjør rettighetene virkelige i deres egen kontekst (Kabeer 2005).

Utgangspunktet for CA er ifølge Kabeer (2008b) den menneskelige faktoren der ”*well-being*” er et planlagt resultat. ”*Well-being*” kan måles i forhold til kvinner som aktive aktører i egne levde liv (Koggel 2006). Spørsmålene Kabeer stiller er knyttet til to forhold:” - *Hva er? - Hva kunne ha vært?*” (Kabeer 1991). Jeg gjør disse to spørsmålene kontekstuelle ved å spørre: - *Hva er dagens situasjon mht tilgang til kapital, nettverk og kompetanse gjennom nettverkskreditt? - Hva kunne ha vært situasjonen mht kapital, nettverk og kompetanse?*

CA handler ifølge Kabeer (1991) å ha et fokus på *prosess* – dvs. hvordan ting gjøres og et fokus på *resultat* – dvs hva blir gjort. Dette forutsetter en nivå-analyse. Resultatet av en slik kobling mellom prosess og resultat er formulert som utfordringer (Kabeer 1991). Rent praktisk er prosessen knyttet til den empiriske informasjonen om hvordan ting gjøres i en gruppe og i en organisasjon. På den måten knyttes resultat til hva som faktisk blir oppnådd mht kapital, nettverk og kompetanse. Ved å diskutere koblingen mellom prosess og resultat opp mot de institusjonelle rammene, vil en få fram hvilke utfordringer gruppene står overfor. Svarene på dette blir ”*de alternative strategiene som innebærer at en må forandre tenkning for å kunne forandre eksterne realiteter*” (Kabeer 1991).

Dette er i oppgaven gjort ved å sammenligne tre grupper. Deres hverdags erfaringer er koblet med forskjellene i de organisatoriske rammebetingelsene for de forskjellige gruppene. Det jeg har ønsket å finne ut av er om – og i tilfelle hvordan - de strukturelle forholdene påvirker nettverkskredittgruppene tilgang til kapital, kompetanse og nettverk – og derved muligheten til å oppnå det de vil. Et svar kan muligens si noe om hvilke eksterne realiteter som må endres. Et annet alternativ er at svaret ikke er knyttet til det strukturelle, men til sosiale forklaringer. Uansett så innebærer svarene en retning om hvilke alternative strategier som er mulige når perspektivet er aktørens.

5.2 FEM DIMENSJONER AV SOSIALE RELASJONER

Kabeer (UN 2009) beskriver institusjoner som bærere av de begrensninger som begrenser kvinners valg. De institusjoner som regulerer sosial praksis har på dette grunnlaget vært en viktig innfallsvinkel i oppgaven, derfor blir praksis på ulike nivå viktig. Som del av den analytiske tilnærmingen er det derfor et fokus på institusjonene med sine normer, regler og lover. Institusjonene regulerer atferdsmønstrene mellom individer og grupper i samfunnet og de framstår både som formelle og uformelle strukturer.

Kabeer presiserer at det er nødvendig å belyse både de institusjonelle, så vel som de individuelle, i fht hindringenes karakter (2008b). Hun gir tre årsaksforklaringer på hvorfor institusjonene i det offentlige rom kan representere hinder, - som resultat av aktiv diskriminering, av ubevisst bias eller av mangel på kunnskap (UN 2009). Det er i lys av denne forståelsen jeg lar meg inspirere av CA og velger Kabeers fem dimensjoner av sosiale relasjoner (1994: 281-283) som analytisk rammeverk for oppgaven: ”Regler; hvordan ting gjøres? Aktiviteter; hva blir gjort? Ressurser; hva brukes?, hva produseres? Aktører; hvem er med?, hvem er utenfor?, hvem gjør hva? Makt; hvem bestemmer?, hvem sine interesser ivaretas?” (Kabeer 1994).

5.3 KOMPLETTERENDE PERSPEKTIVER

I drøftingskapittelet er ytterligere teori brakt inn i oppgaven, nemlig teori om innovasjon/entreprenørskap, teori om sosial kapital, teori om kjønn og om sted (se kap.1.5.2). Dette er gjort for å oppnå tverrfaglighet i forklaringene av analyseresultatene. De ulike teoriene omtales der de naturlig hører hjemme i teksten.

5.4 ”DIVERSE ECONOMIES” – et teoretisk ståsted

For å plassere meg selv som forsker og oppgaven teoretisk i dagens forskningsfelt, så har det ikke vært et planlagt grep, men mer en erkjennelse i arbeidets gang at det hører til innenfor alternative økonomisk tenkning, eller mer presist ”diverse economies”(Gibson-Graham 2008). Dette handler om å se mangfoldet av økonomier som et utførende ontologisk prosjekt. Ontologisk er her forstått som ”hvordan ting er”. Denne innfallsvinkelen åpner for aktivismen innebygget i kunnskapsproduksjon og åpner derved for en ny form for faglig ansvar. Det handler om et etisk ansvar for å bidra til å løfte mangfoldet av økonomiske praksiser fram i dagen. Disse praksisene framstår i dag utenfor feltet av neoliberalistiske studier. Forskerne

knyttet til ”*diverse economies*”(Gibson-Graham 2008) plasserer seg i en aksjonsforskningstradisjon innen sosial innovasjon.

Det som kjennertegner ”*diverse economies*” er tre måter å tenke på. For det første handler det om ”*ontologisk omorganisering for å få fram grunnlaget for muligheter*”, - som innebærer å skape steder med kollektivt ansvar knyttet til globalisering. For det andre handler det om ”*å lese om igjen for å avdekke det mulige*”, - som innebærer å se etter forskjellene gjennom dekonstruksjon, fordi dette kan bidra til å generere nye muligheter og andre strategier. Effekten av dette er anerkjennelse av det mangfoldige økonomiske landskapet i alle geografiske regioner. Det klargjør valgene vi står overfor i fht det å støtte og dyrke mangfold. For det tredje handler det om ”*kreativitet for å generere muligheter*” der det før ikke fantes noen (Gibson-Graham 2008). Det handler om å se økonomi som et naturlig system, som forutsetter mangfold for å ekspandere, selvpåfyll for å opprettholde seg selv og samarbeid om utvikling for å utvikles (Jacobs 2000). Kort sagt handler det om ”*å skape noe nytt av det som er for hånden*” (Gibson-Graham 2008).

Hensikten med oppgaven kan derved teoretisk sees som et ønske om å lære, mer enn å dømme. Det handler om erkjennelsen av at ”*enhver prosess produserer informasjon på grunnlag av hva som kan forbedres*” (Box, sitert i Berwick 2004, forf.oversettelse). Kunnskapen som i oppgaven produseres om nettverkskreditt velger jeg å se som ”*commons-based peer production that values collaborative engagement and respect and requires the sharing/gifting of output*” (Harvie 2004).

KAPITTEL 6

KABEERS FEM DIMENSJONER AV SOSIALE RELASJONER

For å komme nærmere en forståelse av hva nettverkskreditt er i dag har jeg valgt å skifte fokus fra dokumenter til to intervjuer og tre fokusgruppemøter på organisasjonsnivå. Dette har foregått som dialog med dem for å framskaffe kunnskap om *hva som er* dagens praksis og for å se hvilke erfaringer de har gjort seg mht tilgang til kompetanse, nettverk og kapital. For å analysere de to organisasjonene Nettverksbankene i Nord-Trøndelag (NiNT) og Nettverkskreditt BA (NBA), samt de tre fokusgruppene har jeg benyttet Kabeer's teori om fem dimensjoner av sosiale relasjoner metodisk (Se avsnitt 3.2.1). I framstillingen er fokuset på å få fram det som skiller de ulike organisasjonene og gruppene. Dette er i tråd med Gibson-Graham (2008), som vektlegger det *å se etter forskjeller* i stedet for å se etter dominans. Informasjonen er, så langt det har vært mulig, framstilt i tabeller for å synliggjøre forskjellene. Sitater er delvis gjengitt i dette avsnittet og delvis løftet inn i drøftingskapitlene. Det er i framstillingen lagt mest vekt på å utdype informasjonen knyttet til det som omhandler tilgangene til kompetanse, nettverk og kapital.

6.1 REGLER; HVORDAN TING GJØRES?

Gruppe TRE: *"Vi har ikke lagt ho ned, vi har lagt ho på is!"* Denne uttalelsen tolker jeg som at gruppa fortsatt har et håp om en gang å bli en "ordentlig" nettverkskredittgruppe. Som en uformell gruppe møttes de regelmessig til strukturerte møter på 1 ½ time, hver 14. dag og over en periode på 2 1/2 år, uten noen form for ekstern veiledning eller oppfølging. De hadde leder, sekretær og kasserer i gruppa og hadde møteplan, spareplan og plan for kurs og reiser. De opprettet egen sparekonto og sparte kr 100/person/mnd. Deretter la de gruppa på "is", men har fortsatt å møtes en gang i måneden som et sosialt nettverk de siste 3 årene. Når jeg spør hva som er forskjellen på gruppa å "is" og gruppa nå bryter latteren løs. *"Nå holder vi oss ikke til sakslista. Vi er ikke så strukturert og så har vi ikke kasserer. Vi har sluttet å spare. Og jeg skriver ikke referat. Og så varer møtene mye lengre."* Grunnen til å legge gruppa på "is" var at banken krevde at kontoen med gruppe medlemmenes sparepenger skulle føres som kassererens personlige bankkonto. Derved ville hun få sparebeløpet tillagt sin inntekt og måtte skatte for beløpet. Det ville hun ikke. *"Sånn ble det bare."*

Gruppe EN og gruppe TO følger de formelle rammene basert på de ulike reglene som organisasjonene NBA og NiNT praktiserer. Informasjonen om hvordan dette fungerer er systematisert på grunnlag av strukturerte intervju med representanter fra de to organisasjonene:

TABELL 8. Sammenligning av rutiner og regler

REGLER	Nettverksbankene i Nord-Trøndelag (NiNT)	Nettverkskreditt BA (NBA)
Hvordan ting gjøres?		
Registrert	Ja	Ja, April 2003
Organisasjonsform	Forening	BA, (andelslag)
Egne vedtekter	Ja	Ja
Daglig ledelse	Prosjektleder lønnet av IN	Daglig leder lønnet over egen drift
Målgruppe	Etablerere	Kvinner og menn, uansett kulturell bakgrunn eller livssituasjon
Årsmøte	Ja	Ja
Stemmerett	Medlemmene	Andelshaverne
Andel kvinner i %	Ikke rapportert	50%
Styret	Prosesslederne + representant fra Innovasjon Norge	Valgt blant andelshaverne
Årsplan	Ja	Ja
Møteplan	Ja	Ja
Lånebeløp	Inntil kr 80.000	Inntil kr 200.000
Lånetype	Gruppelån	Gruppelån og individuelle lån
Rentenivå	Varies fra 0% til 6%	6% gruppelån 9% individuelle lån
Hvem fastsetter?	Varies	Styret/Cultura Bank
Sparebeløp	50 – 150 kr/mnd	10% av ønsket lånebeløp, min 200 kr/mnd
Låneprosess	Utfylling av lånesøknad (egen mal), lånevedtak fattes i gruppa, kasserer utbetaler lånet til låntaker	Individuell veiledning/gruppeveiledning i fht søknaden, lånevedtak fattes i gruppa, uttalelse fra gruppeleder til lånekomité – som kvalitetssikrer lånesøknaden – enten tilbake til gruppe med kommentarer eller direkte til Cultura Bank for utbetaling til låntaker
Saksgang	Varies	Max 14 dager
Tilbakebetaling	Kasserer i gruppa følger med	Administreres av Cultura Bank som et ordinært lån.
Rutiner ved mislighold	Vedtektene sier at gruppene må ta opp saker og få gjort noe med det. Ingen rutiner. Det står ikke noe konkret.	Påminnelsesbrev ved forsinkelse etter 10 dager. NBA går gjennom låntakerlistene hver 14.dag. NBA innkaller til gruppemøte for å finne løsning. Diskuterer strategier i gruppa. Etter 90 dager sendes det til inkasso.
Tap	Søknad om ettergivelse av lån sendes IN. Innovasjon Norge bærer tap.	Bæres av garantikapitalen som står i Cultura Garantifond i første omgang. Kan tilbakeføres gjennom inkassokravet. 75% av reelle tap dekkes det europeiske garantifondet.
Rapporteringsrutiner	Gruppene rapporterer en gang i året til NiNT. NiNT sammenstiller og rapporterer til Innovasjon Norge	Årsmøtet får årsrapport og årsregnskap innen 1.april Info ligger ute på Brønnøysund registeret sine hjemmesider.
Annerledes enn reglene tilsier	Rapporterer ikke bruken av kompetansemidler og prosessveiledermidler	Har sjeldnere gruppemøter enn reglene tilsier.
Behov for endringer	Behov for langsiktighet i fht finansiering av drifta	Behov for stabil finansiering av oppfølging/veiledning av gruppene.
Hva hindrer?	Kortsiktig finansiering	Mangel på driftsmidler til oppfølging av gruppene

Tabell 8. viser at det som skiller disse to organisasjonene går på en rekke forhold: *Organisasjonsformene* er formelt forskjellige. Det å være en *forening* er noe IN krever. Det at noen av medlemmene i NiNT også er medlemmer i grupper som er tilknyttet stiftelser

oppleves som problematisk, tungvint og dyrt og det jobbes med å få omdannet en stiftelse til forening. Det er imidlertid en omfattende prosess. Noen av gruppene er også knyttet til den regionale foreningen MittNett. Dette forholdet problematiseres ved at det stilles spørsmål med hensikten med MittNett. Det å være fylkesforening skal tjene en hensikt. Formålet til NiNT uttrykkes å være et bindeledd mellom IN og gruppene. Det å være et andelslag er noe gruppe-medlemmene i NBA selv har bestemt. Et *andelslag* skal også tjene en hensikt, men gjennom andelslaget, så er medlemmenes økonomiske ansvar begrenset. Formålet til NBA uttrykkes som en interesse og serviceorganisasjon for medlemmene. *Styrerepresentasjonen* synes å være forskjellig. I NINT er det hovedsakelig prosessveilederne som sitter i styret. I tillegg sitter repr. for IN i styret. NBA har derimot kun styremedlemmer fra medlemmene i andelslaget. En styrerepresentant fra NBA sitter dessuten i styret til Cultura Garantifond der lånekapitalen er plassert.

Rapporteringsrutinene er ulike. NiNT har gjennom sin rapportering til Innovasjon Norge fokus på gruppas totale lån, gruppas totale omsetning og gruppas bruk av prosessveiledermidler og kompetansemidler. Rapporteringen inngår i IN årsrapport som viser til det totale antall grupper i landet, totale antall medlemmer og total bevilget lånekapital som disponeres. NiNT rapporterer ikke tilbake til gruppene. NBA redegjør for antall lån, antall låntakere, antall kursdeltakere, andel kvinner og menn, og størrelsen på lånet som det enkelte gruppe-medlem til enhver tid har gjennom gruppa. De har oversikt over utestående gjeld, forsinkelser og evt. tap. Det kan synes som NBA har et større fokus på rapportering som viser hvordan den enkelte låntaker i gruppene håndterer sine lån. NBA rapporterer til seg selv, dvs til gruppe-medlemmene. Cultura Bank rapporterer den totale lånesummen for nettverks-kredittlånene i sitt årsregnskap. Resultatene fra begge er offentlig tilgjengelige.

Rutinene synes også å være forskjellige i fht oppfølging av gruppene og gruppe-medlemmene. NBA har klare rutiner i fht forsinket betaling jfr. tabellen over. NiNT tar kontakt med gruppene først når det er grupper som enten signaliserer problemer, eller at prosjektleder i NiNT ikke får kontakt med en gruppe. Da tas det opp med styret og prosjektleder får så i oppgave å kontakte den aktuelle gruppa. Håndtering av *låneprosessen* varierer noe mellom organisasjonene. *Rentene* er forskjellige. I NiNT varierer de i de forskjellige gruppene, mens i NBA er de fastsatt av Cultura Bank, fordi rentene skal dekke utgiftene til deres håndtering av lånene. NiNT har ikke noe med låneprosessen i gruppa å gjøre. NBA har derimot en lånekomité, bestående av daglig leder og gruppe-medlemmer, som kvalitetssikrer lånesøknaden fra den enkelte til gruppa. Dersom søknaden ikke holder kvalitetsmål, returneres den til gruppa for ny gjennomgang. Dersom den er ok i fht kvalitet

går lånet direkte til utbetaling. Selve vedtaket om lån gjøres av grupped medlemmene i den enkelte gruppe. Dette gjelder gruppene i begge organisasjonene.

Ved å sammenligne de to organisasjonene kan NiNT sies å være en hierarkisk organisasjon med vertikal legitimitet, som rapporterer oppover, og framstår som *asymmetrisk*. NBA kan betegnes som en autonom organisasjon med horisontal legitimitet, som rapporterer til medlemmene og framstår derved som *symmetrisk*.

6.2 AKTIVITETER; HVA BLIR GJORT?

Intervjuene viser store forskjeller mht gruppenes og organisasjonene type aktiviteter og på hvilke nivå de ulike aktivitetene finner sted. Svarene er systematisert og presentert i tabell 9:

Tabell 9. Type aktiviteter på ulike nivå

Type aktiviteter	Gruppe EN	Gruppe TO	Gruppe TRE	NiNT	NBA
I gruppa	Erfaringsdeling Lånesøknader Veiledning	Erfaringsdeling Lånesøknader	Erfaringsdeling Kursing av hverandre.	Følge opp grupper med spesielle behov. Innkrevning av årsavgift. Innhenting av Årsrapport.	Oppfølging Veiledning Kvalitetssikring av lånesøknader. Informasjon
Lokalt	Messedeltakelse Kurs	Samarbeid om markedsføring	Messedeltakelse Studieturer Utstillinger Etablererskole		Etablererkurs
Regionalt	Kurs	Etablererforum	Studieturer		Etablererforum
Fylke	Kurs		Søknader	Årsmøte Styremøter Rapportering Hjemmeside Oppdatere medlemslister. Informasjon	
Nasjonalt		Radioprogram	Søknader		Prosjektsamarbeid Hjemmeside Prosjektsøknader
Internasjonalt		Med i film Innlegg på konferanser			Foredrag Evalueringsoppdrag Konferansearrangør

Sammenligner en de to organisasjonene og ser på hva slags aktiviteter de hver for seg gir gruppene tilgang til, så synes aktivitetsnivået i NBA nivåmessig å være bredt.

Aktivitetsnivået for gruppe EN, som er tilknyttet NiNT, synes ikke å være relatert til NiNT, men til det som gruppa omtaler som inkubator- og innovasjonsmiljøet i regionen. Aktivitetsnivået i gruppe TO er direkte knyttet til aktiviteter i regi av NBA. Aktivitetsnivået i gruppe TRE er i stor grad begrenset av sparepengene – og som de sier: ”Det går på det med pengene - det skorter ikke på ideer”.

6.3 RESSURSER; HVA BRUKES?, HVA PRODUSERES?

Her er det stilt spørsmål knyttet til graden av de ulike formene for kapitaltilgang: gjennom lånebeløp, sparing, nettverksbygging, erfaringsutveksling, veiledning og opplæring. Ved analyse av intervjuene og fokusgruppemøtene er det sett etter både de formelle og de uformelle tilgangene til ressurser. Ressursene er delt inn i tilgang til *kompetanse, nettverk, og kapital*.

6.3.1 Tilgangen til kompetanse synes å variere stort. Figur 1 er en visualisering av de kompetansetiltakene som gruppemedlemmene omtaler i intervjuene:

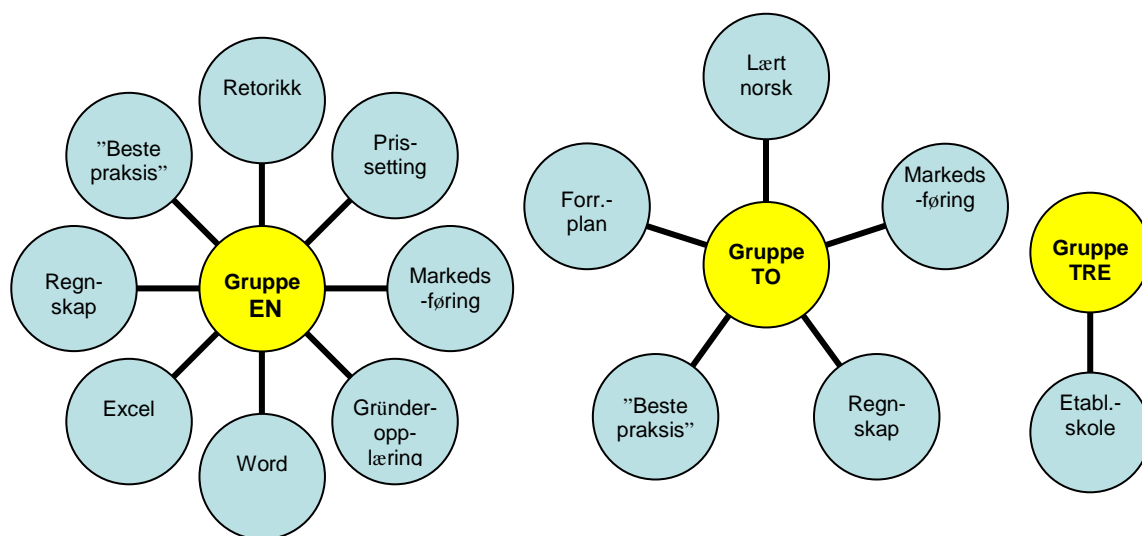

Fig.1 Gruppenes tilgang til kompetanse

Tilgang til kompetanse skjer på ulike arenaer: Gruppe EN har fått mye av sin kompetanse tilført gjennom *formelle* kanaler. Om tilgang til formell kompetanse sier NiNT: ”Der det kommer nye ting som gruppene burde visst noe om. Det får de ikke.” Når det gjelder læring gjennom ”*beste praksis*” så etterlyser gruppe EN denne muligheten. Om utveksling av ”beste praksis” mellom gruppene sier NiNT: ”Ikke så veldig mye det da, fordi det blir veldig mye opp

til gruppene.” Gruppe TRE har kun gruppa som arena for erfaringsutveksling. Om gruppa som læringsarena sier NBA:

”Gruppa fungerer som et minikurs i styrearbeid. Jeg tror det er nyttig med litt ekstra selvtillit å ha lederverv og lære litt om demokrati og det å styre. Noen i en bransje som har drevet en stund er til stor nytte for noen som skal starte. De utveksler erfaringer – alt fra næringslokaler til markedsføringskanaler, til messer, til forskjellige tjenester og mennesker i nettverk de er knyttet til. Så selv om denne kompetansen ikke er formell, så er tilgangen til marked og nettverk avgjørende.”

Det som synes å skille gruppene er ressurstilgangen. Gruppe EN har fått kr 50.000 som de selv disponerer til kompetansetiltak. I tillegg har de fått kr 100.000 over en toårsperiode til å lønne en egen prosessveileder som gir gruppa veiledning, men som også veileder gruppemedlemmene individuelt. Som gruppemedlemmene sier: *”Vi bruker henne for alt hun er verdt.”* Gruppe EN forteller at *”det kommer noe hele tiden. Det er mange kurs i andre miljø.”* Gruppe TO fikk grundig etablereropplæring i en prosjektfase før oppstart av gruppa. Etter prosjektfasen er de prisgitt hvorvidt NBA har hatt inntjening nok på andre kurs til at de kan bruke av overskuddet til å gi veiledning til sine gruppemedlemmer. Betydningen av langsiktighet i fht kompetansetilgang framheves av NBA: *”Det jeg har tro på er videre oppfølging og opplæring underveis. Veiledning underveis er minst like viktig.”* Dette får ikke NBA gitt til gruppene sine grunnet manglende støtte til drift. Gruppe TRE har kun hatt sine sparepenger å bruke på kompetansetiltak. Det gruppa imidlertid har gjort er å holde kurs for hverandre med utgangspunkt i den kompetansen som fantes i gruppe. Dette er noe de har fortsatt med også etter at de *”la gruppa på is”*. I tabell10. under er informasjonen systematisert i fht de ulike aktørene og på hvilke nivå de får tilgang på de ulike formene for kompetanse:

TABELL10. Tilgangen til kompetanse på ulike nivå

TILGANG TIL KOMPETANSE	Gruppe EN	Gruppe TO	Gruppe TRE	NiNT	NBA
Formell opplæring	X	X	X		X
Beste praksis – lokalt	X	X	X	X	X
Beste praksis – regionalt		X			X
Beste praksis – nasjonalt					
Beste praksis – internasjonalt		X			X
Annet		X*			

* lært norsk

Med bakgrunn i tabellen er det tydelig at det ikke foregår noen form for formell kompetanseheving eller deling av "beste praksis" på *nasjonalt nivå*. Dette betyr at Innovasjon Norge, som har hatt ansvaret for nettverkskredittordningen siden 2003, ikke har tatt noe ansvar for kompetanseutvikling på nasjonalt nivå. NiNT, som organisasjon på *fylkesnivå*, har tatt et begrenset ansvar knyttet til kursvirksomhet. Erfaringsdeling gjennom "beste praksis" er ikke er satt i system på fylkesnivå gjennom NiNT. På *regionalt og lokalt nivå* er det andre aktører som er tilbydere av kurs. Disse kursene har gruppe EN tilgang til fordi gruppa har egne kompetansemidler som gjør det mulig å delta.

Dersom en sammenligner hva organisasjonene gir i fht kompetansetilgang, så er det opplagt at gruppene som er finansiert gjennom IN og tilknyttet fylkesforeningen NiNT har atskillig større tilgang til formalkompetanse, enn de to andre gruppene. "Beste praksis" er for gruppene i NiNT begrenset til delingen innad i gruppa. Gruppene i NBA får derimot mye større tilgang til "beste praksis" gjennom NBA, både i egen gruppe, regionalt og internasjonalt, men har mangel på tilgang på formalkompetanse etter oppstart av gruppa. Gruppe TRE derimot er utestengt fra de mulighetene nettverkskreditt kunne ha vært i fht kompetansetilgang. Deres tilgang er begrenset til hva de får ut av egne sparepenger og egen kompetanse. Gruppe EN får ikke tilrettelagt sitt behov for uformell kompetanse ut over gruppenivå. Både gruppe TO og gruppe TRE kan derimot oppfattes å bli diskriminert i fht de øvrige gruppene mht formell kompetansetilgang. Ingen av gruppene synes å ha fått full uttelling i fht tilgang til både formell og uformell kompetansetilgang gjennom sine organisasjoner.

Hvem er det som har kompetansen *om nettverkskreditt*? NiNT plasserer kompetansen i gruppa: *"Etter hvert som gruppene blir noen år, så sitter det mye bra kompetanse i gruppene. Og hvis det fungerer som det bør gjøre, så vil det være så mye kompetanse i gruppa at de driver hverandre framover."* Sirkulasjon med nye medlemmer med noen års mellomrom beskrives også som en fordel: *"Det må være det ideelle! Da har de kompetanse!"* Om kompetansen i IN uttrykker NiNT at den er personavhengig og knyttet til kontaktperson: *"Ingen vits å gå til noen andre – for de har sine områder. De har ikke mye informasjon ellers."* Om den "nye" personen i IN sier NiNT: *"Hun har mye kunnskap, men ikke akkurat den biten med nettverkskreditt"*. Sårbarheten i situasjonen fremheves ved at NiNT sier – *"så da er det viktig at vi får ei ny ei som ikke glemmer oss eller nedprioriterer oss."* Hvilken plass har så den norske kompetansen om gruppelån internasjonalt? NBA sier om sin kompetanse:

”Vi blir sett som en aktør med kompetanse internasjonalt. Det er i Norge vi ikke blir sett. Jeg tror vi har en kompetanse det er verdt å ta vare på. Jeg ønsker bare at de forskjellige nettverkskredittmiljøene får vite om det. Det må være lov å kunne dele på den erfaringen også til andre utenfor NBA, som driver med dette.”

6.3.2 Tilgangen til nettverk er nokså ulikt fordelt, både mht omfang og i fht hva slags type nettverk. Figur 2 er en visualisering av de ulike nettverkene som omtales i intervjuene med de tre gruppene:

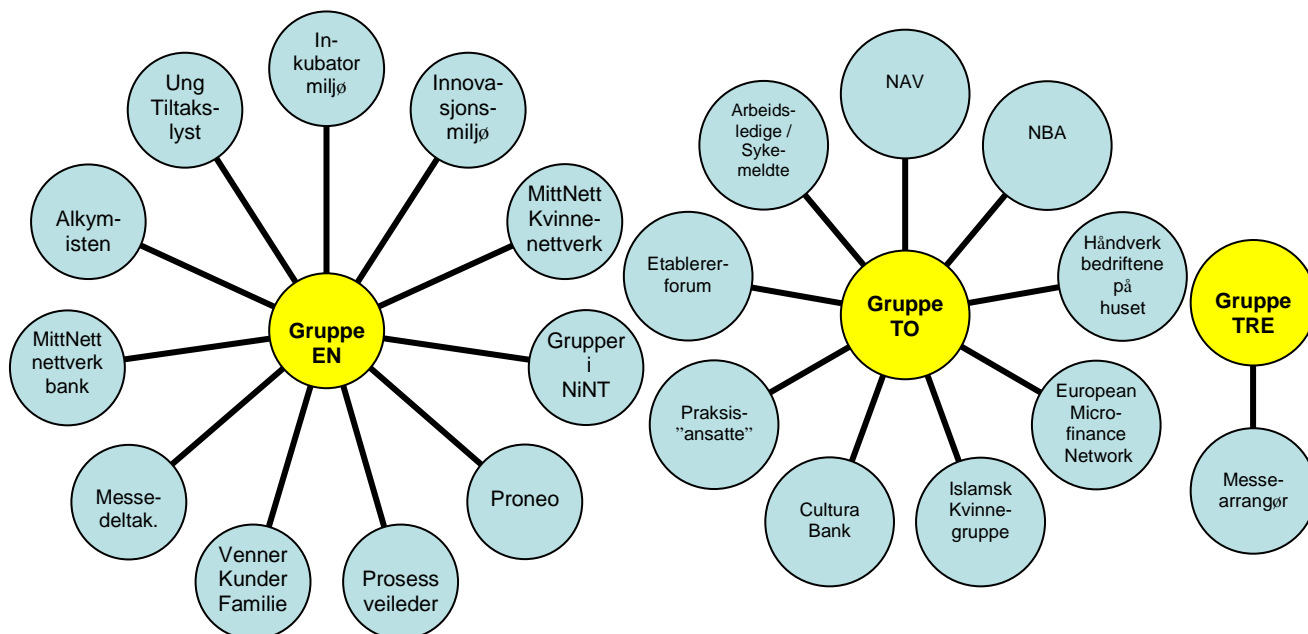

FIG. 2 Gruppenes tilgang til nettverk

Omfanget av ulike typer nettverk de har tilgang til, beskrives av gruppene i tabell 11.:

Tabell 11. Type nettverk

Type nettverk	Gruppe EN	Gruppe TO	Gruppe TRE
Formelle nettverk	10	5	1
Uformelle nettverk	3	3	0

Om en sammenligner gruppene, så synes den store forskjellen å være i tilgangen til formelle nettverk. Gruppe EN beskriver dobbelt så mange formelle nettverk som gruppe TO. Det synes imidlertid å være en enighet knyttet til betydningen av nettverk. *"Skal man ut med idéene, så er det en fordel med nettverk!"* Om behovet for nettverk sier gruppe TO: *"Vi trenger kunder. Vi trenger mer kontakter"*. I hvilken grad de har nettverk er imidlertid nokså forskjellig. Gruppe TO sier: *"Vi har ikke så stort nettverk. Vi kjenner ikke andre grupper her. Den andre gruppa her i byen er menn. Men vi har vært 2-3 ganger på Etablererforum"*. Om formelle nettverk sier NiNT: *"Når det gjelder profesjonelle nettverk og bedriftsnettverk, så er det vel lite. Noen har det. Men de fleste har lite av det"*. Det synes her å være et sprik mellom det gruppe EN beskriver og det NiNT opplever at de som gruppe har. Forutsetningen for nettverk formulerer gruppe TO som:

"Vi kan samarbeide når vi kjenner hverandre. Det er en annen type kultur. Det er en annen type relasjon. Uten kjennskap vi kan gjøre ingenting. Noen ganger noen ikke stoler på oss. Her sitter vi og har systue. Naboene er norske. Vi hjelper hverandre. Noen ganger folk kommer på døren og snur når de ser oss og sier de har gått feil. Vi kan ikke jobbe mot det. Det er vårt problem."

Forventningene til å få nettverk hos gruppe TO er at *"hvis grupper hjelper hverandre det ville være stor hjelp. Vi må ha kjennskap til hverandre, til informasjon og til rettigheter. Vi må jobbe sammen. Jobbe sammen med NAV og Introduksjonsenheten"*. Organisasjonenes betydning for nettverk formulerer gruppene slik: *"Det er gjort noen forsøk på å ha noe felles for alle gruppene. Men det er opplagt et ønske å bli kjent med medlemmene i andre grupper. Selv om det har vært noen kurs, så skulle det vært mye mer pauser på slike kurs, så man fikk snakket med hverandre"*(Gruppe EN). *"Nettverkskreditt gir oss kontakter for oppdrag og hjelp til kontakt med andre grupper"* (Gruppe TO). Organisasjonenes egne beskrivelser av nettverksbyggingen får vi gjennom følgende uttalelser: *"Noen grupper treffer sjelden andre grupper og vet knapt at de finnes. Andre grupper har samarbeid, for eksempel de i stiftelsene. Det har ikke vært noen andre nettverksmøter"* (NiNT). *"Det er ikke så veldig mye kontakt, for det er opp til gruppene. Det er ikke organisert"* (NiNT). Om sine egne nettverk sier NiNT: *"Vi har ikke kontakt med mange. Det burde kanskje vært samarbeidet noe mer mellom gruppene, - mer enn det gjøres i dag. Når vi har flere fylker så burde vi hatt et samarbeid. Absolutt. Nå vet vi knapt at de eksisterer en gang"* (NiNT).

"Vi er ikke invitert med i andre nettverk i Norge. Vi føler imidlertid at våre grupper blir ekskludert fra enkelte nettverk. For eksempel BTV-samarbeidet. Vi har grupper i Vestfold og Buskerud, men de har ikke følt seg velkommen, til tross for at vi har prøvd at de skulle kunne delta i de nettverkene." (NBA).

”Det er ingen automatikk i at man føler seg inkludert i andre typer fora” (NBA). Etter en sortering av tilgangen til nettverkene på ulike nivå er følgende tabellen satt opp:

TABELL 12. Tilgang til nettverk på ulike nivå

Tilgang til nettverk	Gruppe EN	Gruppe TO	Gruppe TRE	NiNT	NBA
Lokalt	X	X	X	X	X
Regionalt	X	X		X	X
Fylke	X			X	X
Nasjonalt		X			X
Internasjonalt		X			X

Ved å sammenligne hvordan de ulike organisasjonen bidrar til gruppens tilgang til nettverk, så synes gruppe EN å ha fått tilgang til sine nettverk gjennom inkubator- og innovasjonsmiljøet i regionalt. Gruppe TO synes å ha fått sine nettverk regionalt og internasjonalt gjennom NBA. Gruppe TRE har ikke fått hjelp utenfra til å etablere nye nettverk. Gruppe TO synes å være utestengt fra nettverk til fylkesforeningen i sitt fylke. Ingen av organisasjonene synes å bidra til nettverksarenaer på nasjonalt nivå.

6.3.3 Tilgangen til kapital varierer stort. Fig. 3 viser informasjon om kilder til kapital som gruppemedlemmene i de tre gruppene omtaler i intervjuene:

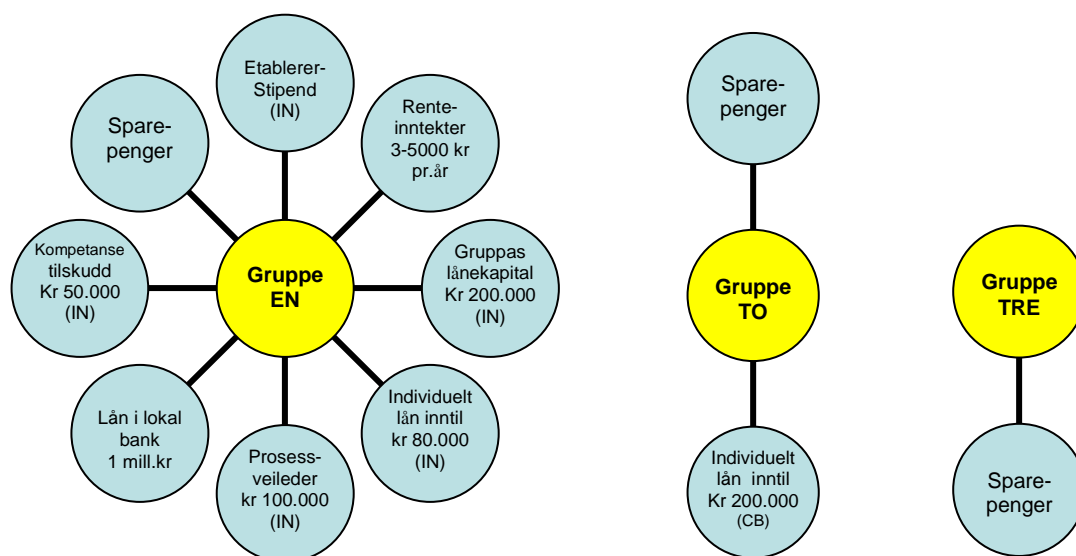

Fig. 3 Gruppens tilgang til kapital

Spørsmålet er hvordan gruppene selv ser på tilgangen til kapital. Gruppe EN beskriver lånene som et *"tveegget sverd"*. Dette begrunner de med det faktum at bare tre medlemmer om gangen kan låne. Det oppleves som det går på bekostning av de andre når en søker om lån. IN legger begrensninger på bruk av lånekapitalen ved at den er knyttet til den enkelte gruppe og at gruppene ikke kan kombinere lån i nettverkskreditt med andre typer lån, som lån i vanlig bank. Det er et enten eller. Gruppe EN uttrykker:

"Lånekapitalen har alltid vært en diskusjon i forhold til Innovasjon Norge. Og nå vil de ta den bort og erstatte med gründergrupper. Lånekapitalen har stått sånn i minst 10 år eller lengre. Det kunne ha gått mer i takt med prisutviklingen både lånekapitalen, kompetansemidlene og midler til prosessveilederen, ikke minst. At det er minst et toårs perspektiv på en prosessveileder er kjempeviktig!"

Gruppe TO beskriver sin mulighet for kapitaltilgang slik: *"Vi har ingen ting! Vi har ingen kapital og vi har ingen garanti. Vi har ingen fast inntekt. Vi har ingen mulighet i vanlig bank. Vi har ikke fast inntekt. Om Cultura Bank sier de: "Men de stoler på oss, - selv om det er høye renter også der!" Om NBA sier de: "Hele tiden de hjelper oss. Uten nettverkskreditt vi skulle ikke klart det. Uten nettverkskreditt har vi ingenting. Vi fikk lån." Om lånestørrelsen sier de: "Lånene er ikke nok, men vi kan ikke ta store lån, for vi må ta lån i forhold til det vi tjener. Vi tjener ikke nok."* Gruppe TRE forteller en helt annen historie om sin søken etter kapital:

"Vi gikk igjennom sånne legater og fant vel 3-4 steder som vi søkte. Det var etter at vi fikk avslag fra Innovasjon Norge. Vi fikk ikke noe fra de heller. Vi søkte også støtte på midler fra Helse & rehabilitering. Vi fikk ingen tilbakemelding. Vi ga vel litt opp. Piffen gikk vel ut av oss kan du si."

De avslutter intervjuet med: *"Egentlig har vi planene klare! Vi mangler penger. –Ja det var disse 1000-lappene da"*.

Sammenligner vi disse tre gruppenes eksterne kapitaltilgang, synes det å være store forskjeller i fht ressurstilgang. Gruppe EN har fått kapital til både lån, kompetanseheving og prosessveiledning, i tillegg til at de nyter godt av renteinntektene på lånekapitalen. Gruppe TO har kun tilgang til lånekapital, men disponerer et større lånebeløp pr. person enn gruppe EN. Gruppe TRE har ingen ekstern kapitaltilgang. Tabell 13 under viser en skjematisk oppstilling av gruppenes tilgang til kapital:

TABELL13. Gruppenes tilganger til kapital

TILGANG TIL KAPITAL	INDIVIDUELLE LÅN	LÅNE-RAMME	LÅN UTENOM	SPARE-PENGER	STØTTE til kompetanse-heving	STØTTE til Prosess-ledelse
Gruppe EN	Inntil kr 80.000	Innenfor kr 200.000	Ikke tillatt	Kr	Kr 50.000	Kr 100.000
Gruppe TO	Kr 10.000 – kr 200.000 *Trappetrinns-løsning	Innenfor kr 200.000	Tillatt	Kr	0	0
Gruppe TRE				Kr 200/mnd	0	0

*NBA om trappetrinnsløsningen: ”Hovedregelen for lån er en trappetrinnsordning i tråd med bedriftens vekst. Eller at man bruker disse lånene til å skaffe annen finansiering.”

Ser vi på de to organisasjonenes rammer for kapital så er situasjonen nokså forskjellig.

Ved å samarbeide med Cultura Bank og plassere lånekapitalen i Cultura Garantifond, har NBA fått til en garantiavtale med det Europeiske Investeringsfondet, som gjør at tilgjengelig lånekapital er tredoblet. Dvs at tilgjengelig lånekapital økt er til kr 15.mill.kr. Pengene disponeres gjennom Cultura Bank der gruppemedlemmene har nettbank. Gruppene som tilhører NiNT disponerer i alt 4,2 mill kr i lånekapital. Noe av denne kapitalen disponeres av den enkelte gruppe og noe av den er plassert i stiftelser. Selve kapitalen disponeres gjennom ulike lokale banker. Tabell 14. under viser organisasjonenes tilgang til kapital:

TABELL 14. Organisasjonenes tilganger til kapital

TILGANG TIL KAPITAL	LÅNEKAPITAL	DRIFTSSTØTTE	KAPITALGIVER	ANNET
NiNT	4,2 MILL. KR	JA	Innovasjon Norge	Årskontingent
NBA	1,2 MILL. KR (15 MILL KR)*	NEI	Innovasjon Norge / UDI / Hordaland fylkeskommune (Europeisk Investeringsfond)*	Medlemsandeler

Som det framgår av tabell 12, er det kun NiNT som mottar driftstøtte fra IN. Organisasjonenes uttalelser knyttet til kapital forteller om forskjellige rammevilkår og om ulike fokus i fht kapitalen. NiNT har fokus på egen driftsinntekt: ”Inntekten fra IN er ikke noe vi har garanti for framover.” NBA har fokus på at de ikke når ut til de potensielle låntakerne

med lånekapitalen sin: *”Vi har finansiell kapasitet til mer aktivitet enn det vi har nå”*. Videre presiserer NBA hva som er deres største utfordring:

”Det er vanskelig å følge et system for oppfølging uten midler til å gjøre det. Vi operer egentlig bare i 6 mndr i året pga myndighetenes måte å drive prosjektbasert støtte på, fordi midlene utbetales halveis ut i året. Det er det største problemet med å få det her til å fungere i praksis. Behovet er en stabil finansiering over tid.”

6.4 HVA PRODUSERES?

Det er litt ulike former for rapportering i fht produksjon. Det som kommer tydelig fram er at ”produksjonen” som de beskriver befinner seg *både innenfor og utenfor* det som oppfattes som tradisjonell markedsøkonomi. Gruppe EN beskriver hvordan de stiller opp for hverandre knyttet til mannekengoppvisning for et av gruppemedlemmene. Gruppe TO forteller:

”Vår systue hjelper andre. De får praksisplass gjennom NAV. Vi sier til NAV at en og en kan komme i 2-6 måneder. Hva skjer etterpå? Vi kan ikke gi dem jobb for vi har ikke nok oppdrag, men de kommer hit og lærer å hjelpe seg selv. Vi står på egne bein. Vi gir praksisplass til andre. Vi gir jobb.”

Om produksjonen i gruppene sier NiNT: *”Her skal det ikke bidras med penger, men med gode råd fra de andre medlemmene. Sånn sett sitter alle i gruppa ansvarlig for å bidra, om ikke annet med konkrete ting, som for eksempel å hjelpe til å rekke å få utført en ordre.”*

NiNT viser til årsrapporten til Innovasjon Norge når de forteller om produksjonen som foregår i alle gruppene:

”De 23 NVK-gruppene i Nord-Trøndelag disponerer fond på til sammen kr 4,2 mill. kr. I 2007 hadde gruppene nesten like mye – ca kr 4 150 000 i overskudd. Innovasjon Norges satsing har bidratt til at det blant NiNTs medlemmer i 2007 fantes 74 etableringer med en samlet omsetning på kr 28 600 000. Dette er mer enn ni ganger beløpet som er investert i prosessveiledning og kompetanseheving for dagens NVK-grupper. Under forutsetning av at 2007 var et normalår, kan følgende konklusjon trekkes om resultat per NVK-gruppe: 150 000 kr i engangsinvestering – 198 000 kr i gjennomsnittlig overskudd pr. år. Med andre ord: Lønnsomheten er så stor at investeringen er inntjent i løpet av det første året. Rapportene bekrefter at nettverkskreditt er verdiskaping i form av næringsutvikling.” (Innovasjon Norge 2008)

NBA forteller følgende om produksjon i gruppene: *”Det skjer utstrakt markedsføring av varer og tjenester mellom gruppene, nesten som en liten familie som vil hverandre vel.”* Hva disse tjenestene består i utdypes nærmere:

”Gruppemøtene er en arena å diskutere bedriften, diskutere markedsføring av hverandre, hjelpe hverandre, pusse opp lokaler, sitte barnevakt, klippe hår, lage skilt bytte tjenester og hjelpe hverandre fram. Gruppene står sammen på messer og gjør ting de ellers ikke skulle hatt mulighet til å gjøre alene”.

Det som ikke er mulig å gjøre alene fremheves også av gruppe TRE: *”Det er det jeg synes har vært så greit med å ha gruppa. Reise og være med på utstillinger klarer jeg ikke alene. Da er det greit å være flere og dele på det. Det er inspirerende og positivt”* (Gruppe TRE). Om sin egen produksjon sier NBA: *”Det at det er en pakke med opplæring, gruppedannelse, lån og oppfølging, knyttet til en internasjonal ordning som hele tiden er under utvikling.”*

På spørsmålet om hva vekst innebærer svarer NiNT:

”For de fleste så innebærer vekst å nå sine egne mål. For enkelte er det målet å skape sin egen arbeidsplass For noen er målet å ha 10 ansatte. Så da vil ikke nødvendigvis vekst være like viktig for alle sammen, hvis de føler at de har nådd målet sitt. Det er ikke sånn at alle sitter og strikker grytekluter altså. Det er helt andre tjenester og spredningen er kjempestor. Så det burde vi være stolt av. – En arkitekttjeneste her, et solstudio der, - som har sitt eget og bidrar til mangfoldet i de små kommunene og utenfor byene. Det har betydning for bygda, og da behøver ikke vekst å være så viktig.”

Når gruppene får spørsmål om hva de ser for seg om 5 år så synes svarene å relatere seg til vekst. Gruppe EN sier: *”3-4 ansatte, lyse lokaler, systue, butikk. Jobbe sammen med noen, samarbeide. En plass for flere. Mer kjent nasjonalt. - Selge nettbutikken ... starte noe nytt med flere ansatte.”* Gruppe TO beskriver: *”Større lokaler i sentrum, flere kunder, import av stoffer.”* Gruppe TRE sier om sine aktiviteter: *”Hadde det blitt penger av det så kunne vi ha vært rike.”*

På spørsmålet om mulighetene for vekst svarer NiNT: *”Enten må lånebeløpet økes, dobles til 400.000 eller at du omorganiserer og plasserer pengene på felles konto i fylket. Så ville de helt sikkert fått større muligheter der.”* NBA svarer på det samme spørsmålet: *”Dersom vi skal se muligheter for vekst, så må det komme som et effektivt partnerskap mellom forskjellige aktører. Nå er det politikere og byråkrater som må gjøre det mulig å få til den veksten.”* NiNT knytter vekstpotensialet til økning av tilgjengelig lånekapital eller alternativt samordning av kapitalen. NBA knytter potensialet til et bredt partnerskap.

På spørsmålet om internasjonalisering svarer NiNT: *”Internasjonalisering er ikke noe som er aktuelt for våre grupper.”*

6.5 AKTØRER; HVEM ER MED?, HVEM ER UTENFOR?, HVEM GJØR HVA?

Det har vært en intensjon å undersøke om nettverkskredittordningen er for alle, eller om det er grupper i samfunnet som ikke har tilgang. Mitt informantgrunnlag utgjør ikke noe statistisk materiale, og kan derfor ikke legges til grunn for å si noe om hvem som er aktørene. Det som kan sies om dem er imidlertid at de alle er kvinner. Med dette som utgangspunkt har jeg valgt

å la aktørbildet formes av hvem gruppene omtaler som aktører i "sin verden", som de forholder seg til som en del av det formelt etablerte systemet som nettverkskreditt utgjør.

Aktørene i nettverkskreditt består først og fremst av *gruppene*. Felles for alle gruppene er at de består av 4 – 7 medlemmer, som innad velger sin *leder*, sin *sekretær* og sin *kasserer*. Dette er likt uavhengig av organisasjonstilhørighet, - og gjelder også for gruppe TRE, som formelt sett ikke er en nettverkskredittgruppe, men hadde denne strukturen før de la gruppa "på is". Når vi så skal gå videre i å tegne et aktørbildet er det behov for å skille mellom gruppene:

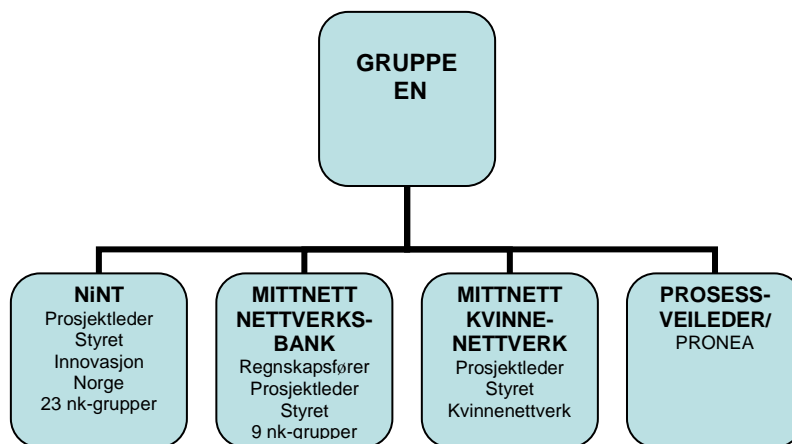

Fig.4 Aktørene gruppe EN formelt relaterer til

Gruppe EN må forholde seg til mange aktører med ulike roller og som ikke nødvendigvis har formelle roller seg imellom. Gruppe TO har en mer avklart struktur ifht de aktørene de relaterer til:

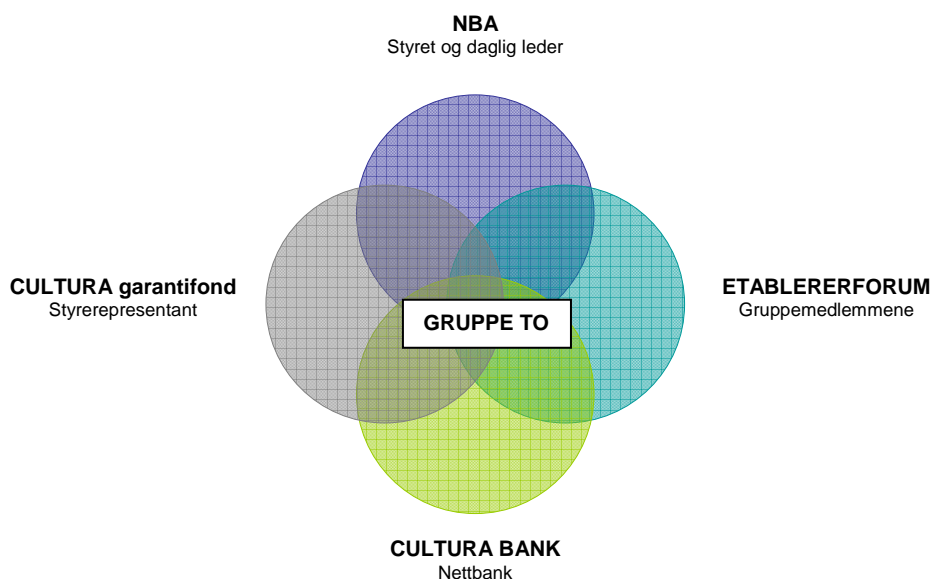

Fig.5 Aktørene gruppe TO formelt relaterer til

Om en nå sammenligner hva disse to gruppene har av formelle aktører i sitt organisatoriske landskap, så er det for gruppe EN totalt 16 ulike aktører. For gruppe TO handler dette om 5 aktører. Gruppe TRE har bare seg selv å forholde seg til. Hva dette praktisk innebærer for gruppene kommenteres underveis i oppgaven av de ulike aktørene.

Aktørene kan også nyanseres etter kjønn. NBA forteller at de har 50/50 fordeling av kvinner og menn som låntakere. Ettersom jeg ikke har statistikk å holde meg til i fht. NiNT, så velger jeg en annen innfallsvinkel ved å la kjønn komme fram gjennom beskrivelsene.

NiNT formidler sine erfaringer med gruppesammensetningene: *”Hvis det kommer en mann så slutter jeg.”* NiNT kommenterer at det ikke er slik i alle grupper. *”Men så er det grupper der det kan være begge kjønn hele tiden. Så er det ikke noe problem igjen fordi det er så sjølsagt at det er det.”* Allikevel fremheves kjønn som problematisk: *”Er det et mål å være 50/50? Det kan vi kanskje utelukke. Det er nok av mannfolk som ikke kan tenke seg å sitte i lag med kvinnfolk og diskutere gravemaskinen sin.”* Gruppe EN kan imidlertid informere om at to av de ni gruppene i MittNett har menn i gruppa. NBA beskriver sine erfaringer med gruppene slik:

”De rene kvinnegruppene fungerer bedre. De er mer stabile, de betaler bedre og er mer motivert til å jobbe i gruppe. Manne-gruppene samler seg for å få lån, for så å oppløse seg etterpå. De få gruppene som har vært blandet har for så vidt fungert en liten stund, men de har ikke vært særlig stabile.”

Om målgruppefokus, så forteller NBA: *”Vi har ikke spesielt fokus på bare kvinner, eller bare innvandrere, men på de som har behov for denne type virkemiddel.”* NBA setter altså behovet i fokus, ikke kjønn i fht målgruppe. Dette begrunner de med at det er

”viktig at ordningen er for begge kjønn, så lenge begge kjønn møter de samme problemstillingene. Særlig innvandrere møter de samme utfordringene ifht. likestilling i samfunnet, som kvinner generelt gjør ifht. likestilling. Derfor ser jeg behovet for spesielt fokus i en periode for å oppnå like muligheter.”

For ytterligere å nyansere bildet av hvem som er med, så forteller et av medlemmene i gruppe TO følgende: *”Jeg er alene mor. Migrene. Jeg kan ikke jobbe vanlig. 1 år på dagpenger. Vil ikke på sosial. Jeg kan stå på egne bein. Jeg vet mitt problem. Nettverkskreditt hjelper oss å etablere.”* Til dette forholdet kommenterer NiNT:

”Det er mange som er i behov for en jobb som de er i stand til å leve med pga sykdom. Å ha sin egen bedrift gjør at de kan produsere og lage noe, mens de ikke hadde vært i stand til å gå på jobb og utføre arbeid en annen plass. Da tenker jeg på at det er helsebot i det, - den verdien som er. For det er en god del som er uføretrygdet, men som er frisk nok. Det kalles restarbeidsevne – den som er vanskelig å utnytte, for du vet aldri når den dukker opp. Det handler om livskvalitet for dem, i stedet for at de bare sitter der. Som samfunnet som helhet ville tjent på det at folk som er uføre av forskjellige grunner faktisk har en meningsfull hverdag og kan yte noe til samfunnet. Om det så er hobby, så er det så meningsfylt at det får ringvirkninger. Det skal en ikke glemme. Det er også en bit av det her. Det er det.”

NBA beskriver også en annen målgruppe blant sine gruppemedlemmer:

”Det er mange som går i midlertidige stillinger uten fast ansettelse. De vet at det ikke er mulig å få vanlige lån i bank. De har ikke fast eiendom eller muligheter til å refinansiere et huslån.”

Gruppe EN bidrar til ytterligere en nyansering i hvem de er som er med i gruppa:

”Systemene, - noen typer mennesker passer ikke inn i system. Det er noe med etablerere. Vi passe itj’ inn! Læreryrket, fysioterapeut, bank... Vi passer ikke inn i systemene. Jeg sier vi – jeg er like rastløs når det gjelder nye ting. Tror det er en egenskap vi har.”

”Bra du kaller det en egenskap! Vi er en menneskerase for oss sjøl. Vi bidrar til å skape utvikling. En blir så engasjert! Rutine er ikke artig!”

Mht. rekruttering av nye forteller prosessleder for gruppe EN at hun har 40 % stilling til å rekruttere og følge opp to nye grupper hvert år. Dette er midler som er øremerket fra Nord-Trøndelag fylkeskommune til nettverkskreditt.

Gruppe TRE, som består av uføretrygdete kvinner fikk sin søknad om støtte til prosessveileder, kompetansemidler og lånekapital i retur fra sitt regionale IN-kontor ubehandlet. De var ikke søkerberettiget. De står utenfor nettverkskredittordningen.

6.6 MAKT; HVEM BESTEMMER?, HVEM SINE INTERESSER IVARETAS?

Det er sett nærmere på de formelle strukturene i forhold til avgjørelser, hvordan interesser ivaretas og hvem som ivaretar dem. Det har vært av spesiell interesse å få vite i hvilken grad gruppemedlemmene kan påvirke arbeidet i selve nettverkskredittgruppa, kan påvirke nettverkskredittordningen, samt hvordan opplevelse av handlingsfrihet uttrykkes. Den mest naturlige formen for analyse ble derfor å skille mellom, ikke makt og avmakt, men handlingsfrihet og avmakt i fht. hvordan dette uttrykkes gjennom uttalelser i intervjuene og i fokusgruppemøte med gruppene.

Om avmakt uttrykker de: *”Innovasjon Norge har satt lista. Nå vurderer de å fjerne hele nettverkskredittordningen. Vi har ingen annen påvirkningskraft enn at det skrives positivt om det at det fungerer”* uttrykker gruppe EN. At gruppa er organisert som de er begrunnes med at: *”IN vil at vi skal være forening”*. NiNT kommenterer vedtektene til foreningen slik:

”Det er nok sånn i dag at det finnes forskjellige utgaver av vedtekter rundt omkring. Men så kom IN med konkrete vedtekter, men informasjonsbiten der har ikke vært så god. Så gruppene vet ikke om de skal følge de samme vedtektene. Men når det er spørsmål om ett eller anna, så er det bare å vise til INs vedtekter. For det er de som gjelder over de smålokale vedtektene. Det finnes nok av vedtekter, men det kunne vært mer klart.”

”In har laget en regel som sier at det ikke skal være stiftelse, men forening. En av grunnene er sikkert at IN sitter med det overordnede ansvaret i det økonomiske. Det er det ene. Det andre er at stiftelsene er et tungvint system som gjør det vanskelig å følge hver enkelt stiftelse opp og få ting til å fungere.”

NiNT har lojalt påtatt seg å bistå med formalitetene knyttet til omdannelse fra stiftelse til forening. NiNT beskriver situasjonen slik: *"Pr. i dag er ... nettverksbank en stiftelse som henger i løse lufta med tre foreninger med egne organisasjonsnummer. Så den eksisterer i grunnen ikke formelt – men de er der!"* Gruppe TRE har ingen organisasjon å forholde seg til, men problematiserer forholdet til arbeidslivet. *"Vi må tilpasse oss arbeidslivet. Det er ikke arbeidslivet som tilpasses oss. Det fikk vi bekreftet. Det var ingen som kunne bruke oss i gruppa som vi er. Ikke Innovasjon Norge og ikke fondene. Ingen som responderte på det vi kunne og ville."* NiNT bekymrer seg i fht hvordan det skal gå med nettverkskredittordningen:

"Når IN sentralt har sagt nei til å fortsette med nettverkskreditt, så har vi ingen annen mulighet enn å gå til IN i Nord-Trøndelag for å få fortsette. Vi har ingen andre å forholde oss til, egentlig." "Hvem som har makt? De som kan gjøre noe med det – IN, ettersom det er de som kommer med kapitalen."

Om handlingsfrihet uttrykkes det: *"I gruppa er hele gruppa styre og bestemmer i fellesskap"* sier NiNT og avgjørelser i gruppa beskrives slik: *"når ingen er imot, ja, da blir det sånn."* Betydningen av å ha makt i gruppa knytter NiNT til det å bestemme hva pengene skal brukes til, for eksempel kurs og aktiviteter. Men viktigst er lånesøknaden, *"fordi det får størst konsekvens i ettertid."* Gruppe EN uttrykker om MittNett: *"I MittNett er det MittNett som styrer"*. Gruppe TO beskriver en helt annen form for handlingsfrihet. Et av gruppe-medlemmene forteller at hun er valgt til leder i 2 år i den muslimske kvinnegruppen som møtes i systua.

"Vi jobber i hele verden. Hver måned har vi internasjonalt møte i Oslo. Sønnen min sier: Seks dager du jobber og siste dag du reiser til Oslo. Barna mine stoler på meg. Han sier: Mammaen min er veldig glad. Før var hun sint og lurte på hva hun skulle gjøre. Nå står hun opp og sier hun skal gå på systue."

Gruppe TRE er opptatt av de mulighetene det innebærer å skille mellom ordinært arbeid og den fleksibiliteten egen bedrift skulle innebære: *"En ting er å ikke ville tilbake– en annen ting er å få mulighet til å gjøre noe eget. Vi har mye kapasitet, - selv om vi ikke kan fungere i en vanlig jobb. Vi er ikke helt ubrukelige!"*

I fht interesseforholdene, så problematiserer NiNT at de stadig kommer opp i situasjoner der de ikke kan svare, *"for det står ikke noen plass. Det er jo noen huller der du lurar. Men selvfølgelig når jeg er i tvil, så vil jeg bestandig tenke at nettverkskreditt eksisterer for medlemmene."* Om behovet for fylkesforeningen uttrykker NiNT seg slik:

"Det var egentlig et behov for medlemmene, noe som samlet alle sammen. Så da var det kun fra medlemmenes synspunkt. Så kom IN med sine ønsker i tillegg, og så ble det kokt i sammen til ett i dag. Så i dag ivaretas begge. NiNT ivaretar alles interesser utenom sine egne, - for vi har ingen egne."

Om årsmøtedeltakelsen sier NiNT:

"Vanligvis er det ikke akkurat fullt på de der årsmøtene da. Men jeg synes det hadde vært flott om det hadde møtt opp noen som var vanlig medlem, og som ikke var nødt til å vær der. Noen som vil ha

innflytelse. Det kom noen sist årsmøte, ja ville egentlig være der. Det skulle velges nytt styre. Være med og ha noe og si. Og det er veldig bra. Ellers er det vanlige årsmøtesaker – ikke noe særlig spesielt i forbindelse med det.”

På spørsmålet om makt svarer NBA: ”*Makt er ikke relevant*”.

6.7 OPPSUMMERING

Ved å benytte Kabeers fem dimensjoner av sosiale dimensjoner som en analyse har en fått svar på *hva som er* ved å sammenligne de tre gruppene og de to organisasjonene. Om en ser på det som organisasjonene og gruppene har *felles*, så er det hvordan gruppene håndterer låneprosessen. *I begge organisasjonene er det gruppene som har det siste ordet i fht hvem som får lån, hvor mye de får innenfor de rammene de disponerer og til hva pengene går til.*

Om en ser på det som *skiller*, så tas det her punktvis i fht analysen: *Reglene* skiller ifht. valg av organisasjonsform, i fht hva som vektlegges i fht rapportering, rutinene er ulike i fht oppfølging av gruppene og ifht det å fange opp evt. betalingsproblemer, dessuten er rentene forskjellige. *Aktiviteter* skiller, i det at NBA synes å initiere de aktivitetene gruppe TO deltar i, mens gruppe ENs aktiviteter er relatert til tilbud utenom NiNT. Gruppe TREs aktiviteter er i stor grad begrenset av sparepengene. *Ressurser* i form av formell kompetansetilgang er størst gjennom gruppe EN, ikke tilført gjennom NiNT, men av eksterne aktører. Uformell kompetansetilgang er det gruppe TO som får gjennom NBA. Gruppe TRE har verken tilgang på formelle eller uformelle kompetanse ut over gruppe. Tilgang til nettverk får gruppe EN gjennom eksterne aktører, gruppe TO får det gjennom NBA. Gruppe TRE har ikke tilgang til verken formelle eller uformelle nettverk. Tilgang til kapital har gruppe EN både til lånekapital, kompetanseheving og prosessveiledning. Gruppe TO har kun tilgang til lånekapital, men disponerer et større beløp pr. låntaker enn gruppe EN. Gruppe TRE har ingen kapitaltilgang. *Produksjon* beskrives både utenfor og innenfor tradisjonell markedsøkonomi for alle tre gruppene. *Aktørene* som er involvert beskriver gruppe EN som et brokete landskap av formelle aktører, mens gruppe TO beskriver få aktører. Mht målgruppe så har NBA behov i fokus – uavhengig av kjønn og etnisitet, mens NiNT rekrutterer begge kjønn, selv om flest er kvinner. Kvinner med nedsatt funksjon er en uttalt målgruppe for IN, men gruppe TRE er allikevel utestengt fra nettverkskredittordningen. Mht. *makt* så er NiNTs rolle ”mellom barken og veden”, dvs den uttrykte lojaliteten er hos gruppene, mens den praktiserte lojaliteten er hos IN. Gruppe ENs lojalitet synes å ligge hos MittNett. Hos NBA er lojaliteten hos gruppene og hos gruppe TO er den hos NBA.

Denne analysen viser *at* det er forskjeller mht. hvilken tilgang til kompetanse, nettverk og kapital de ulike gruppene får gjennom sine respektive organisasjoner. Den viser også at gruppe TRE er utestengt i fht tilganger. Men den gir ingen forklaring på *hvorfor* disse forskjellene eksisterer. Spørsmålet er om det er strukturene, slik det innledningsvis blir påstått, eller om det finnes andre forklaringer. Dette vil drøftes nærmere i de neste kapitlene. Men først en utdyping av hva gruppene og organisasjonene mener *kunne ha vært*.

KAPITTEL 7

HVA KUNNE HA VÆRT?

I dette kapitlet er de to organisasjonene (NiNT og NBA) og de to fokusgruppene spurt *hva som kunne ha vært*. Det har vært fokus på behovet for endringer i fht dagens situasjon for nettverkskreditt, som kan påvirke gruppemedlemmenes tilgang til kapital, nettverk og kompetanse. Gruppe TRE, som ikke fikk tilgang til kapital gjennom Innovasjon Norge, ble spurt hva de ville gjort hvis de hadde fått støtte til å bli en nettverkskredittgruppe.

7.1 OM INFORMASJON, SYSTEMER, RESSURSER, SAMARBEID OG HÅP

Om behovet for informasjon om nettverkskreditt sier Gruppe TO: *”Nettverkskreditt må ha kontakt med alle som driver norskopplæring. Folk kommer fra forskjellig land. Hver dag kommer det nye.”* - *”Dersom NAV og nettverkskreditt kunne samarbeide. Da kunne folk bruke sin egen erfaring og sin egen utdanning. Men mennesker har ikke informasjon og NAV kjenner det ikke.”* Behovet for informasjon uttrykkes også av gruppe EN:

Det skulle vært mer kunnskap om nettverkskreditt i førstelinjetjenesten i kommunene. I Nord-Trøndelag har vi ikke den type kunnskap i kommunene om det verktøyet nettverkskreditt i Innovasjon Norge er. Det ville vært utvikling! Vi skal dit!”

Om behovet for et bedre system uttaler gruppe EN: *”NiNT og MittNett er smør på flæsk. I Nord-Trøndelag har vi grupper som er direkte tilknyttet NiNT. Det beste hadde vært om MittNett, med egen regnskapsfører betjente alle gruppene.”* NiNT uttrykker: *”Det finnes nok av vedtekter, men det kunne vært mer konkret.”* Videre sier de: *”Det hadde vært enklere om alle prosessveilederne hadde sittet i styret, for da hadde alle fått den samme informasjonen.”*

Gruppe EN presiserer:

”Det er et innfløkt system det her opplegget. Det er absolutt et forbedringspotensiale. Hvis en skal se på Innovasjon Norge som sett retningslinjene, så er det absolutt et forbedringspotensiale å få ryddet opp i retningslinjene og vedtekter – og få rammene på plass.”

”Slik det er nå arrangerer MittNett noe og NiNT noe. I stedet burde vi samlet ressursene og fått det til. Pengene kunne og vært samlet og vi hadde fått bedre renter. Fordeler om det hadde vært bedre koordinert. Da hadde det ikke spilt noen rolle om alle i ei gruppe fikk lån. Det er ofte akkurat når grupper starter at lånebehovet er størst.”

”I noen grupper står det kr 200.000 på konto som ikke lånes ut. I andre grupper så får ikke alle tatt opp lån når de trenger det. Så det hadde vært fristende å tenke seg at de her pengene kunne vært slått sammen og stått på en felles konto. Så hadde alle medlemmene i en gruppe kunnet tatt opp lån, uten at det hadde vært noe problematisk.

Om behovet for ressurser foreslår gruppe TO: *"I stedet for praksisplass andre steder, kunne de gitt de samme pengene til oss som en grunnstøtte. Etter 3-4 år vi står på beina sjøl, gi praksis til andre og kunne gi jobb."* Videre sier de: *"De tre – fire første årene må staten hjelpe, ellers kan vi ikke stå på beina. Praksis – praksis – praksis er ikke bra."* NiNT knytter behovet for ressurser til kompetanseheving: *"Hadde vi visst at de (IN) ville satse i 5 år til, så ville vi ha satt i gang kursing av prosessveiledere for å få mer ensartet behandling".* NBA knytter behovet for ressurser til gruppene:

"Nettverkskreditt gir ikke gruppene nok ressurser i dag til det gruppene helst vil. Det krever ressurser. Nettverkskredittgruppene har et stort potensial for å være en slik arena på grasrotnivå. Det er en enorm underskog av små bedrifter som faktisk skaper større verdier enn Norges største bedrift."

Om behovet for samarbeid sier gruppe TO: *"Vi må jobbe sammen. Jobbe sammen med NAV og Introduksjonsenheten.* NBA uttrykker:

"Hvis vi kan legge opp til samarbeid, vite om hverandre, hjelpe hverandre, så er det faktisk en enorm ressurs for Norge. Så for framtiden bør både politikere og byråkrater få øynene opp for denne ressursen dette representerer – og ikke bare fokusere på de største vekstbedriftene i spesielle sektorer. Det er et stort problem."

Gruppe TRE ble spurt hva de ville ha gjort dersom de nå fikk et brev i posten med tilsagn om kr 200.000 i lånekapital, kr 100.000 til prosessveiledning og kr 50.000 i kompetansemidler. Det enkelte gruppemedlem svarer for seg:

"Jeg driver jo med keramikk. Da ville jeg gjort litt mer. Nå må jeg holde på med en og en ting. Det har med økonomi å gjøre."

"Det går på det med penger. Jeg ville satsa på markedsføring. Jeg driver jo med strikking. Det koster alt. Pr – det koster. Hadde vi hatt penger så kunne vi gjort mer. Deltatt på messer og reist. Drevet med produktutvikling, kanskje gått på kurs."

"Jeg skulle ville lært meg mer om urter. Det er stort sett det jeg har jobbet med."

"Det har gått mye i mat-ting. Jeg kunne faktisk også tenkt meg noe innen ernæring fordi jeg har cøliaki sjøl. Næringsrik kost – salg av brød. Kunne tenkt meg å lære mer om det."

"Det er viktig å finne balansen mellom produkt og pris. Interessant å gå kurs innen det."

"Det må være flexi! Hadde vi fått støtte så kunne man bruke tida som man ville. Da er vi ikke så avhengig av klokka og dagsformen."

"Sånn som vi tenkte, så var det jo at vi skulle produsere hjemme og så ha et sted der vi kunne selge det – enten sånn eller sånn. At man kunne produsere i sitt eget tempo."

"Vi snakket jo og om et hus – en plass hvor vi kunne ha kafé, strikkekafé, selge mat, hver enkelt sitte og produsere."

"Det er det med kapasiteten. Det æ har tenkt er at vi er så mange i lag som vi er – og kanskje blir flere. Kanskje vi da kunne være fleksibel, for eksempel jobbe noen timer eller noen dager. Når jeg våkner og kjenner at jeg ikke har mulighet – at jeg da kan ringe til 3 – 4 andre. Det er det jeg mener. Man tjener ikke de store pengene, men man har en jobb og et mål. Man gjør noe."

”Sånn som det hele starta. En av oss hadde jo en forretningsidé. Vi var veldig optimistiske. Så blir man jo inspirert etter hvert. Det blir en liten spire her, og en liten spire der. Så vokser det og blir noe. Man tilpasser seg og lærer nye ting. Motsatt vei da: Ikke få noen respons! Så sjøl om vi kanskje ikke hadde klart å få sånn kjempemessig inntjening samfunnsmessig sett. Så hadde det betydd noe for oss. At man får en god opplevelse av at man kan yte noe, - bidra med noe.”

”Det er jo samfunnet tjent med. Man blir jo friskere av det! Så hadde man ikke trengt så mye hjelp og ikke vært samfunnet så mye til byrde. – Tjene penger, - betale skatt og være gode samfunnsborgere.”

”Det er vi da!?”

”Ja, skatt betaler vi i hvert fall!

Om behovet for debatt om nettverkskreditt uttrykker NBA: *”I EU er dette en veldig viktig strategi i kampen mot fattigdom og sosial ekskludering. Den debatten har jeg ikke sett særlig til i Norge.”*

KAPITTEL 8

OM TILLIT, KUNNSKAP OG PENGER

I dette avsnittet er det foretatt en drøfting med fokus på tilgangene til kompetanse, nettverk og kapital i lys av teorier om sosial kapital.

8.1 NÅR TILLITEN IKKE ER DER

Definisjonen av sosial kapital er knyttet flere teoretikere: Bourdieu (1986), som mener at sosial kapital er betinget av størrelsen på nettverk og den tilgangen til kapital (økonomisk, kulturell eller symbolsk) som en person kan få ut av nettverket. Coleman (1988;1990) knytter høy sosial kapital som en forutsetning for flertallsdemokrati, mens Putnam (1993) er opptatt av hvordan tillit utvikles i nettverksrelasjoner. Det synes ikke å være konsensus om definisjonen. Først i senere tid er sosial kapital knyttet til økonomisk analyse (Gnesi 2008). Ved å velge en nettverksbasert forståelse av sosial kapital kan den ha følgende definisjon: *”Social capital refers to social networks that may provide access to resources and social support”*(Gnesi 2008). Det innebærer at sosial kapital er innebygget i relasjoner, dvs det tilhører ingen. Denne forståelsen ivaretar både det strukturelle og det relasjonelle.

Legitimitet og tillit løftes fram som to aspekter ved nettverk fordi de bidrar til å redusere risikoen i relasjoner (Hanson og Blake 2009:6). Videre peker de på at tillit og legitimitet er nært knyttet til kjønn og andre dimensjoner av sosial identitet. Ellingsen og Lotherington (2002) konkluderte etter sin evaluering at det var et aspekt ved nettverkskreditt som de ikke hadde hatt fokus på. Nemlig betydningen av tillit. De konkluderer med at tillit spiller en avgjørende rolle i nettverkskreditt. For å få et enda bedre grep på denne betydningen er det nødvendig å se på hva som er skrevet om gruppeprosessen relatert til mikrokreditt:

“Such a formation is expressed both in physical or spatial arrangements and in the thinking, the feeling, the attitudes and the behaviour of the participants, right down to their body language. Most significantly, it is a social design in which people participate in making themselves socially and economically accountable to each other.” (Kabeer 1994)

Kabeer (1994) presiserer altså her at det er snakk om sosial og økonomisk etterrettelighet *overfor hverandre* det handler om. Denne etterretteligheten framstår som *symmetrisk*. Dvs. den deles innad i gruppa. Praktisering av tillit kan oppfattes som ”limet” i den enkelte gruppe og som grunnlaget for ”sikkerheten” for lånene. Betydningen av tillit bekreftes av lederen i NBA som sier *”Jeg ser at de gruppene som har en eller annen tillitsrelasjon til hverandre er*

de som fungerer best.” Gruppe TO bekrefter betydningen av tillit: *”Det viktigste for meg er at vi stoler på hverandre. Det er ikke tull.”*

Tillit synes imidlertid ikke å være en selvfølge. Grupper kan generere forhold som polariserer grupper i stedet for å samle dem (Rankin 2001: 32). Dette forholdet kan knyttes til begge organisasjonene. For NiNT handler det om relasjonen til MittNett (kap.9.4.) For NBA og gruppene handler det om forsøket mht å komme i dialog med fylkesforeningene om deling av ”beste praksis” som resulterte i følgende nyhet på fylkesforeningens hjemmeside: *”Nettverkskreditt BA er ikke det samme som vår organisasjon”* (www.nettverkskreditt.net). Responsen på denne henvendelsen, i sosialantropologisk forståelse, omhandler det å snakke om ”de” og ”vi” (Barth 1963) eller ”inkludert” og ”ekskludert”, dvs. kategorier som etablerer innbyggerrettigheter i et samfunn (Krause 1996:99-117). Skille på ”de” og ”vi” er ifølge Kabeer (2008a:269) noe som åpner for diskursen om *”the diverse ways alliances are formed.”*

Ifølge Geertz (1973) går kultur og sosial struktur hand i hånd, fordi sosial integrering betinger permanente strukturer. Forutsetningen for utvikling av tillit er en viss grad av stabilitet i de organisatoriske strukturene (Geertz 1973). Ser vi på hva de to organisasjonene løfter fram som den største utfordringen – er det for NiNT en mer langsiktig finansiering og for NBA er det tilgang til finansiering. For begge organisasjonene handler det nettopp om organisatorisk stabilitet – som derved kan sees som en bekreftelse på betydningen av tillitsaspektet for å fremme integrering i fht entreprenørskap og økonomisk medborgerskap. Dette er i tråd med Kabeer (2005) som hevder *”there is clearly a need for microfinance organisations to develop some time frame within which they could expect to see tangible results.”*

8.2 NÅR KUNNSKAP IKKE DELES

Kabeer (1994:79-83) vektlegger kunnskap fra *”bottum-up”* i stedet for fra *”top-down”*. Dette innebærer at hun snur opp ned på kunnskapshierarkiet NiNT plasserer kompetansen om nettverkskreditt i nettverkskredittgruppa. Det synes å vær i tråd med Kabeer. Spørsmålet er hvordan er denne kompetansen ivaretas når den kun deles innad i gruppa. Konklusjonen i analysen var at ingen av gruppene fikk full uttelling ifht tilgang til formell og uformell kompetanse gjennom sine organisasjoner. Tradisjonen med ”beste praksis” synes ikke å ha fått fotfeste.

Regjeringen sier i Handlingsplanen...(Departementa 2008) at ordningen *”bør evaluerast slik at ho kan innrettast på best mogleg måte”*. Når resultatet blir at nettverkskreditt fjernes som tjenestetilbud i regi av IN, så er det nærliggende å spørre: *”best*

mogleg måte” – for hvem? Hvis kunnskapen ligger i gruppene, hva innebærer det at de ikke er spurt i fht hva de opplever som *”best mogleg måte?”* Når spørsmålene som stilles i evalueringen (Rambøl 2008) er knyttet til effekt og til graden av tilfredshet ifht det som er, - og ikke i forhold til spørsmål knyttet til det som *”kunne ha vært”* (Se kap.7). (Her er jeg min egen informant, fordi jeg selv deltok som informant i Rambøls undersøkelse.)

8.3 NÅR DU ”MÅ HA PENGER FOR Å FÅ LÅNE PENGER”

Mangelen på kapital er fortsatt det viktigste hinderet for entreprenøriell aktivitet i Norge (Kolvereid 2007). Den livligste debatten relaterer seg til kjønnsforskjellene i tilgang til finansiering (Carrier m.fl. 2008). Det er lite kunnskap om hvordan kvinner finansierer sine bedrifter i Norge. Det antas derfor, siden det ikke er forsket på dette i Norge, at offentlig finansieringskilder, som etablererstipend, kommunale næringsfond og nettverkskreditt er viktige finansieringskilder (Foss og Ljunggren 2006). Dette kan tolkes dit hen at nettverkskreditt i Norge hittil har spilt en rolle som finansieringskilde og da spesielt for kvinner, ettersom det har vært definert som en del av kvinnesatsingen i Innovasjon Norge.

Det er tidligere er undersøkt hvor mye nettverkskreditt deltakerne tar opp i lån, og funnet at deltakeren ikke tar opp fullt lån (Rambøl 2008). Dette konkluderer Rambøl med at er *”en god indikasjon på at deltakerne mener lånebeløpet er tilstrekkelig”*. Det kan synes å være to svakheter ved denne påstanden. Det ene er at Rambøl ikke henviser til hvilken undersøkelse dette dreier seg om, det andre er et spørsmål om det er av lojalitet at deltakerne ikke låner mer? Ellingsen og Lotherington (2002) konkluderer med at det gjennomsnittlige lånebeløpet i gruppa er kr 39.000. Det er imidlertid forhold som kan tyde på at dette beløpet kan forklares med lojaliteten innad i gruppa. Dette begrunnes med følgende ”regnestykke”: Lånekapital kr 200.000:5 deltakere = kr 40.000 på hver. Denne lojaliteten beskrives av informantene slik: Gruppe EN: *”Jeg er glad jeg nå for i februar er jeg ferdig med å nedbetale lånet mitt. Da vet jeg at jeg ikke er til hinder for at noen av de andre skal låne. Så at det begrenses på antall er litt dumt.”* NiNT er også inne på samme resonnement: *”I og med at gruppene har 200.000 så synes jeg at 80.000 er nok, ellers vil det være så få som kan ta opp lån.”* På spørsmål til NiNT om gruppa får nok ressurser til å gjøre det de vil, så kommer det etter en lang tenkepause: *”...De gjør nok ikke det.”*

IN praktiserer en regel om at man ikke kan kombinere lån i nettverkskreditt med annet lån. Om sin lånepraksis sier NBA: *”Intensjonen skal være å få tilgang til finansiering. Dette skal åpne for finansiering av en bedrift, - ikke være et hinder. Der vet jeg at IN har en annen*

regel". NBA gir medlemmene muligheter ved at lånekapitalen kan benyttes som egenkapital og derved utløser lånekapital fra andre finansieringsinstitusjoner. Lånekapitalen begrenses ikke innad i gruppa fordi pengene taes fra Cultura Garantifond som en stor pott. Begrensningene ligger knyttet til de betingelsene som noen av kapitalgiverne har knyttet til sine penger, som i praksis er knyttet til at "deres" kapital kun kan benyttes til grupper fra visse geografiske områder. Nettverkskreditt BA kan altså ikke disponere alle lånemidlene slik at de er tilgjengelige for låntakere uavhengig av bosted. Forklaringen synes imidlertid å være strukturell og knytter seg til betingelser – og derved begrensninger – gitt av kapitalgiverne som er offentlige finansieringsinstanser.

Min påstand er at nettverkskreditt gjennom Innovasjon Norge over tid har svekket gruppemedlemmenes tilgang til kapital. Dette begrunner jeg med kroneverdien som gjør at kapitalen er redusert med 41.9 % siden 1992, kronebeløpene er nemlig akkurat de samme i 2010, som de var i 1992 (www.ssb.no). Til sammenligning har NBA/Cultura Bank i senere tid tredoblet rammene for sin lånekapital til sine gruppemedlemmer, men hemmes av å nå ut med lånene pga. mangel på driftsmidler.

Kabeer (1991) påpeker at det særlig er i økonomiske krisetider at kvinners støttefordeler forsvinner. Temaet "dårlige tider" aktualiseres også av gruppe TO, som kommenterer at "NBA hjelper. Vi kan stole på dem. Se finanskrisen i hele verden." Norge har vært igjennom en finanskrisen og det er midt i denne at Innovasjon Norge velger å fjerne nettverkskreditt som tjeneste og erstatte den med tjenesten gründergrupper. Gründergrupper er imidlertid ikke et kvinnetiltak, men et generelt etablerertilbud. Man har altså valgt å fjerne kvinnefokus til tross for at Næringsdepartementet i sitt oppdragsbrev for 2010 presiserer videreføring av aktuelle tjenester i kvinnesatsingen (www.regjeringen.no). Tjenesten Gründergrupper går ut på at en gruppe etablerere kan få støtte til veiledning (www.innovasjonnorge.no).

IN har fjernet både kompetansemidler på kr 50.000, prosessveiledermidler med kr 100.000 og lånekapitalen på kr 200.000. Dette var den kapitalen som gruppene rådde over selv og som ga dem handlingsfrihet. Nå sitter nye gründergrupper igjen med støtte til å kjøpe coach-tjenester for kr 50.000 over 1 år. Resultatet er at man er tilbake til "start": "man må ha penger for å få låne penger" (Pengevirke 2006).

KAPITTEL 9

OM HOLDNINGER, LEGITIMITET, STEDER, SKEPSIS

- OG OM DET SOM ER "LAGT PÅ IS"

I dette kapitlet er det informantenes egne kategorier som løftes fram, som deres egne mulige forklaringer på gruppenes tilgang til kompetanse, nettverk og kapital. Deres innspill er presentert, slik jeg velger å tolke dem, basert på informantenes egne metaforer, dvs bilder:

9.1 NÅR NOEN ER VELDIG "SÅNN"

Å bli anerkjent er en verdi som flere av informantene løfter fram. Dette kan knyttes til det tillitsbegrepet Ellingsen og Lotherington (2008) kaller for *forutinntatte holdninger*. NiNT referer til gruppe-medlemmers erfaring i møte med IN: *"En ting er jo å få avslag på en søknad, en annen ting er å ikke ble møtt med respekt."* Den samme verdien gir gruppe TRE uttrykk for: *"Jeg hadde en muntlig samtale med han fra IN. Han var veldig sånn. Det her gikk det egentlig ikke an å støtte fordi det var overetablering i fht håndverksbedrifter her i distriktet – og at det var andre ting de satset på. Han var veldig sånn. Han var ikke så veldig hyggelig. Så jeg ble veldig overrasket over tonen og måten vi ble møtt på."* NiNT bekrefter disse holdningene med å si: *"Det er vel ikke nødvendigvis sånn at kvinnelige etablerere eller småetablerere har status sånn generelt sett."*

9.2 "SMØR PÅ FLÆSK"

Aldrich (2000) identifiseres til to ulike former for legitimitet: kognitiv og sosio-politisk. Kognitiv framstår som tatt for gitt av en spesiell "form". Sosio-politisk innebærer formaliseringen av institusjonell struktur som understreker og styrker en spesiell form for organisering. Skal en knytte dette til nettverkskreditt, så kan det synes som at NiNT ved å kun forholde seg til gruppe-medlemmene og gruppene tilknyttet fylkesforeningen som "organisasjon", benytter seg av en kognitiv forståelse av legitimitet. Dermed overser man den sosio-politiske forståelsen av legitimitet som innebærer en forståelse av det mangfold av strukturer som det organisatoriske nettverkskredittlandskapet utgjør.

Gruppe EN omtaler de to organisasjonene MittNett og NiNT som *"smør på flæsk"*. Egentlig synes legitimiteten og tilliten å ligge hos MittNett, som gruppe-medlemmene mener er den organisasjonen som kan ivareta gruppene best mht å samle kapitalen og følge opp

gruppene. NiNT beskriver seg selv som ”*et bindeledd*” mellom gruppene og Innovasjon Norge. De jobber på oppdrag fra IN og utfører en kontroll og rapporteringsfunksjon for oppdragsgiveren. Spørsmålet blir, hva er da hensikten med fylkesforeningene? Er det å være en frivillig interesseorganisasjon for brukerne eller et kontrollorgan for IN? Relasjonen mellom gruppene og fylkesforeningen i denne sammenheng framstår som *asymmetrisk*, mens relasjonen mellom gruppe EN og MittNett og mellom gruppe TO og NBA framstår som *symmetriske*.

Mangel på legitimitet signaliserer en økt mulighet for å mislykkes og derved en økt risiko. Resultatet av dette er at ressurser i mindre grad er tilgjengelig for de som mangler legitimitet fordi aktørene søker å unngå risiko (Aldrich 2000). Spørsmålet er imidlertid - legitimitet for hvem? Knytter vi den kognitive tolkningen av legitimitet til spørsmålet, er det fylkesforeningene som har Innovasjon Norges legitimitet. Knytter vi den sosio-politiske tolkningen av legitimitet til spørsmålet, så er det MittNett og NBA som har gruppe-medlemmenes legitimitet. Knytter vi så ressurstilgangen til aktørene, så ser vi at ettersom det er Innovasjon Norge som sitter på ressursene, så tilføres de til forvaltningen av deres legitime fylkesforening. NBA tilføres ikke ressurser, men får avslag på sine søknader om støtte til administrative ressurser og derved utsettes for forskjellsbehandling. Dette svekker i neste omgang deres gruppe-medlemmers tilgang til kompetanse, nettverk og kapital. Gruppe TRE, som fikk søknaden sin i retur fra Innovasjon Norge, var ikke engang legitime som søkere. Ved å knytte fjerning av nettverkskredittordningen som tjenestetilbud til forklaringen til at IN som aktør søker å unngå risiko, så er spørsmålet: Hvilken risiko handler i så fall dette om? Det handler kanskje om at ”*all organizations are embodied in the sense that someone carries out the activities that define the organization*”(Aldrich 2000). Blir det for risikabelt å gi støtte til en organisasjon uten legitimitet? Hvem er det som utfører hvilke aktiviteter som definerer de ulike organisasjonene? NiNT sier om Innovasjon Norge:

”Nå har vi manglet kontaktperson der i ganske mange måneder – det ordner seg vel igjen nå da. Med ny person. Det er kjempeviktig at vi har noen der. Vi skal ikke stå alene. Vi skal utføre noe for IN og da må vi ha kontakt med dem. IN har en stor rolle, som jeg egentlig opplever som arbeidsgiveren min på mange vis. Det må jeg jo si.”

NBA sier om Cultura Bank: ”*de gjør det en bank skal gjøre.*”. Om IN sier NBA: ”*De regner ikke oss som en av sine. Til tross for at vi i sin tid fikk penger fra dem, så regner de ikke oss som noen som har fått midler fra dem.*”

9.3 "JEG MÅ HA ET STED"

Steder omtales som både "*muligheter og barrierer*" for entreprenørskap og stedsbegrepene knyttes til "*lokalisering, stedsopplevelse/følelse og kontekst*" (Berg og Foss 2002). Kvinner har en viktig rolle som "*individuals embedded in communities*" som skaper sosiale nettverk og relasjoner som er nødvendige for sosial forandring (Martin m.fl. 2007). Disse forskerne peker på en mulig link mellom geografisk stedlighet og små handlinger av sosial nettverksbygging eller sosial forandring. De viser til handlinger som ikke i seg selv skaper direkte politisk handling, men som skaper sosiale relasjoner som muliggjør framtidig politisk handling eller organisasjoner.

Denne koblingen mellom stedlighet og nettverksbygging synes jeg å identifisere i Gruppe TO: "*Jeg må ha et sted*" fortalte en i gruppa. Så kom NBA, hun fikk lån og etablerte en systue – og har derved skapt seg et sted som fyller mange funksjoner. Det handler om systuen som egen arbeidsplass, som arbeidsplass for sine medarbeidere, som praksisplass for andre innvandrerkvinner, som møteplass for sykemeldte og arbeidsledige innvandrerkvinner og som møtested for en muslimsk kvinnegruppe. For det andre omtaler kvinnene systuen som noe mer enn en systue – den omtales også som "*latter-stue*", som "*testue*" og som "*trøstestue*". Den fyller med andre ord mange ulike sosiale funksjoner og den er en arena for ulike typer sosiale nettverk. Gjennom systuens lokalisering i det store huset sammen med andre håndverksbedrifter er det også et rom for samhandling med etnisk norske næringsdrivende bl.a. om markedsføring og det å betjene hverandres utsalg. Gruppe TOs ulike sosiale nettverk kan derved i stor grad sies å være stedsbaserte nettverk. Deres bidrag til sosial forandring kan knyttes til evnen i å skape disse ulike rommene for ulike grupper av kvinner innenfor veggene av systuen – som et sted.

Gruppe TRE gir også et bidrag til stedlighet. Bidraget deres ved å bringe mennesker sammen, som tidligere ikke samhandlet, er at de legger til rette for framtidig samhandling og derved potensiell politisk handling (Martin m.fl.2007). Disse forskerne trekker fram tre kjennetegn ved feministisk aktivisme; - *stedlige individer*, - *bredde i sosiale relasjoner og nettverk*, - *og at det er synlig utover individet, men forblir usynlig for dem utenfor nettverket* (Martin m.fl.2007). Videre vektlegger de nødvendigheten av å anerkjenne slike ofte usynlige former for aktivisme innen stedlighet og sosiale relasjoner. Dette fordi det gir oss et analytisk rammeverk for bedre å forstå det sosiale grunnlaget for politisk handling og for å anerkjenne ellers oversette handlinger som skaper sosial forandring (Martin m.fl.2007). Ifølge Rankin (2001: 34) eksistere ikke makt til tross for, men gjennom konstruksjonen av steder for fri

økonomisk byttehandel og *“through the construction of a subjectivity normatively experienced as the source of free will and rational, autonomous agency”*(Scott 1995: 201).

NiNT beskriver årsmøtet i fylkesforeningen som *”et sted å få informasjon og følge med litt, - men vanligvis er det ikke akkurat fullt på de der årsmøtene da. Men det hadde vært flott om det hadde møtt opp noen som var vanlig medlem”*. NBA omtaler seg selv som en *”mellomstasjon”* mellom gruppa og Cultura Bank. NBA beskriver nettverkskreditt som *”et sted for gruppene å bli sett og hørt i fht næringsdriften sin.”* NiNT beskriver resultatene av forsøket på omdannelse av en stiftelse til tre foreninger. Noe de gjør fordi det er slik IN vil ha det: *”Så i dag henger stiftelsen i løse lufta med tre foreninger med egne organisasjonsnummer. Så den eksisterer i grunnen ikke mer formelt. Men de er der.”*

De ulike organisasjonsformene, fylkesforeningene, de regionale foreningene, stiftelsene, andelslaget og gruppene som foreninger, kan forstås som *“steder”*, som fungerer med ulik grad av autonomi. Betydningen av autonomi kan knyttes til at *”womens activism is more visible through autonomous organizations. Integrated into mainstream structures they are less visible”* (Kabeer 2008: 269). Ser vi tilbake på historiefortellingen, så var stiftelsene, som autonome organisasjoner, en synlig del av et nasjonalt nettverk, mens de i det nåværende organisatoriske landskapet framstår usynlige.

9.4 ”HVEM ER DE EGENTLIG?”

På spørsmål om stiftelsene er medlem i NiNT, svares det:

”Egentlig så tenker vi ikke sånn. Til vanlig så tenker vi at hver enkelt gruppe er medlem i NiNT, ergo er hvert enkelt medlem i gruppa medlem i NiNT. Når du spør om MittNett er medlem av NiNT, så er de vel egentlig ikke det. For de er en sjølstendig forening som står litt på sia. Jeg lurer litt på hvordan det skulle vært å tegne opp det der egentlig, for det kan være litt vanskelig å forklare det. MittNett driver jo med ting som ikke har med nettverkskreditt å gjøre. Så derfor kan vi ikke si at de er et sånt bindeledd mellom gruppene. Det er ikke så enkelt.”

Litt senere i intervjuet kommer NiNT tilbake til forholdet til MittNett:

”Vi må jo forholde oss til MittNett, fordi MittNett er verken eller. Når jeg nevner MittNett og ikke de andre stiftelsene, - de driver bare nettverkskreditt, så den er jo grei. Mens MittNett må vi forholde oss til fordi de både er et nettverkskredittoverhode eller paraply, samt at de driver med andre ting. MittNett er hele tiden inne i bildet. Hvem er de egentlig?”

På spørsmål om hva som er strukturene i nettverkskreditt svarer NiNT: ”

Da MittNett kom, da skjønnte jeg ikke hva de gjorde der. Jeg skjønnte det vi hadde før. Jeg skjønnte at noen grupper var fri og ikke hadde noen over seg. Jeg skjønnte at stiftelsene var der. Så kom MittNett og var noe helt for seg selv. Så tenkte jeg: Hvorfor må vi ha MittNett? Nesten litt sånn. Skal de konkurrere med oss? Litt sånn. Skal de ta våre gruppe-medlemmer? Det var litt uklart hvem de var, fordi de gikk ut

med at de også var en arena for bedrifter. Så det kan fortsatt diskuteres. Hva har MittNett egentlig i bildet å gjøre? Skal det fortsette sånn?"

Hva denne skepsisen egentlig bunner i kommer til slutt fram i det som kan oppfattes som et skille i synet på nettverkskreditt og det å drive bedrift, - som om det ikke skulle ha noe med hverandre å gjøre:

"Jeg ser det vel sånn at MittNett godt kunne ha – altså – de som ville drive en arena for bedrifter kunne være en egen sak. Egentlig fortsette for seg selv. Mens det andre – resten av MittNett, som har med nettverkskreditt å gjøre, kunne gått sammen med de andre i et felles system." Erkjennelsen av at nettverkskreditt er sammensatt kommer etter hvert: "Jeg har en følelse av at vi sitter og diskuterer nettverkskreditt, så er det forskjellige varianter. Jeg føler jo at jeg har sånn noenlunde oversikt, jeg gjør jo det. Men samtidig når jeg skal beskrive det så hører jeg at det ikke ser sånn ut. Det kan ikke sies å være et godt system. Det er ikke et godt system."

Erfaringene støtter opp om den anbefalingen som Ellingsen og Lotherington (2002), kom med i sin evaluering, nemlig at hovedfokus må være på profesjonalisering av forvaltningen av nettverkskreditt. Denne profesjonaliseringen synes ikke å ha funnet sted. Det kan derfor synes som organiseringen har betydning for tilgangen til kompetanse, nettverk og kapital.

9.5 NÅR "TING ER LAGT PÅ IS"

Et begrep som har gått igjen i det empiriske materialet fra både organisasjonene og fra gruppene er "*at ting er lagt på is*". Fra gruppe TRE handler det konkret om en forventning til en dag å få bli en nettverkskredittgruppe, med hva det innebærer av muligheter. De la ikke ned gruppa, - de la den "*på is*". For NiNT handler det om å få mulighet til å gi prosessveilederne kompetanseheving. Begrepet velger jeg å knytte til handlingsfrihet, eller kanskje snarere tvert imot, - mangel på handlingsfrihet. Det kan tolkes som et mellomstadium, - i påvente av noe "*annet*". Dette "*annet*" som i empirien synes å være formulert som "*hva som kunne ha vært*" (kap.7).

For gruppe EN handler dette om samordning av krefter og kapital. For gruppe TO handler det om tilgang til nettverk til de andre gruppene rundt seg for å få tilgang til marked. For NiNT handler det om langsiktighet for å kunne legge planer. For NBA handler det om finansiering til å gjøre den kapitalen de allerede har tilgjengelig for nye brukere.

Hva dette "*annet*" består i for de øvrige organisasjonene i nettverkskreditt har denne oppgaven ikke tatt høyde for å undersøke. Hva er det da som skal til for at gruppene skal oppnå den handlingsfrihet som skal til for å oppnå tilgang til kompetanse, nettverk og kapital i tråd med egendefinerte behov? Forutsetningen for handlingsfrihet kan ifølge Kabeer (1994) knyttes til en organisasjons verdimesige ståsted:

“To sum up, the space given by an organization to the bottom-up establishment of needs conveys a great deal about how it has positioned women within programmatic endeavours: as competent, but socially constrained actors who are capable of making choices, articulating priorities and taking responsibility, or as passive clients in need of enlightenment and uplifting. Such space can be created through the use of participatory methodologies in the process of needs identification or by adopting open, rather than closed, decision-making processes so that organizational priorities are constantly monitored and revised in the light of experience (Kabeer 1994)”.

Dette kan muligens tolkes som det ”*essensielle og særegne*”, som Ellingsen og Lotherington (2002) refererer til om nettverkskreditt, slik det i sin tid ble initiert i Norge. Det kan synes som det er nettopp dette som skiller de to organisasjonene NBA og NiNT.

Det kan synes som holdninger i forvaltningssystemet, omtalen av nettverkskreditt som et dårlig system, at tiltak settes på vent i påvente av avklaringer mht nettverkskreditts framtid og mangel på steder - som et autonomt område å utøve handlingsfrihet, er alle beskrivelser som disse tre gruppene og organisasjonene løfter fram som mulige forklaringer på ulik tilgang til kompetanse, nettverk og kapital. Ved å koble informasjon fra de ulike nivåene til teori vil det i neste kapittel bli drøftet andre mulige forklaringer på ulike tilganger til kompetanse, nettverk og kapital.

KAPITTEL 10

HVORFOR ”THIRD WAY” IKKE ER EN VEI

I dette kapitlet drøfter jeg koblingen mellom nivåene for å finne forklaringer på variasjonene i tilgangene til kompetanse, nettverk og kapital, samt se om det kan bidra til å gi svar på forskningsspørsmålene. Til grunn for dette kapitlet ligger tolkningen av analysene, både i fht de enkelte nivåene og som helhet i lys av teori. Drøftingene i dette avsnittet er presentert som en dialog mellom ulike perspektiver. Dette er gjort får å oppnå en tverrfaglig innfallsvinkel til problemstillingen.

I kapittel 8 konkluderte jeg med at det *er forskjeller* i tilganger til ressursene. I kapittel 9 satte informantene ord på det som kan oppfattes som deres opplevelse av begrensninger og utfordringer. I dette kapitlet er spørsmålene flere: Hva handler dette egentlig om? Handler det om at nettverkskreditt ikke oppfattes som innovasjon? Eller er det at IN ved å velge nettverkskreditt bort, egentlig velger å overse ”*the messiness of implementation*” (O’Malley m.fl. 1997: 501-517), som et resultat av konkurrerende strategier for implementeringen av kjønn i entreprenørskapssatsingen? Eller handler det om helt andre forhold? Hva er det som gjør at nettverkskreditt er innovativt i noen kontekster, men ikke i andre? (Jfr. historien om UngMikrokreditt.). Hva er det som gjør at nettverkskreditt er legitimt i noens regi, men ikke i andres?(Jfr. historien om ”Hvem er de egentlig?” - i kap.9.4). For å komme nærmere en forståelse av disse momentene kan det være naturlig å se nettverkskreditt i ulike perspektiver for å finne mulige svar.

10.1. FORDI NETTVERKSKREDITT IKKE OPPFATTES SOM INNOVASJON?

For å belyse dette spørsmålet vil jeg dele en egen erfart historie (jeg er her min egen informant og historien er bekreftet av en av elevene):

”Flere grupper med elever – alle gutter - ved en v.g.skole hadde etablert elevbedrifter. De ville prøve et alternativ til å spørre tante og onkler om å tegne andeler i elevbedriftene sine for å skaffe egenkapital. De hadde hørt om nettverkskreditt og fikk idéen om å gå sammen, en fra hver elevbedrift, og danne elevbedriften ”UngMikrokreditt”. Hensikten var at denne bedriften skulle skaffe penger til veie og deretter låne ut kapital til de andre bedriftene etter nettverkskredittprinsippene, for deretter å avvikle bedriften og tilbakebetale lånet.

Dette ville de gjøre ved å henvende seg til Innovasjon Norges lokale kontor og be om et lån til dette formålet. De hadde lest at Innovasjon satset på ungdom. Møtet ble avholdt i sommerferien og guttene var spente. Svaret ble: Gå heller hjem og spill med monopolpenger! Guttene kom slukøret ut fra møtet. De ville jo gjøre dette på ordentlig vis. En slagplan ble lagt og guttene gikk i samlet flokk til den lokale sparebanken og la fram ideen. Der fikk de tilslag på lån over bordet. Resultat? Elevbedriften ”UngMikrokreditt” vant prisen som den mest innovative elevbedriften på Ungdomsmessa i sitt fylke det året.”

10.1.1 Innovasjonsbegrepet

Innovasjons- og entreprenørskapsbegrepet brukes om hverandre i litteraturen. Schumpeter (1934/1978) var den som knyttet innovasjon til entreprenørskap og definerte innovasjon som det å skape en ny vare, tjeneste produksjonsprosess, anvendelse eller organisasjonsform. Den mest inkluderende definisjonen av innovasjon er muligens ”*the creation and exploitation of new ideas*” (Kanter 2000:168). Dette kan imidlertid oppfattes som en bred definisjon, som kan skape usikkerhet knyttet til hva som er og hva som ikke er innovasjon. Et alternativ kan være å tenke innovasjon relatert til dens geografiske og sosiale kontekst (Blake og Hanson 2005:682). Dette ville i så fall være en annen innfallsvinkel enn innovasjon som økonomisk og teknologisk forståelse. En slik definisjon vil favne om hvordan steder og den sosiale identiteten av innovatøren former det som teller som innovasjon. Calàs m.fl (2009:553) definerer entreprenørskap ikke bare som en økonomisk aktivitet, men knytter det å være entreprenør til å være ”...*part of society and fundamentally a process of social change – which can be understood without attention to economic or managerial logic...*”

Når mikrokreditt av forskere knyttes til samfunnsentreprenørskap (Gawell m.fl. 2009) og til sosialt entreprenørskap (Ingstad 2009), så vil det i denne sammenheng være naturlig å utdype begrepene, for å tydeliggjøre skille mellom disse to begrepene. Sosialt entreprenørskap åpner for et fokus på entreprenørskapsaktivitet der sosialt forandringsarbeid utføres av mennesker for å skape et bedre samfunn (Holmquist 2003). Samfunnsentreprenørskap kan defineres som “*innovative, social value creating activity that can occur within or across the non-profit, business, or government sectors*” (Austin m.fl.2006).

Professor Yunus definerer entreprenørskap knyttet til mikrokreditt i følgende vendinger i sitt Nobelprisforedrag:

”By defining “entrepreneur” in a broader way we can change the character of capitalism radically, and solve many of the unresolved social and economic problems within the scope of the free market. Let us suppose an entrepreneur, instead of having a single source of motivation (such as, maximizing profit), now has two sources of motivation, which are mutually exclusive, but equally compelling a) maximizing profit and b) doing good to the people and the world” (www.nobelpeaceprize.org).

Her ser vi at mikrokreditt knyttes til et både og, dvs både til bedriftsøkonomi og til samfunnsøkonomi. Spørsmålet er hvor nettverkskreditt hører hjemme i dette definisjonsspørsmålet?

Med det rene bedriftsfokuset, som synes å være rådende innen tenkningen knyttet til innovasjon og entreprenørskap i Norge, så kan en kanskje forstå at nettverkskreditt har strevd med å finne sin plass. Spørsmålet er om det er på politisk nivå eller forvaltningsnivå at definisjonsspørsmålet er et problem?

Entreprenørskap defineres av regjeringen som ”*ein dynamisk og sosial prosess der individ, aleine eller i samarbeid, identifiserer økonomiske moglegheiter og gjer noko med dei ved å etablere og utvikle ny verksemd*” (Departementa 2008). Regjeringen viser til at de tar utgangspunkt i Europakommisjonens definisjon av entreprenørskap. Det synes å være en forskjell, der EU i sin definisjon tar med ”*sosial eller kommersiell verksemd*” (Departementa 2008). Regjeringen utelater nyanseringen sosial eller kommersiell og snakker kun om ”*verksemd*”. EU kan derved oppfattes å framstå som mer eksplisitt i sitt grunnsyn på entreprenørskap, nemlig at de inkluderer både det sosial og det kommersielle, eller uttrykt på en måte både det samfunnsmessige og det bedriftsøkonomiske.

Det kan synes som om nettverkskreditt utfordrer innovasjonsbegrepet. Ettersom regjeringen har prioritert nettverkskreditt som et tiltak innen satsingen på mer entreprenørskap blant kvinner, kan det allikevel oppfattes som at regjeringen gir rom for nettverkskreditt i sin innovasjons- /entreprenørskapstenkning. Dersom en forutsetter at det er i forvaltningsnivået, at nettverkskreditt ikke passer inn, så synes det å kunne være to handlingsalternativer: Enten å fjerne nettverkskreditt som tjenesteprodukt, - eller tvert om, å utvide innovasjons- og entreprenørskapsbegrepene til også å omfatte både det sosiale og det samfunnsmessige og derved gi plass til nettverkskreditt. Innovasjon Norge sentralt synes å ha valgt det første alternativet, forskerne agiterer for det andre alternativet. Nemlig at en konsekvens av å benytte nettverkskreditt som et finansieringssystem kan innebære “*a diversification of the concept of ‘entrepreneurship’*” (Lotherington og Ellingsen 2006). Det vil i så fall være i tråd med diskusjonen om innovasjonsbegrepet slik Blake og Hanson (2005:682) tar til orde for over. Det er imidlertid funn i oppgaven som kan tyde på at vi ikke har en innovativ forvaltning av virkemiddelet nettverkskreditt og at det er her begrensningen ligger (Amble 2010).

10.1.2 Kvinnesatsing et uttalt mål?

Spørsmålet om hva politikerne har villet med satsingen på nettverkskreditt synes å være relevant. For å stimulere til nyetableringer og bidra til videreutvikling av eksisterende bedrifter har myndighetene etablert næringsrettede økonomiske støtteordninger. Det har i flere år vært en uttalt politikk at det skal satses på kvinner som næringsutøvere. De økonomiske støtteordningene er ment å være et virkemiddel for blant annet å fremme likestilling mellom kvinner og menn i næringslivet. Som det framgår av vedlegg 3, så har det over lang tid vært en tverrpolitisk enighet om nettverkskreditt som et ønsket virkemiddel. Spørsmålet er imidlertid hva politikerne har villet med nettverkskreditt – egentlig?

Nettverkskreditt er, ifølge Handlingsplanen...(Departementa 2008), et uttalt mål innen regjeringens kvinne- og entreprenørskapsstrategi. En kan derfor forstå det slik at regjeringen har valgt å plassere nettverkskreditt *innenfor* en entreprenørskaps- og innovasjonsforståelse. Når nettverkskreditt allikevel ikke følges opp i fht penger og prioritering i Næringsdepartementet og i Innovasjon Norge, så synes behovet for “*a diversification of the concept of ‘entrepreneurship’*” (Ellingsen og Lotherington 2002) fortsatt å være aktuell. Det innebærer at debatten om nettverkskreditt sin plass i norsk innovasjonspolitik må løftes opp og ut i et offentlig rom. Det forutsetter en demokratisk innfallsvinkel der brukerne og organisasjonene tas med. Det kan imidlertid synes å være et vanskelig grep når en tar det uoversiktelige organisatoriske landskapet i betraktning og egentlig ikke vet hvor gruppene er og hvem de består av. Temaet ble aktualisert i intervjuet med NiNT som uttrykte: ”*Er det noen som har kontroll når det ser slik ut?*”

10.1.3 Entreprenøren i nettverkskreditt – hvem er det egentlig?

Aktørene innen entreprenørskap kan inndeles i følgende kategorier (Berg og Foss 2002):

TABELL 15 Entreprenørkategorier

ENTREPRENØRKATEGORI	MOTIV
Karriere-entreprenøren	Selvstendighet
Kombinasjons-entreprenøren	Selvstendighet, men søker fleksibilitet pga omsorgsansvar
Omsorgs-entreprenøren	Fleksibilitet pga omsorgsforpliktelser
Senior-entreprenøren	Selvrealisering

(Kilde: Berg og Foss 2002)

Gruppemedlemmene fantes i alle kategoriene. Men det var også noen personer som ikke passet inn i disse kategoriene. Personene fantes både som gruppemedlemmer innenfor nettverkskredittordningen, og utenfor, som medlemmer i gruppe TRE. Hvorvidt denne kategorien er de kvinnene som Ellingsen og Lotherington (2008) omtaler som kvinner som kunne vært forsørget av sine menn, kan synes uklart. Noen av dem kan imidlertid kanskje passe inn i kategorien ”senior-entreprenører”, men egentlig er de ikke gamle nok til det.

Et annet alternativ kan være å foreslå en ny kategori entreprenører, nemlig ”*restarbeidsevne-entreprenøren*”. Motivet deres kan sees som en kombinasjon av selvstendighet og fleksibilitet, ikke pga omsorgsansvar, men for å ivareta egen helse. Dette funnet kan tyde på at hun *ikke* er forsørget av sin mann, men av det offentlige velferdssystemet, nemlig NAV. Av ulike årsaker passer hun ikke inn i det ordinære arbeidsliv.

Det kan virke som hun av helsemessige årsaker ikke har funnet sin plass i det ordinære arbeidsliv til å utnytte det som kan oppfattes som hennes *restarbeidsevne*. Til det har ikke arbeidslivet fungert inkluderende nok. Hun har søkt en frihet og fleksibilitet, som det ordinære arbeidsmarkedet ikke har kunnet gi henne. Mine funn viser at noen i denne kategorien entreprenør har funnet veien inn i nettverkskredittordningen. Mine funn er ikke basert på kvantitative undersøkelser, det er allikevel uttalelser som kan tyde på at min antakelse kan ha noe i seg. NiNT bekrefter mine antakelser gjennom å si at det er noe en ikke snakker høyt om, for det passer ikke inn i INs tenkning.

Politikerne har, gjennom regjeringen, plassert nettverkskreditt som et prioritert entreprenørskapstiltak. Det kan synes som nettverkskreditt allikevel ikke passer inn i den rådende innovasjonstenkningen hos de som er satt til å forvalte virkemidlene i fht hvem entreprenøren er. Når vi ser at selv uttalte målgrupper, som minoriteter og kvinner med nedsatt funksjon diskrimineres, så er spørsmålet om hvorvidt disse oppfattes som potensielle entreprenører eller ikke, er grunnet holdninger, ubevisst bias eller mangel på kunnskap (Kabeer 1995). Det kan synes noe uklart, men det spørres om det ikke handler om et både og.

10.2 FORDI STRUKTURENE SOM ER – IKKE ER LEGITIME?

Postmoderne organisasjonsteori oppfatter organisasjoner som en ”*prosess*” mer enn som ”*struktur*”. Dette viser organisasjoner som foranderlige og rekonstruerte i stedet for å være rasjonelle og stabile enheter (Calás & Smircich 2006). De mener derfor at en slik innfallsvinkel kan innebære at de analytiske aspektene av strukturell makt lett kan bli avglemt. Både prosess og struktur må få oppmerksomhet om en skal forstå hvordan prosessene knyttet til manglende likestilling oppstår og blir en del av de sosiale strukturene og rutine. Ifølge Sundin (2009) vil en nærstudie av organisasjoner synliggjøre det hun omtaler som det skjulte samfunnsmessige entreprenørskapet. Dette er innfallsvinkelen til neste avsnitt.

10.2.1 Nettverkskreditt i sosio-økonomiske kontekster

Det synes å være to innfallsvinkler til organiseringen av nettverkskreditt. Det ene handler om det *politiske/etiske* – med fokus på strategisk visjon, legitimiteten til beslutningstakerne og integreringen av institusjonen til omgivelsene. Det andre handler om det *økonomiske/administrative* – med fokus på å bedre effektiviteten, redusere kostnadene og optimalisere ”means” (Skonhofs 2009). Det er av avgjørende betydning å forstå hvordan disse elementene

kan endres i forskjellige sosio-økonomiske kontekster (Lapenau & Pierret 2006). Derfor blir mine funn knyttet til de ulike organisasjonsmodellene interessante.

Et interessant funn er at nettverkskreditt, som praksis på gruppenivå, framstår forvaltningsmessig nokså likt. Dvs. i fht gruppestørrelse, fordeling av roller og ansvar, låneprosess og gruppeintern erfaringsutveksling. Det eneste som synes å skille er hvem som faktisk utbetaler lånekapitalen. Forskjellene, som har betydning for ytterligere tilgang til kompetanse, nettverk og kapital, synes å ligge i de sosio-økonomiske kontekstene som det refereres til i avsnittet over.

Dette mener jeg kan begrunnes med følgende forhold: Fylkesforeningen NiNT har INs legitimitet, men synes allikevel ikke å passe inn i de formelle rammevilkårene. NiNT forteller hvordan de får tilskudd til drift, men at det ikke kalles tilskudd. *I praksis er det et bedriftstilskudd, men det kalles ikke det da. Så det heter videreføring av "prosjektet NiNT". Det kalles prosjekt på papiret.* Det at de kalles prosjekt og at IN egentlig ikke forholder seg til fylkesforeningen som en organisasjon gjør at det kan stilles spørsmål ved denne relasjonen. IN sitter imidlertid med styrerepresentant i NiNT. Det at NiNT får tilskudd til drift innebærer imidlertid en viss form for forutsigbarhet. Når en da ser på hva slags praksis som er gjeldene i organisasjonen, så er fokuset på å ha oversikt over gruppene, innkreving av årskontingent og årsrapporter, samt oppfølging av grupper som ikke fungerer, de aktiviteter som beskrives. For som NiNT uttrykker som *"øvrige aktiviteter, som nettverksbygging, studiebesøk"*, refereres i intervjuet med NiNT til noe som *"kunne"* eller *"burde"* ha vært gjort.

MittNett – den regionale foreningen, beskrives av NiNT som en paraplyorganisasjon, men det stilles spørsmål ved dens legitimitet. Fylkesforeningen omgår denne problematikken ved å forholde seg til *enkeltmedlemmene* i gruppene. Medlemmene i Gruppe EN gir imidlertid legitimitet til MittNett. Etersom MittNett ikke inngår i det metodiske opplegget er det ikke grunnlag for ytterligere vurderinger av denne relasjonen. Legitimiteten synes imidlertid å være på plass hos brukerne. Dette forholdet framstår derved interessant, ettersom NiNT *ikke* gir MittNett legitimitet. Mangelen på legitimitet begrunnes med at de har fokus *også* på aktiviteter rettet mot bedrifter. Spørsmålet blir da: Er ikke medlemmene i nettverkskredittgruppene bedrifter? Oppfattes de som nettverkskredittgrupper å være noe "annet" enn å være bedrift?

Gruppe TO, som er knyttet til andelslaget NBA, gir sin organisasjon full legitimitet.

"Uten nettverkskreditt har vi ingenting."

Denne gjennomgangen viser at nettverkskreditt som *sted*, som gir tilgang kompetanse, nettverk og kapital er betinget av legitimitet. Denne legitimiteten synes å i mitt empiriske

materiale å være knyttet til de *steder som brukerne uttrykker tillit til*. I hvilken grad gruppene får tilført ressurser i tråd med egne behov kan synes å variere i fht ulike grupper, i tid og i sted (Kabeer u.å.). Dette noe kaotiske bildet av organisasjoner og manglende legitimitet synes ikke å være tema i den siste evalueringen av nettverkskredittordningen (Rambøl 2008). Spørsmålet er om dette mangfoldet av steder har innvirkning på gruppenes tilgang til kompetanse, nettverk og kapital. Kabeers (u.å.) påstand om variasjon i tid og sted kan tyde på det er relevant.

10.3 FORDI ”REST-ARBEIDSEVNE ENTREPRENØREN ER EN ”IKKE” PERSON?

Ved å ta utgangspunkt i det som er Kabeers mål med kjønnsfokus (1991), har et av målene med oppgaven vært å få fram det som er sosialt konstruert og løfte fram de aspektene ved sosial realitet som kan endres. Videre har det handlet om å eksaminere og analysere de forskjellige relasjonene og prosessene som konstruerer kjønnsforskjeller. Det har dessuten vært nødvendig å innta et kritisk aspekt i fht. hvem gjør hva, hvordan oppgaver er verdsatt og distribusjon av de sosialt verdsatte ressursene. Til slutt har det, iflg Kabeer, handlet om å tenke på nytt om betydningen av produksjon knyttet til menneskelig velferd og ”well-being” uavhengig av alder, kjønn etc.

10.3.1 Kjønn som variabel, som relasjon og som prosess

Berg og Foss (2002) løfter fram tre ulike måter å oppfatte kjønn på; kjønn som variabel, kjønn som relasjon og kjønn som prosess. Disse ulike perspektivene kan knyttes opp mot hvordan kjønn framstår i mitt materiale. Kjønn som *variabel*, - at det skilles på kvinner og menn, kan knyttes til Innovasjon Norges regionale kontorers forståelse av kjønn, der det rapporteres på totalt antall låntakere og eksplisitt på antall menn som deltar i ordningen. Kjønn benyttes her som en beskrivende forklaring.

Kjønn som *relasjon* kan forstås som en begrunnelse for atferd koblet med gjeldende rasjonalitet (Berg og Foss 2002). Uttalelser i det empiriske materiale kan knyttes til kjønn som relasjon:

”Det er en typisk kvinnegreie det med lavt beløp. 80.000 kr er et lavt beløp når en skal etablere seg. Det hadde vært bedre om beløpet hadde vært økt. Om vi samlet kapitalen for alle gruppene så hadde det vært bra. Vi hadde kanskje fått med flere kara!?” (Gruppe EN).

Gjennom å forstå kjønn som *prosess* viser Berg og Foss (2002) til ”*betydningen av å etablere en forståelse for at kvinner og menn ofte er ulike innad i sine grupper. Videre pekes det på at konsekvensen av en slik manglende forståelse kan fungere destruktivt i hvordan virkemiddelapparatet behandler kvinnelige og mannlige etablerere.*” Eks. på dette knytter jeg til fjerningen av tjenestetilbudet nettverkskreditt – som en del av kvinnesatsingen i IN, til å erstatte det med tjenestetilbudet gründergrupper, som et generelt tjenestetilbud – uavhengig av kjønn. Det som evalueringene (Ellingsen og Lotherington 2002, Rambøll 2008) sier fungerer bra for kvinner, velger IN å fjerne og erstatte med et kjønnsnøytralt tilbud (gründergrupper).

10.3.2 Kjønn som interseksjonalitet

Å knytte forståelsen til kjønn til kun å omfatte kjønn som variabel, relasjon og prosess (Berg og Foss 2002) synes å framstå for snevert. Etablererlandskapet synes å være et mer nyansert landskap. Dette kan knyttes til kjønn som interseksjonalitet. Dette begrepet viser hvordan forskjellige maktforhold både påvirker og skaper hverandre (Crenshaw 1989). Det handler om å se kjønn, klasse og etnisitet, ikke som isolerte kategorier, men som faktorer som virker sammen. Virkemiddelapparatets ulike behandling av gruppene i empirien mener jeg støtter opp om en slik påstand. Mine funn viser at det handler om minoriteter og det handler personer med nedsatt funksjonsevne, - grupper som omtales som målgruppe for Handlingsplanen ... (Departementa 2008). Disse gruppene synes å møte diskriminerende holdninger og praksiser i fht nettverkskredittordningen i tilgang til nettverk, i tilgang til kompetansemidler og tilgang til kapital. Funnene viser imidlertid kryssende kategorier i fht interseksjonalitet, ettersom det i empirien også handler om en kategori som innbefatter både det å tilhøre en minoritet, ha en nedsatt funksjon, være kvinne og muslim. Dette sier noe om den sammensatte identitetskonstruksjonen noen grupper minoritetsentreprenører representerer (Essers 2009: 98).

10.3.3 Kjønn og entreprenørskap

Fordi innovasjon skjer i sosiale kontekster og i sosiale relasjoner, innebærer dette at innovasjonsprosessene sannsynligvis er kjønnet (Blake og Hanson 2005). Dersom dette stemmer vil endringer i de sosiale kontekster kunne ha konsekvenser for innovasjon. Ifølge Kyrö og Hyrsky (2008) passer ikke kvinners entreprenørskap inn i den etablerte nordiske velferdsmodellen og systemet for støtte til entreprenører framstår som kjønnsnøytralt i teorien, men at det praktiske resultatet er kjønnsdiskriminering.

Organisasjoner konstruerer og blir konstruert av kjønn (Aaltio m.fl. 2008). Hva er det da som opprettholder kjønnsforskjellene i en hver organisasjon? Kabeer forklarer dette slik:

“The combination of factors which help to constitute gender hierarchies within any institution: the forms of knowledge that it privileges; the professional training of its actors; its operating styles, norms and culture; the resources that it commands; its degree of interaction with different constituencies; and the political interests that are dominant within it (Kabeer 1994).”

I den videre drøftingen vil jeg derfor gå nærmere inn på disse faktorene som Kabeer her nevner, ved å drøfte den faktiske tilgangen til de ulike formene for kapital. Med dette inntas et kritisk perspektiv, ettersom det inkluderende elementet også har et ekskluderende element i seg (Aaltio m.fl.2008). Drøftingen gir et bilde av kultur og meningsproduksjon i de økonomiske strukturene som nettverkskreditt innebærer. Da blir det naturlig å se nærmere på den nye kategorien *entreprenør* som dukket opp i empirien.

Kategorien *restarbeidsevne-entreprenøren* registreres også utenfor nettverkskredittordningen eksemplifisert gjennom gruppe TRE som ikke fikk etablere seg som nettverkskredittgruppe. Hva har så disse to gruppene til felles og hva er det som skiller dem? De har vært på søk etter et sted å utøve sin *restarbeidsevne*. Som de sier om seg selv: “*Vi har mye kapasitet, - selv om vi ikke kan fungere i en vanlig jobb. Vi er ikke helt ubrukelige*” (Gruppe TRE). Det som skiller dem, er at den ene gruppen møtte en *inkluderende holdning* i sitt møte med nettverkskreditt gjennom NBA/Cultura Bank, mens den andre gruppen møtte en *ekskluderende holdning* i sitt møte med nettverkskreditt gjennom Innovasjon Norge. Det som synes å være interessant er at de skiller mellom arbeidsliv og næringsliv: “*En ting er å ikke ville tilbake (i ordinært arbeid) – en annen ting er å få mulighet til å gjøre noe eget*” (Gruppe TRE). Denne gruppa søker ikke et inkluderende arbeidsliv, men et *inkluderende næringsliv*. *Restarbeidsevne-entreprenøren*, kan kanskje assosieres med målgruppen for Handlingsplanen...(Departementa 2008) – “*kvinner med nedsatt funksjon*”? *Restarbeidsevne-entreprenøren* synes i mitt materiale også å omfattes av kategorien *kvinner som minoritet* (Departementa 2008). Det kan synes som forståelsen av kjønn har konsekvens for gruppens tilgang til kompetanse, nettverk og kapital (Amble 2010). Dette synes å være i tråd med Ljunggren med fl. (2010) som peker på at kjønnsblind forståelse av innovasjon begrenser hva innovasjon kan innebære.

10.6 FORDI NOEN EIER DEFINISJONSMAKTEN?

Sen knytter handlingsfrihet til ressurser og maktrelasjoner:

”The capacity and agency that people need to exercise choice and achieve valued objectives, given the resources at their disposal and their location within relationships of power” (Sen 1999).”

Ifølge Aaltio m.fl. (2008) er organisatorisk omstrukturering og kjønnsrelaterte prosesser i praksis sammenvevd med strukturene. Av den grunn er det viktig å drøfte i hvem sine hender makten ligger i. Dessuten mener de kjønn er en del av og gjennomsyrrer økonomi på mange ulike måter. De ser også økonomi og økonomiske organisasjoner som det moderne samfunnets nye arena der kjønnsdynamikk og kjønnsfordeling finner sted. Dette synet kan knyttes til Kabeer (1994) som ser fordeling av autoritet og kontroll innen institusjonelle strukturer som en del av analysen (Kabeer 1994).

Ved at NiNT og Innovasjon Norges regionale kontorer kun rapporterer i fht grupper og enkeltmedlemmene, så opprettholdes et bilde av *en konsensus om hva nettverkskreditt er*. Ved at regjeringen har lagt ansvaret for videreutvikling av nettverkskredittordningen til IN, så hindrer denne konsensusmodellen muligheten til å utforske de ulike *stedene* som de ulike brukerne og organisasjonene representerer. Ved å overse organisasjonene og derved brukerne knyttet til nettverkskreditt, er det demokratiske aspektet ved nettverkskredittordningen ikke ivaretatt. Ved å lukke øynene for det organisatoriske landskapet nettverkskreditt utgjør bruker IN sin definisjonsmakt. Dette forholdet bidrar så til å opprettholde det som beskrives som *”shared forms of oppression that might unite men and women from marginalized ethnic minorities.”* (Kabeer 2008: 269). Funn i min oppgave tyder på at dette i Norge ikke bare handler om etniske minoriteter, men også om andre grupper i samfunnet, som til tross for at de er uttalte målgrupper for regjeringens satsing, blir diskriminert, gjennom forskjellsbehandling og gjennom utestengning. Ljunggrens uttalelse om at formell diskriminering ikke er dokumentert, synes ikke lengre å medføre riktighet (Kilden 2008).

Det andre forholdet til makt er ansvarsfraskrivelsen og fraværet av handling knyttet til oppfølging av de rådene som ble gitt i de ulike evalueringene (Ellingsen og Lotherington 2002, Rambøl 2008). Det kan virke som maktforhold har spilt en rolle for ressurstilgangen.

Det er når en stiller spørsmålet *”fungerer for hvem”* i fht de ulike institusjonelle kontekstene – at rettighetsaspektet kommer fram. Følge Kabeer (2005) endres da diskursen om rettigheter til en utfordring av den ulike maktfordelingen. *”En skifter da variabel fra diskurs og utvider mulighetene for handling”*(Kabeer 2005). Hva er så muligheten for handling, slik at tilgangen til kompetanse, nettverk og kapital ivaretas?

10.7 FORDI DET STÅR OM ”PENGA ELLER LIVET”?

Mine funn kan tyde på at nettverkskreditt anno 2010 i Norge forvaltes etter to ulike rasjonaliteter. Det ene handler om nettverkskreditt som et tjenestetilbud i en virkemiddelorganisasjon som forvaltningsorgan. Den andre handler om nettverkskreditt som et mangfold av autonome økonomiske enheter med brukerne som forvaltere. Det synes å handle om to ulike økonomiske rasjonaliter:

TABELL 16. Ulik økonomisk rasjonalitet

Offentlig forvaltning	Autonom forvaltning
Økonomisk/administrativt	Politisk/etisk
Fokus på omsetning	Fokus på bærekraft
Budsjettfokus	Økonomisk livssyklus fokus
Regel- og prosedyrestyrt	Integrert brukerfokus
Bedriftsøkonomisk fokus	Bedrifts- og samfunnsøkonomisk fokus

(Kilde: Evers og Jung 2001)

Disse to kulturene framstår med noe ulik målsetting: Målsettingen med nettverkskreditt som offentlig virkemiddel er uttrykt som en tjeneste som kan bidra til ”å inkludere fleire kvinner i næringslivet og skape eit meir mangfaldig, demokratisk og likestilt næringsliv” (Departementa 2008). Målsetting for en nettverkskredittinstitusjon med autonom forvaltning, kan være å operere som en finansiell bærekraftig institusjon og fullføre en samfunnsmissjon, nemlig redusere finansiell ekskludering. Det som skiller disse er at den autonome forvaltningen av nettverkskreditt kan knyttes til bærekraft. Forutsetningene for bærekraft beskrives som - en klar strategisk visjon, - transparent organisasjon, - effektiv, - akseptert av alle interessenter, - finansiell bærekraft og evne til å tilpasse seg eksisterende formelle rammevilkår (Skonhoft 2009). Det vi imidlertid ser av funnene i oppgaven er at de formelle rammevilkårene ikke gir rom for det særegne som nettverkskreditt innebærer. Spørsmålet er om hva som skal til for å endre på dette? Dette spørsmålet bringer oss over i neste avsnitt som handler om friheten til å handle.

10.7.1 Handlingsfriheten

”Political action is defined as a form of human behavior that involves the negotiation, alteration, or entrenchment of social values and resources” (Abrahams 1992). Flere geografer (Staheli 1994, Miller 2000, Martin og Holloway 2005) oppfatter imidlertid at aktivisme

handler om geografiske størrelser. Spørsmålene som stilles er: ”Hva var problemet? (På hvilket nivå?)Hva var handlingen?(På hvilket nivå?) Hvordan ble det adressert? (På hvilket nivå? Hva ble endringen?(På hvilket nivå?)” (Martin m.fl. 2007). Her følger et mulig svar på spørsmålene. Jeg har valgt å presentere det som en ny narrativ strukturering med bakgrunn i ”fortellingen om nettverkskreditt” (vedlegg 1.):

”Fortellingen om handlingsfriheten”

Problemet ble identifisert lokalt. Det handlet om tilgang til kapital. Det ble løftet nasjonalt og flere departement tok et ansvar. Handlingen var å etablere finansieringsordningen nettverkskreditt. Saken ble adressert i en tett dialog mellom departementene og brukerne. Løsningene har imidlertid vært flere: Aller først var det en prosjektperiode. Så var det en periode med en nasjonal ordning i regi av tre departement i dialog med det som var en nasjonal nettverksorganisasjon der alle gruppene var representert. Deretter var det overgangsperiode før denne organisasjonen ble nedlagt. Med det ble dialogen med brukerne borte nasjonalt. Deretter en periode som en ren offentlig forvaltningsordning i regi av IN. Det ble så en regional vri ettersom ordningen ble lagt inn i etablererstipendmidlene og overført til fylkeskommunene. De ga oppdraget tilbake til Innovasjon Norge, som tok det inn i sin kvinnesatsing. Nå er vi over i dagens løsning der en har fjernet ordningen som tjenestetilbud i Innovasjon Norge sentralt og delvis regionalt. Hva som ellers ble endret? Kapitalen ble borte. Med det synes også gruppenes handlingsfrihet å være fjernet.

Ellingsen og Lotherington (2008) konkluderer med at finansiering gjennom tillitsnettverk, slik nettverkskreditt gjør, styrker kvinners entreprenørskap mer enn andre former for finansiering. De empiriske funnene i oppgaven synes å gi et mer nyansert bilde. De institusjonelle rammene som gruppene i casene representerer viser ulik grad av handlingsfrihet, de viser det på ulike områder og under ulike institusjonelle rammer. På bakgrunn av dette kan jeg ikke si meg enig med Ellingsen og Lotherington (2008), som gir kreditt til professor Yunus, og som viser til at sosial kapital er ”*means and ends*” som støtter opp om kvinners entreprenørskap og sikrer likestilling. Til det er det for mange ”blindfelt” i det empiriske materialet, som peker på manglende likestilling, - i fht kjønn, i fht minoriteter og i fht personer med nedsatt funksjon, og i fht ulike kombinasjoner av disse kategoriene.

Hva er det da som fremmer likestilling? Ifølge rapporten ”*Køn och makt i Norden 2010*” er det den samfunnspolitiske diskusjonen, overvåkingen av likestillingsspørsmål og trykket fra kvinneorganisasjoner (både i og utenfor partiene) som er avgjørende for likestillingsutviklingen. Fylkesforeningene synes ikke å ha kontakt med hverandre og framstår ikke som slike organisasjoner, fordi de er, som de selv sier, ”*eid*” av Innovasjon Norge. Nettverkskreditt BA kunne ha vært en slik organisasjon, men har ikke tilgang til ressurser. Gruppene er ikke slike organisasjoner, fordi de ikke vet om hverandre. Stiftelsene synes å være usynlige, som tidligere beskrevet i kap.9.3.

Kabeer (1995: 114-115) løfter fram tre forhold som hun mener kan bidra til deltakelse og ivaretagelse av likestillingsinteresser. Det ene handler om tilgang til *nye økonomiske ressurser*, det andre om betydningen av å bygge *nye former for kollektive relasjoner* og det tredje handler om vektleggingen av *det kollektive rundt egendefinerte prioriteringer*. For å få fram dette som framstår som forutsetningene for handlingsfrihet, er det nødvendig å se nettverkskreditt fra et etisk perspektiv.

10.8 FORDI SUBJEKTER BLIR BEHANDLET SOM OBJEKTER?

Med inkluderende medborgerskap som fokus vektlegger Kabeer (2005) følgende verdier - *rettferdighet* (for å bli behandlet likt), - *anerkjennelse* (anerkjennelse og respekt for ens forskjeller), - *selvbestemmelse* (folks anledning til i en viss grad å kontrollere sine liv) og - *solidaritet* (evnen til å identifisere seg med andre og agere i fellesskap med dem, for å kreve sin rett og sin anerkjennelse). Disse verdiene inngår i drøftingen i de neste avsnittene.

10.8.1 Klient eller kompetent?

Sen's innfallsvinkel til økonomi "*shifts the boundaries of economics by proposing that many value judgements within economics should be responsive to participatory democratic practices and that people are agents, as well as participants, of development*" (Sen 1999). Kabeer (1991) knytter kvinner til økonomi ved å omtale dem som "*økonomiske agenter*". Spørsmålet er i hvilken grad dette er tilfelle i fht nettverkskreditt. Lotherington (2002) trakk den konklusjonen at det var "*lite rom for redefinerings av kvinner fra uvesentlige objekter til vesentlige subjekter i SNDs kvinnesatsing*". Gruppens fortellinger synes å være at gruppe medlemmene er økonomiske agenter kun på sitt eget "sted", dvs. innad i gruppa.

10.9 FORDI "THIRD WAY" IKKE LENGER ER EN VEI

Regjeringen har med Handlingsplanen ... (Departementa 2008) sagt at nettverkskredittordningen skal gjøres "*best mulig*." Hva er da kriteriene for best mulig? Internasjonalt knyttes suksess ofte til tre forhold: "*social collateral, borrower participation and absence of subsidy*" (Ellingsen og Lotherington 2006:8). Andre mener at det er "*business strategy, organisational structures and ability to contextual adaptation*" som er de avgjørende faktorene (Jaine and Moore 2003). Ellingsen og Lotherington (2006:8) deler imidlertid opp suksesskriteriene i "*relasjonelle, økonomiske og organisatoriske faktorer*". De knytter dessuten suksessfaktorene til høy tilbakebetaling.

I lys av disse kriteriene er det vanskelig å se at den siste evalueringen (Rambøll 2008) har gitt Innovasjon Norge et kunnskapsgrunnlag, som har bidratt til å gjøre nettverkskredittordningen ”best mulig”. Med de funn som er gjort i oppgaven synes det å være helt andre behov enn brukernes, som har ligget til grunn når Innovasjon Norge sentralt har valgt å erstatte nettverkskreditt med ”gründergrupper”. Å ha oversett brukernes, ønsker, behov og deltakelse i prosessen styrker ikke akkurat Innovasjon Norges beslutningsgrunnlag: ”*IN har evaluert tilbudene Etablerergrupper og Nettverkskreditt. På basis av dette sees det nå på muligheten for å koordinere/samordne tjenestene som baserer seg på det beste fra begge de to omtalte tjenestene*”(Innovasjon Norge 2008). Det er nærliggende å gjenta spørsmålet: ”Best for hvem?”

Med utgangspunkt i det *relasjonelle*, så er dagens situasjon fortsatt preget av mangel på relasjoner mellom aktørene på ulike nivå og i fht. uklare roller. Mine funn viser et fravær av dialog med de brukerne ordningen faktisk gjelder. Det relasjonelle er ikke satt i system, verken som tilgang til nettverk eller som tilgang til kompetanse. Geografiske og sosiale forskjeller bidrar også til styrke forskjellene. Med utgangspunkt i det *økonomiske*, så er dagens situasjon at nettverkskreditt, som tilgang til kapital, til dels er svekket og til dels er fjernet. Mine funn viser imidlertid tall på regionalt nivå, som dokumenterer den økonomiske lønnsomheten av nettverkskredittordningen sett fra et investeringsperspektiv. Med utgangspunkt i det *organisatoriske*, så er dagens situasjon fortsatt preget av mangel på oversikt over gruppene, som Rambøl (2008) påpeker. Mine funn viser et kaotisk organisatorisk landskap preget av ulike grader av legitimitet. Manglende rapporteringsrutiner gjør at et faktagrunnlag for å studere nettverkskredittordningen ikke er satt i system.

Det paradoksale, innenfor dette nokså kaotiske bildet av fravær av relasjoner, svekket økonomi og uoversiktelige organisasjoner, er at gruppens interne praksis ser ut til å fungere nokså likt. Innenfor gruppenes egne rammer synes de å ha samme praksis. Variasjonene i tilgangen på nettverk, kompetanse og kapital synes derfor å være relatert både til de strukturene som gruppene er knyttet til og som et resultat av de politiske, økonomiske, juridiske og administrative prosessene som nettverkskreditt som ordning har vært en del av – men som gruppelemmene av nettverkskreditt har vært ekskludert fra i delta i og påvirke.

Kabeer vektlegger deltakelse utover det lokale nivået for at kvinners interesse skal kunne ivaretas:

”It is only when the participation of ...women goes beyond participation at the project level to intervening in the broader policymaking agenda that their strategic interests can become an enduring influence on the course of development (Kabeer 1994).

Ved å knytte spørsmål til de relasjonelle, økonomiske og organisatoriske faktorene (Ellingsen og Lotherington 2006:8), er det å ta høyde for både prosess og struktur. Da kan en spørre hva resultatet er? Svar på dette knyttet til nettverkskreditt kan være: Det synes ikke å være handlingsfrihet. Det er i så fall innen meget snevre rammer. Det synes heller ikke å være likestilling - dersom det var det som var målet. Derimot synes funn i oppgaven å gi bilder av erfaringer med diskriminering og ekskludering, der grupper som ønsker å benytte nettverkskreditt som tilgang til kompetanse, nettverk og kapital – ikke får adgang. Til dette har Kabeer (2005) følgende å forklaring:

”The condition of exclusion and marginalization is when political disenfranchisement, social marginalization, cultural devaluation and economic dispossession come together in various combinations” (Kabeer 2005).

Ellingsen og Lotherington (2006) knytter ekskluderingsmekanismer til tre former for tillit:

- *“pre-contractual trust”*, - *“structural trust”* og - *“relational trust”* og belyser hvordan dette arter seg i forhold til tilgangen til kapital:

When it comes to women’s access to finance the question is how the exclusion mechanisms of the three forms of trust work together. Do they weaken, and neutralise each other, or do they strengthen each other? How is it possible for women to develop new roles when they don’t have access to arenas where trust is developed? (Ellingsen og Lotherington 2006)

Ifølge Ellingsen og Lotherington (2006) er nettverkskreditt nettopp en slikt sted der tillit utvikles. Om en til slutt tar med det juridiske perspektivet, så viser den fungerende rett ” *at det i realiteten ikke er tale om noen kvinnesatsing*” (Vada 2007). Ifølge Vada skal likestillingstenkningen gjennomsyre all politikk. De likestillingsrettslige tiltakene som har blitt iverksatt kategoriserer hun i fire grupper: ”- *forbud mot direkte forskjellsbehandling, - forbud mot indirekte forskjellsbehandling, - ulike former for positive tiltak og statens generelle ansvar for å jobbe aktivt for å nå den overordnede målsettingen om likestilling mellom kvinner og menn*”. Vada (2007) fremhever likestillingsrettens adgang til å benytte ulike former for positive tiltak og det offentliges særlige ansvar for å fremme likestilling som de viktigste tiltakene i det videre arbeidet for å få flere kvinner inn i næringslivet.

Kabeer (1995) gir, som nevnt tidligere (kap.10.1.3), tre årsaksforklaringer på hvorfor institusjonene i det offentlige rom kan representere hinder. Fra et etisk perspektiv vil det være unaturlig å knytte forklaringen til aktiv diskriminering. Det samme gjelder å knytte det til ubevisste bias. Da gjenstår forklaringen mangel på kunnskap. Den kan man gjøre noe med. Mikrofinansinstituttet ved BI synes å støtte en slik forklaring og uttaler:

”For at satsingen på mikrofinans skal utvikle seg slik at både sosiale og kommersielle mål nåes, er det antakelig avgjørende å sørge for å få *troverdig viten* om effekten av mikrofinans samt produsere *profesjonell kompetanse* til å gjennomføre prosjektene. Operasjonalisert betyr det bygging av faglige kompetansemiljøer hvor det drives *uavhengig* forskning, utviklingsarbeid og undervisning I undervisningen er det fokus på utvikling, økonomi, mikrofinans, læring og ledelse. Foruten nye forskere med nødvendig kunnskap om mikrofinans på mikro- og makronivå vil slike miljøer levere utdanningsprogrammer for eksperter i offentlig administrasjon, frivillige organisasjoner og det private næringsliv. Slik forskningsbasert kompetanse vil antakelig være avgjørende for å oppnå den vellykkete syntesen mellom kommersielle og sosiale mål i mikrofinansprosjekter.”(Welle-Strand 2009)

Myndighetene har imidlertid aldri bidratt til at dette ”stedet” for kompetansutvikling har blitt etablert. Nettverkskreditt som reell tilgang til kompetanse, nettverk og kapital har derfor aldri blitt satt i et system som gir rom for den handlingsfrihet nettverkskreditt i følge brukerne ”*kunne ha gitt*”. Årsakene synes å være sammensatte. Det kanskje viktigste er at tilliten ikke synes å ha vært til stede. Mangel på tillit er synlig både som forutinntatte holdninger, som mangel på strukturell tillit og som fravær av relasjonell tillit. Alle disse tre formene for tillit beskriver Ellingsen og Lotherington (2006:22) som mekanismer som fungerer sammen og som påvirker tillitsrelasjonene. De hevder at det ikke er nok å endre bare en av de tre tillitsformene, men at det må til endring både i forutinntatte holdninger, i strukturene og i fht den sosiale samhandlingen (2008:124). De skisser imidlertid tre alternativer til hvordan kvinner kan få tilgang til finansiering (Ellingsen og Lotherington 2006). Enten endre regelverket som handler om kvinners deltakelse og tilganger, eller å bli så lik menn som mulig. Som et tredje alternativ skisserer de den alternative ruten ved å velge nettverkskreditt. Dette alternativet omtales også av Canale (2010) som en ”Third Way” og hun knytter det til mikrokreditt i ”*advanced economies*”. Dette alternativet synes imidlertid ikke lengre å være et reelt alternativ. Nettverkskreditt som et positivt likestillingstiltak er fra 2009 fjernet som tilgang til kompetanse, nettverk og kapital.

Hva er da alternativet? Dette er tema for neste kapittel, som bringer den teoretiske debatten fra ”*advanced economies*” og over i ”*diverse economies*” (Gibson-Graham 2008).

KAPITTEL 11

”Å SKAPE NOE NYTT AV DET SOM ER FOR HÅNDEN”

Til slutt har jeg brakt meg selv inn som aktør. Med dette har jeg inntatt et eksperimentelt ståsted, i tråd med Gibson-Graham (2008). De mener at en må innta en annen måte å forholde seg til teori på. Hensikten er å gå bort fra en kritisk innfallsvinkel og heller innta en posisjon som kan gi energi og støtte til det de omtaler som ”andre økonomier”. De knytter dette til en etisk praksis som betinger den sammensatt prosessen ”*changing ourselves/changing our thinking/changing the world*” (Gibson-Graham 2008:618). De foreslår at en kan bruke teori som hjelp til å se etter åpninger, som kan gi rom for handling. Dette omtaler de som en ”svak” form for teori. Den innebærer å ikke gå inn i dype og vide forklaringer, men heller å benekte at en vet for mye. Måten å bruke svak teori er å benytte den for å kompensere for noe som er tapt. Det betyr å ønske overraskelser velkommen, tolerere sameksistens, være opptatt av det som er nytt og legge til rette for våre tankemessige motiver (Gibson-Graham 2008:619). Jeg har her valgt å forsterke *min stemme som aktør* gjennom dette teoretiske ståstedet. Jeg beveger meg ikke i mitt eget erfaringsgrunnlag, ikke i dokumentasjonen, men tilbake til teorien for å se etter løsninger:

Giddens (2000) beskriver den sosiale entreprenøren som: “*those individuals who work in the community sphere to facilitate a social infrastructure that allows people to meet and start cooperative activities.*” Dette tolker jeg som behovet for å se etter en kollektiv løsning.

Sen (1999) sier om handlingsfrihet, som tidligere omtalt (kap.10.6), at det kan foregå der mennesker har tilgang til ressurser og der menneskene er knyttet sammen i relasjoner av makt. Det tolker jeg som behovet for å se etter hva som må endres i fht. ressurstilgang og maktrelasjoner.

Kabeer (2008b) mener en finner svarene på ”*hva som kunne ha vært*” ved å koble prosess og resultat. Hun påpeker at svarene er ”*de alternative strategiene som innebærer at en må forandre tenkning for å kunne forandre eksterne realiteter.*” Hvilke realiteter dette handler om, utdyper Kabeer i ”*2009 World Survey on the Role of Women in Development*” (UN 2009), der hovedkonklusjonen er knyttet til den største likestillingsutfordringen for kvinner i verden i dag:

”Women’s equal access to and control over economic and financial resources is critical for the achievement of gender equality and empowerment of women and for equitable and sustainable economic growth and development.” (UN 2009)

Mulighetene til å forandre tenkning tar utgangspunkt i Gibson-Grahams (2008), som viser til strategien å ”skape noe nytt av det som er for hånden”. For meg handler dette om *innovasjon* og er det teoretiske grunnlaget for å finne et svar. Så spør jeg:

”Hva er så for hånden?

Over 1320 eksisterende nettverkskredittmedlemmer over hele landet. Ca 365 nettverkskredittgrupper, ca 8 fylkesforeninger og ca 15 stiftelser – for kvinner og menn. Et nasjonalt andelslag som også favner minoriteter og personer med nedsatt funksjon, med et stort internasjonalt nettverk. Til sammen disponerer disse totalt over 54 mill. kroner i lånekapital.

Et tanke-eksperiment

Dersom lånekapitalen ble plassert i et felles fond, og det fondet inngikk avtale med Europeisk Investeringsfond, så ville lånekapitalen kunne tre-fire dobles – og utgjøre over kr 160 mill.kroner. Med dagens lånekapitalramme på kr 200.000 ville det innebære lånekapital til over 460 nye nettverkskredittgrupper med over 2300 nye låntakere. Dersom lånerammen ble doblet – til kr 400.000 pr gruppe, ville det fortsatt være mulig å etablere 230 nye nettverkskredittgrupper og over 1150 medlemmer som låntakere. Det ville være omtrent en dobling i fht. dagens antall låntakere i nettverkskreditt. Det er med pengene som er for hånden.

Et kollektivt løft?

Hver for seg gjør disse aktørene liten forskjell. Sammen vil de kunne gjøre forskjell. I sum utgjør de stor kompetanse. Spørsmålet er hva en kollektiv løsning ville gi?

(Re-)Etablering?

Spørsmålet er om nettverkskreditt i Norge er moden for en (re-)etablering?

En (re-)etablering som følger FNs anbefaling:

”Reform is also necessary in the microfinance sector to ensure specific commitment to gender equality and women’s empowerment in organizational vision, mandates, objectives, policies and practice”
(UN 2009: ix).”

KAPITTEL 12

12.1 OPPSUMMERING OG FUNN

Konklusjonen i oppgaven er at de undersøkte gruppene har ulike tilganger til kompetanse, nettverk og kapital. Dette kan forklares med både strukturelle og sosiale forhold, som synes å kunne i fravær av relasjonell og strukturell tillit samt møte med aktører med forutinntatte holdninger (Ellingsen og Lotherington 2008). Funnene viser at erfaringene er relatert til samhandlingen med strukturene *utenom* gruppene og representerer erfaringer av både urettferdig behandling og diskriminering.

12.1.1 Myndighetenes tilrettelegging for nettverkskreditt

Som distriktpolitisk virkemiddel synes nettverkskreditt å ha passet inn, jfr. de politiske uttalelsene (Vedlegg 3). Som regionalpolitisk tiltak synes det aldri å ha blitt forankret politisk i fylkeskommunene, eller som Alsos m.fl.(2006) forklarer det ”*uthult pga regionalisert beslutningstaking og prioritering*”. Som likestillingspolitisk virkemiddel er nettverkskreditt aktualisert gjennom prioritering av kvinner, kvinner som minoriteter og kvinner med nedsatt funksjon knyttet til entreprenørskap gjennom ”*Handlingsplanen for meir entreprenørskap blant kvinner*” (Departementa 2008). Som næringspolitisk virkemiddel passer det ikke inn i fht rådende tenkning om innovasjon og er ikke blitt prioritert. Som reelt bidrag er det derfor ikke sammenheng mellom den politisk prioriteringen av nettverkskreditt og virkemiddelapparatets håndtering av de politiske føringene. Funnene i oppgaven tyder på et det er huller i den offentlige statistikken knyttet til nettverkskreditt. Dette gjelder både mangel på oversikt over det organisatoriske og når det gjelder relevant rapportering. Forutsetningene for å følge utviklingen av nettverkskreditt, som et likestillingstiltak innen politikk og næringsliv, er at det rapporteres på en strukturert måte i fht. statistikk (Niskanen og Nyberg 2010). Dette har ikke vært mulig.

Vilkårene for den praktiske håndtering av nettverkskreditt som et mangfold av brukere og organisasjoner framstår som problematisk både for gruppene og for de to organisasjonene. Situasjonen synes sentralt i IN å være løst gjennom fjerning av nettverkskreditt som tjenestetilbud. Tilbake står de to gruppene i undersøkelsen og de to organisasjonene med det som kan oppfattes som uforutsigbare og varierende grader av ressurser til videre oppfølging. Denne situasjonen deler de imidlertid med over 1350 brukere av nettverkskredittordningen, 7 fylkesforeninger og 15 stiftelser og mer enn 365 nettverkskredittgrupper, som knapt synes å

kjenne til hverandres eksistens. Med fjerning av nettverkskreditt som tjenestetilbud synes ikke nettverkskreditt lenger å være et reelt landsdekkende tilbud for nye grupper.

12.1.2 Hvordan gruppene får tilgang til kompetanse, nettverk og kapital

Det kan synes som om hvorvidt nettverkskreditt gir gruppene handlingsfrihet i form av tilgang til kompetanse, nettverk og kapital eller ikke, så handler dette om ulike verdi syn og ulik økonomisk rasjonalitet. Det handler om ulike syn på aktørene som kompetente og det handler om hvilke steder som skapes for at handlingsfrihet kan utfolde seg. Det ene synet, knyttet til nettverkskreditt gjennom Innovasjon Norge, bygger på at kompetanse tilføres ut fra et syn på gruppe-medlemmene som klient, i et hierarkisk system, der stedene skal reguleres mht til adgang og at resultatene skal rapportere oppover i dette systemet, som ikke er en ordning for alle. Dette er eksemplifisert av at grupper diskvalifiseres i både å få delta og være i dialog med nettverkskredittordningen i regi av IN. Disse gruppene diskrimineres i forhold til andre grupper i samfunnet i tilgangen til nettverk, kompetanse og finansiering gjennom nettverkskreditt.

Det andre synet som kommer fram gjennom nettverkskreditt slik det praktiseres i NBA, bygger på synet av gruppe-medlemmene som aktør, dvs. et perspektiv på et demokratisk nettverkssystem, der stedene gir rom for alle – uavhengig av kjønn, etnisitet og funksjonsnivå, der kunnskapen, erfaringen og resultatene deles i et fellesskap, der tilgangen til kompetanse og nettverk begrenses av strukturene utenfor nettverkssystemet, men der tilgangen til kapital er til stede som en fleksibel løsning innenfor begrensede rammer, som en selv har klart å utvide gjennom samarbeid internasjonalt. Disse gruppene diskrimineres imidlertid i forhold til andre grupper i samfunnet mht. oppfølging, veiledning og tilgang til nettverk. Når det gjelder gruppe TRE, så representerer de en gruppe mennesker, som ikke er i stand til å realisere sitt entreprenørmessige potensiale, fordi kjønn, (her forstått som interseksjonalitet), framstår som en barriere i forhold til å få adgang til de nødvendige ressursene (Kabeer u.å.).

12.1.3 Kompetansen, nettverket og kapitalen gruppene har tilgang til

Tilgang til formell *kompetanse* er betinget av økonomisk ressurstilgang til å kjøpe kurs og prosessveiledning. Her er det store forskjeller mellom gruppene, der NiNTs gruppe har godt med ressurser, mens NBAs grupper har så og si ingenting. Funn i min oppgave viser mangel på steder for gjensidig læring og erfaringsutveksling ut over gruppenivå, ettersom andre steder enn gruppemøtene i varierende grad er satt i system. Det foregår ingen former for erfaringsdeling på nasjonalt nivå og bare delvis på fylkesnivå. NBAs grupper derimot deltar

på internasjonale arenaer. Ingen av gruppene synes å ha fått full uttelling i fht. tilgang til både formell og uformell kompetansetilgang gjennom sine organisasjoner. Gruppenes ulike tilgang til kompetanse synes å kunne forklares med strukturelle forhold knyttet til myndighetens syn på hva nettverkskreditt er, og hvem som har legitimitet til å få ressurser.

Tilgangen til *nettverk* synes for gruppe EN å være betinget av andre aktører enn NiNT, som gjennom inkubator- og innovasjonsmiljøet i regionalt. NiNT sier selv at det er opp til gruppene å ha kontakt seg imellom. NBA bidrar både til regionale og internasjonale nettverk. Gruppe TO, som består av innvandrerkvinner, synes å være utestengt fra nettverket til fylkesforeningen i sitt fylke. Ingen av organisasjonene synes å bidra til nettverksarenaer på nasjonalt nivå. Gruppenes ulike tilgang til nettverk synes å være betinget av at det råder ulik kultur, ulik kunnskap, og ulik prioritering i fht nettverksbygging i de to organisasjonene NiNT og NBA.

Når det gjelder *tilgang til kapital* synes det å være store forskjeller i fht ressurstilgang mellom gruppene. Gruppe EN har fått kapital til både lån, kompetanseheving og prosessveiledning, i tillegg til at de nyter godt av renteinntektene på lånekapitalen. Gruppe TO har kun tilgang til lånekapital. Gruppe TRE har ingen ekstern kapitaltilgang. Når det gjelder beløpsstørrelsene, så varierer de med max kr 80.000 i lånekapital pr person gjennom NiNT, mens NBA praktiserer en trappetrinnsordningen fra kr 10.000 – 200.000 pr. person. Lånene i NiNT kan ikke kombineres med andre lån, mens NBA argumenterer for at lånene skal kunne brukes til å utløse annen finansiering. Når en ser på den faktiske kapitaltilgangen knyttet til redusert kroneverdi er gruppenes tilgang til at beløpene har stått uendret siden 1992, er det en reell svekkelse med 41,9 % (www.ssb.no). De ulike tilgangene til kapital synes å henge sammen med strukturelle forhold knyttet til de ulike rammevilkårene som de to organisasjonene NiNT og NBA fungerer under, mens den reelle nedgangen synes å kunne forklares med et strukturelt maktaspekt fordi INs ”usynliggjøring” av organisasjonene har bidratt til at ingen har hatt handlingsrom til å gjøre noe med det. Reell interesseorganisering knyttet til nettverkskreditt synes å ha blitt lagt død, gjennom etableringen av nettverkskreditt som et offentlig virkemiddel i regi av IN.

12.1.4 Kjønn, etnisk tilhørighet og bosteds innvirkning på tilgang til nettverkskreditt

Nettverkskreditt, som et likestillingstiltak i offentlig regi, synes ikke å favne de prioriterte målgruppene minoritetskvinner og kvinner med nedsatt funksjon. Erfaringene som gruppe-medlemmene og organisasjonene formidler gir et bilde av manglende mål og strategier for inkludering av disse gruppene. Derimot gir gruppene bilder av erfaringer av ekskludering.

Dette gjelder kvinner med nedsatt funksjonsevne. At bosted synes å ha negativ innvirkning på tilgang til nettverkskreditt synes å være dokumentert. Dette innebærer at tilgang til kompetanse, nettverk og kapital gjennom nettverkskreditt i regi av IN, pr. i dag er begrenset til de få fylkene som fortsatt tilbyr nettverkskreditt gjennom sine regionale IN-kontorer eller som innpass i de ”gamle” nettverkskredittgrupper rundt om i landet i den grad de er operative og åpner for nye gruppe-medlemmer. I regi av NBA er noe av kapitalen begrenset mht låntakers bosted, da kapitalgiverne har bundet kapitalen til fylkestilhørighet. Dette betyr at kapitalen ikke kan benyttes til låntakere uavhengig av bosted. Mangel på driftsmidler til NBA svekker deres mulighet til å utnytte sin finansielle kapasitet.

12.5 Hvordan myndighetenes intensjoner med nettverkskredittordningen sammenfaller med brukerbehovet

Ifølge dokumentasjonen om ”*hva som kunne ha vært*” beskrives nettverkskreditt av gruppene som et reelt likestillingspolitisk tiltak der nettverkskreditt ikke bare handler om kvinner, men om et mangfold av brukere. Nettverkskreditt oppfattes, både av de tre gruppene og av de to organisasjonene, som et sosialpolitisk alternativ til sysselsetting, til sosial inkludering, til økonomisk medborgerskap og til entreprenørskap.

Wiik m.fl.(2010) trekker fram betydningen av klare mål i fht kvinnesatsingen knyttet til entreprenørskap, der ambisjonen er ”*at kvinneandelen skal være minst 40 % prosent innen 2013.*” Når dette tallet relateres til tiltaket ”*forsterket satsing på nettverkskreditt*”, så synes den valgte strategien – ”*i regi av IN*” ikke å ha bidratt til noen måltall. Måltallene knyttet til satsingen på nettverkskreditt synes ikke å ha vært formulert. Da er det heller ingen ting å måles i forhold til. Det er slik man kan tillate seg å ”fase ut” nettverkskreditt som et prioritert tiltak i regjeringens ”Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner” uten spørsmål, -verken fra politikere eller fra de medlemmene i nettverkskredittgruppene som ordningen gjelder. Kommunal og regionalminister Aslaug Meltveit Kleppa uttalte følgende ved lanseringen av *Handlingsplanen for meir entreprenørskap blant kvinner* (Departementa 2008):

”For meg er det grunnleggende at retten og muligheten til å leve sitt liv og realisere seg selv skal være uavhengig av kjønn og bosted. Like muligheter til valg av arbeid og bosted er avgjørende for bosetting og verdiskaping i hele landet. Derfor er satsingen på entreprenørskap blant kvinner viktig i distrikts- og regionalpolitikken, sier Kleppa ” (www.regjeringen.no)

Nettverkskreditt framstår ikke lengre som et prioritert virkemiddel til å oppnå den ønskede effekt i både distrikts- og regionalpolitikken, og står i kontrastforhold til intensjonene.

12.1.6 Sluttord fra gruppe TO

”Uten penger gjør vi ingenting”

I realiteten er nettverkskredittordningen i regi av Innovasjon Norge fjernet som en reell mulighet for nye grupper ved at IN har erstattet tjenestetilbudet med såkalte ”Gründergrupper”. Med det forsvant gruppemedlemmenes tilgang til kapital, tilgangen til nettverk utover gruppa, og tilgangen til kompetansemidlene som gruppene selv rådde over (www.innovasjon norge.no) – og derved også handlingsfriheten.

12.3 INTERESSANTE FUNN

- Gruppene fungerer likt i fht praksis av forvaltningen av lånekapitalen innad i gruppene, - uavhengig av organisasjonstilhørighet
- En ny kategori entreprenør: *restarbeidsevne-entreprenøren*, som kombinerer hensynet til egen helse med å drive egen bedrift
- Diskriminering i fht tilgang til kapital, knyttet til bosted
- Diskriminering i fht tilgang til nettverkskredittordningen, knyttet til bosted
- Diskriminering av en gruppe kvinner med nedsatt funksjon ifht tilgang til nettverkskreditt
- Diskriminering av minoriteter i fht tilgang til nettverk og uformell læring
- Diskriminering i fht tilgang til oppfølging og kompetanse pga organisasjonstilhørighet
- Svekket tilgang til kapital med 41,9 % gjennom nettverkskreditt perioden 1992 – 2009

12.4 PRAKTISKE KONSEKVENSER

12.4.1 Et inkluderende næringsliv?

Det at både eksisterende brukere av nettverkskredittordningen og potensielle brukere ønsker å bruke den som en vei ut i et meningsfylt hverdag basert på restarbeidsevne åpner for noen nye perspektiver på bruken av nettverkskreditt. Dette kan knyttes til dagens trender på arbeidsmarkedet:

“The new trend in the economic sector is that more and more people will not get full employment in traditional jobs. Many unemployed people want to start a small business but their main constraint is getting financing.” (www.ec.europa.eu)

I media går debatten om alle som forlater arbeidslivet og går over på trygd. ”I 2007 var det over 32.000 personer som sluttet i jobb og gikk over på uføretrygd. Hvis utviklingen fortsetter betyr det at en av to forlater arbeidslivet som uføretrygdet iflg. NAV” (www.aftenposten.no).

For mange av disse synes deltidssysselsetting å kunne være et alternativ. Arbeidsplassene for disse som i hovedsak vil være deltidsarbeidende er imidlertid fraværende. Funn i min oppgave kan tyde på at det er mennesker som både har funnet, og som ønsker seg, en mer fleksibel ordning for arbeidsaktivitet gjennom etablering og arbeid i egen bedrift. Denne fleksibiliteten ser det ut som de finner innenfor nettverkskredittordningen. Spørsmålet er om det å åpne for et mer *inkluderende næringsliv* gjennom bruk av nettverkskreditt, vil være å komme disse brukerne i møte, ettersom de etterspør nettopp slike fleksible løsninger som nettverkskreditt synes å åpne for.

12.4.2 Nettverkskreditt på nye politikkområder?

I sin vurdering av likestilling i Norge, tar Kabeer (2008a:269) til orde for en større villighet til å mobilisere rundt ulike former for manglende likestilling, som ikke kan ivaretas innenfor det rådende sosialdemokratiske velferdssamfunnet. Hun knytter løsningen til en strategisk pragmatisme, som bygger på visjoner og drømmer, men som også tar inn over seg de praktiske konsekvensene av ulike handlingsalternativer. Dette mener hun kan danne grunnlag for en mer levedyktig politikk basert på solidaritet. På grunnlag av funnene i masteroppgaven bør det vurderes om nettverkskredittordningens funksjon i norsk kontekst kan endres til å omfatte nye politikkområder. Det innebærer imidlertid at det må gjøres noen nye praktiske grep for å (re-)etablere nettverkskreditt som sosial innovasjon. Dersom det viser seg mulig, så vil det kunne få stor betydning for mange potensielle brukere. Det vil i så måte være i tråd med europeisk praksis på feltet.

12.4.3 (Re-)Etablering av nettverkskreditt?

Hva innebærer det så å se nye muligheter? Spørsmålet er om nettverkskreditt – med et innovativt grep - kan fornyes og videreutvikles. Kan det sees som et virkemiddel til et mer *inkluderende næringsliv* – som bidrar til å gi handlingsfrihet også for andre grupper, som tidligere foreslått, samt overfor minoriteter og personer med nedsatt funksjon, som allerede er en uttalt målgruppe? For at dette skal kunne skje må tiltaket ”*videreutvikling av nettverkskreditt*” i ”*Handlingsplanen for meir entreprenørskap blant kvinner*” (Departementa 2008) bli en realitet. Til det kreves både kapital, kompetanse og nettverk, samt plass for innovative aktører som favner om behov i hele samfunnet, som ikke bare handler om bedriftsøkonomisk

lønnsomhet, men som plasserer nettverkskreditt innenfor rammen av samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Innovasjon Norge sentralt har gitt fra seg ansvaret for nettverkskreditt. Det er kanskje nå muligheten til nye grep er her. Det vil i så fall være i tråd med brukerbehovene dokumentert i denne oppgaven. Det bør åpnes for en kobling av gamle og nye aktører, gammel og ny kunnskap (Kristensen 2008), gammel og ny kapital, gamle og nye brukere . For å komme dit har FN strategien klar: *“to include women fully in management, planning and desicion-making processes”* (UN 2009). Ansvaret har FN også plassert: *“Governments have the primary responsibility for implementation”* (UN 2009).

”Handlingsplanen for meir entreprenørskap blant kvinner” (Departementa 2008) gjelder fram til 2013. Det vil si at den gjelder fortsatt. Den kan fortsatt åpne for noen nye muligheter. Med bakgrunn i de funn som er gjort i oppgaven, forutsetter imidlertid det at regjeringen bør velge en annen strategi enn dagens, - om de vil ta brukerne og de ekskluderte på alvor. Det innebærer å måtte ta hensyn til eksistensen av parallelle verdener, som nødvendiggjør samhandling på flere nivå. Strategien kan være (re-)etablering, som innebærer å lage et nytt sted for utøvelsen av nettverkskreditt. Der målet allerede er konkretisert av regjeringen:

”å inkludere fleire kvinner i næringslivet og skape et meir mangfoldig, demokratisk og likestilt næringsliv. (Departementa 2008)

12.5 TEORETISKE KONSEKVENSER

12.5.1 “Third Way in advanced economies”

Funn i oppgaven kan tyde på at det kan være behov for å se nettverkskreditt tettere opp mot samfunnsentreprenørskap. Dette knytter nettverkskreditt til den teoretiske debatten om innovasjonsbegrepet. Det kan synes å være et behov for å artikulere en politisk rasjonalitet som gir rom for et inkluderende perspektiv. Nettverkskreditt framstår som et eksempel på behovet for et mer inkluderende innovasjonsbegrep. Dette utfordrer imidlertid den rådende oppfatning av hva som er innovasjon, slik det framstår i gjeldende neoliberale tradisjon (Rankin 2001:33). Nettverkskreditt som tilgang til kompetanse, nettverk og kapital representerer en annerledeshet som ikke synes forenlig med de eksisterende rammevilkårene. Nettverkskreditt som en ”Third Way” innen ”advanced economies” (Giddens 1998, Ellingsen og Lotherington 2006, Canale 2010) er ikke lenger en realitet. Spørsmålet er da hva som må

til? En må kanskje snu problemstillingen på hodet og se på om det er rammevilkårene som bør endres?

12.5.2 "Diverse economies"

Erfaringene etter 18 år med nettverkskreditt er, at ordningen fortsatt strever med å finne sin plass i den norske innovasjons- og entreprenørskapstenkningen. Et mulig alternativ kan være det Gibson-Graham (2008) omtaler som "*diverse economies*" og som blir beskrevet som et pågående prosjekt. Dette innebærer en annen økonomisk rasjonalitet enn den rådende og det forutsetter et endret syn på innovasjon, som nevnt over. Nettverkskredittmedlemmenes mangfold av aktiviteter synes å høre hjemme i "*diverse economies*", - som et alternativt sted, fordi "Third Way" i "advanced economies" ikke lenger synes å være et alternativ. Tabell 17. på neste side illustrerer hvordan transaksjoner, arbeidsliv og næringsliv kan knyttes til den virkelighet gruppene beskriver som entreprenører tilknyttet nettverkskredittordningen.

TABELL 17. "Diverse economies"

Transactions	Labor	Enterprise
MARKET	WAGE	CAPITALIST
ALTERNATIVE MARKET Sale of public goods Ethical fair-trade markets Local trading systems Alternative currencies Underground market Co-op exchange Barter Informal market	ALTERNATIVE PAID Self-employed Cooperative Indentured Reciprocal labor In kind Work for welfare	ALTERNATIVE CAPITALIST State enterprise Green capitalist Socially responsible firm Non-profit
NON-MARKET Householdflows Gift-giving Indigenous exchange State allocations Gleaning Hunting, fishing, gathering Theft, poaching	UNPAID Housework Family care Neighborhood work Volunteer Self-provisioning labor Slave labor	NON-CAPITALIST Communal Independant Feudal Slave

Kilde: Gibson-Graham 2008

12.6 PERSPEKTIVER

12.6.1 Lofotmodellen – fortsatt aktuell?

Gjennomgangen av ”fortellingen om nettverkskreditt” sammenholdt med funnene i denne oppgaven gir meg grunn til å tro at det opprinnelige valget av stiftelse som organiseringsprinsipp, med stiftelsene som autonome enheter knyttet til, det som en gang var et landsdekkende nettverk for deling av kunnskap og erfaring, gir interessante perspektiver som det kan være grunn til å se nærmere på. Dette ligger imidlertid utenfor denne oppgaven, men burde være en interessant innfallsvinkel til å utvide kunnskapen om *nettverkskreditt som gruppelån i vestlig kontekst* – og som Norge er alene om. Det bør være grunnlag for videre studier av stiftelsene som autonome enheter på lokalnivå knyttet til bærekraftig ressursforvaltning. Det er forhold som kan tyde på at den opprinnelige ”Lofot-modellen” fortsatt har sin aktualitet. Hvorvidt veien om det offentlige ”byråkratiet”, - for de øvrige nettverkskredittgruppene i Norge, har vært en blindvei eller en omvei vil bare tiden vise.

12.6.2 En siste refleksjon

Oppgaven er ment å være et bidrag til å lære om det mangfoldet, som jeg trodde jeg visste noe om før jeg satte i gang med oppgaven. Landskapet er imidlertid både mer mangfoldig og mer nyansert enn jeg hadde sett og erfart. Det resulterte imidlertid i at jeg underveis klarte å legge fra meg mitt innenfra-perspektiv, renske dokumentene, støtte meg til den metodiske innfallsvinkelen og stille meg over i en mer undrende posisjon, slik at jeg kunne ta fatt på det utrolig rikholdige empiriske materiale jeg satt igjen med etter samtalene med både gruppene og organisasjonene. Det som kan oppfattes som svakheten i arbeidet, min nærhet til feltet, var lenge en hemske i arbeidet. Jeg tror imidlertid at det underveis i skriveprosessen ble snudd til en styrke. Validiteten i oppgaven er søkt styrket gjennom utstrakt bruk av sitater. Mht reliabiliteten, så er ikke gjentakelse av en slik kvalitativ undersøkelse i seg selv noe poeng. Mine funn er neppe overførbare til det øvrige nettverkskredittlandskap, men betinget av tid og sted. Funnene står derfor alene som representasjon for informantenes stemmer. Jeg kunne ha valgt andre perspektiver i oppgaven, for eksempel et individuelt fokus, og jeg ville antakelig ha kommet fram til andre resultater i undersøkelsen. En ting jeg i hvert fall kan konstatere, er at mine funn bare er en liten bit av et stort og frodig landskap.

LITTERATUR

- Aaltio, I., Kyrö, P., Sundin E.(2008): *Women Entrepreneurship and Social Capital: A Dialogue and Construction*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press DK
- Abrahams, N. (1992): Towards Reconceptualizing Political Action. I: *Sociological Inquiry*. **62** (3)
- Aldrich H., Swedberg, R. (red.)(2000): Strategies in new entrepreneurial populations. I: *Entrepreneurship*. Oxford: Oxford University Press. S. 211-228.
- Alsos, G.A, Brastad, B., Iakovleva,T. og Ljunggren, E. (2006): *Flere og bedre bedriftsetableringer? Evaluering av Innovasjon Norges stipendordninger 1999-2005*. NF-rapport 11/2006. Bodø: Nordlandforskning
- Amble, N. (2010): Innovasjonsordet og kvinnene: status, utfordringer og kunnskapshull. I: Ljunggren, E., Alsos, G. A., Amble, N., Ervik, R., Kvidal, T. og Wiik, R. (2010): *Gender and innovation. Learning from regional VRI-projects*. NF-rapport nr.2/2010
- Austin, J., Stevenson, H., Wei-Skillern, J. (2006): Social and commercial entrepreneurship: same, different or both? I: *Entrepreneurship Theory & Practice*, **Vol.30**. No.1.S.1-22.
- Barker, D. K. og Feiner, S. F. (2007): The Dickensian world of microfinance: Grameen may not be so good for women after all. I: *The Women's Review of Book*. **24.3** (May-June 2007)
- Barth, F. (red.)(1963): *The Role of the Entrepreneur in Social Change in Northern Norway*. Bergen, Oslo, Tromsø: Universitetsforlaget
- Berg, N.G. og Foss, L. (red.) (2002): *Entreprenørskap. Kjønn, livsløp og sted*. Oslo: Abstrakt Forlag
- Berwick, J.(2004): *Escape fire: designs for the future of health care*. San Francisco: Wiley
- Blake, M.K. og Hanson, S. (2005): Rethinking innovation: context and gender. I: *Environment and Planning A*. **Vol.37**. 2005. S.681 - 701
- Borch, O.J. m.fl (2008): Resource configuration and creative practices of community entrepreneurs. I: *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*. **Vol.2**. No 2. 2008
- Bourdieu, P.(1986): The forms of Capital. I: *Social Capital: Critical Perspectives*. Field.S.m.fl. Oxford: Oxford University Press
- Calás, M.B., Smircich, L. og Bourne, K.A. (2009): Extending the Boundaries: Reframing "Entrepreneurship as Social Change" through Feminist Perspectives. I: *Academy of Management Review*. **Vol.34**. No.3. S.552-569
- Calás, M. og Smirich, L.(1996): From "The Women's Point of View" ten years later: Feminist Approaches to Organization Studies. I: Clegg, C., Hardy, C. og Nord, W.R.(red.) *Handbook of Organization Studies*. London:Sage. S.218-257.
- Calás, M. og Smirich, L. og Bourne, K.A. (2006): Knowing Lisa? Feminist Analysis of "Gender and Entrepreneurship". Forthcoming in Bilimoria, D. og Piderit, S.K. (red.): *Handbook of Women in Business and Management*. Edward Elgar Publishing
- Carrier, C., Julien, P.A. og Menvielle, W. (2008): Gender in Entrepreneurship Research: A Critical Look at the Literature. I: Aaltio, I., Kyrö, P. og Sundin E. (2008): *Women Entrepreneurship and Social Capital: A Dialogue and Construction*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press DK
- Coleman, J.(1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. I: *American Journal of Sociology*. **94**. S.95-120.
- Coleman, J.(1990): *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press
- Comim,F., Qizilbash,M. og Alkire, S. (2008): *The Capability Approach – Concepts, Measures and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press

- Crenshaw, K. (1989): Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. I: *University of Chicago Legal Forum*. S. 139 – 167.
- Departementa (2008): *Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner*. K-0701N
- Dupont, M. og Lian, J. A. (2001): *Evaluering av Norsk Folkehjelps Nettverkskredittprosjekt*. Fafo-rapport 369. Oslo: Fafo
- Ellingsen, M.B. og Lotherington, A.T. (2002): *Små penger og store forventninger. Nettverkskreditt i Norge 1992-2002*. Tromsø: NORUT Samfunnsforskning AS
- Ellingsen, M.B. og Lotherington, A.T. (2006): *Women entrepreneurs – Access to Trust and Finance through Network Credit*. Notat nr 02/2006. NORUT Samfunnsforskning AS
- Ellingsen, M.B. og Lotherington, A.T. (2008): Network Credit – The Magic of Trust. I: Aaltio, I., Kyrö, P. og Sundin E. (2008): *Women Entrepreneurship and Social Capital: A Dialogue and Construction*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press DK
- Essers, C. (2009): *New Directions in Postheroic Entrepreneurship: Narratives of Gender and Ethnicity*. Advances in Organization Studies. Oslo: Universitetsforlaget
- Foss, L. og Ljunggren, E. (2006): Kvinnerne entreprenørskap i Norge. I: Jenssen, J. I., Kolvereid, L. og Erikson, T. (red.). *Perspektiver på entreprenørskap*. Kristiansand S.: Høyskoleforlaget
- Førde, A. (2003): Når forskaren blir premissleverandør – Forskningsbasert landbruksplanlegging i Tromsø. I: *Plan*. S.26-31
- Fuglesang, A. og Chandler, D. (1986): *Participation as Prosess*. Oslo: NORAD
- Gawell, M., Johannisson, B. og Lundqvist, M. (2009): *Samhällets entreprenörer. En forskarantologi om samhällsentreprenörskap*. Stockholm: KK-stiftelsen
- Geertz, C. (1973): *The Interpretation of Culture*. New York: Basic Books
- Gibbs, A. (1997): Focus Groups. I: *Social Research Update*. Issue 19. Winter 1997. University of Surrey
- Gibson-Graham, J.K (2008): Diverse economies: performative practices for "other worlds". I: *Progress in Human Geography*. 2008. 32
- Giddens, A. (1984): *The Constitution of Society*. Berkeley: University of California Press
- Giddens, A. (1998) *The Third Way. The Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity
- Grinyer, A. (2005): Personal agendas in emotional demanding research. I: *Social Research UPDATE*. Issue 46. Summer 2005
- Gullestad M. (1999): Antropologisk kunnskap for hvem? Moderne virkeligheter og utfordringer for sosialantropologien. I: *Norsk Antropologisk Tidsskrift* 10 (2). S.81-97
- Gunneriussen, W. (1998): *Aktør, handling og struktur: Grunnlagsproblemer i samfunnsvitenskapene*. Tano Aschehoug.
- Hanson, S. and Blake, M. (2009): Gender and Entrepreneurial Networks. I: *Regional Studies*. Cambridge: Feb 2009. Vol.43. Issue1
- Haraway D. (1991): Situated Knowledges: the science question in feminism and the privilege of the partial perspective. I: Haraway D. (Red.): *Simians, cyborgs and women, the re-invention of nature*. London: Free association books. S.183 – 201.
- Harvie, D. (2004): Commons and communities in the university: some notes and some examples. I: *The Commoner* 8 (Autumn/Winter)
- Holm, T. E., og Ljunggren, E. (2007): *Fostering gender equality: Meeting the entrepreneurship and microfinance challenge*. NF-working paper no.1010/2007. Bodø: Nordlandsforskning
- Holmquist, C. (2003): Is the medium really the message? Moving perspective from the entrepreneurial actor to the entrepreneurial action". I: Hjort, D. og Steayert, C. (red.). *New Movements in Entrepreneurship*. Cheltenham: Edward Elgar. S.73 – 85.

- Holtedahl, L.(1998): Formidling som verktøy i kunnskapsetablering; eksempler fra Tromsø og Kamerun. I: *Kulturstudier Kulturforståelse, kulturbrytning og kulturpolitikk*. S.193-219. Bergen: Kulturstudier
- Ingstad, E. S. L. (2009): Sosialt entreprenørskap – en klargjøring av begrepet. I: Schei, B. og Rønnevig, E.(red.) (2009): *Vilje til endring. Sosialt entreprenørskap på norsk*
- Jacobs, J. (2000): *The nature of economies*. New York: Vintage Books
- Jacobsen, K. (2003): *Personopplysningsloven – konsekvenser for forskning*. Bergen: NSD Universitetet i Bergen
- Jain, P. og Moore, M (2003): *What makes microcredit programmes effective? Fashionable Fallacies and workable realities*. IDS Working Paper 177. Brighton, Sussex
- Kabeer, N. (1991): Gender, Development, and Training: Raising Awareness in the Planning Process. I: *Development in Practice*. Vol.1. No.3 (Autumn 1991). S.185-195
- Kabeer, N. (1994): *Reversed realities: Gender Hierarchies in Development Thought*. London. New York: Verso
- Kabeer, N. (1995): Targeting Women or Transforming Institutions? I: *Development in Practice*. Vol.5. No.2 (May 1995) S.108-116
- Kabeer, N. (2001): Conflicts Over Credit: Re-Evaluating the Empowerment Potential of Loans to Women in Rural Bangladesh. I: *World Development* Vol.29. No.1. S.63-84
- Kabeer, N.(2005): Is Microfinance a “Magic Bullet” for Women’s Empowerment? I: *Economic and Political Weekly*. October 29. 2005
- Kabeer, N. (2008a): *Global Perspectives on Gender Equality – Reversing the Gaze*. London: Routledge
- Kabeer, N. (2008b): *Mainstreaming Gender in Social Protection for the Informal Economy*. London: Commonwealth Secretariat
- Kanter, R.M.(2000): When a thousand flowers bloom: structural, collective and social conditions for innovation in organization. I: Swedberg,R.(red.) *Entrepreneurship*. Oxford: Oxford University Press. S.167-210
- Koggel, C. (2003): Globalization and Womens Paid Work: Expanding Freedom? I: *Feminist Economics*. 9(2-3). 2003. S.163 – 183
- Kolvereid, L. og Jenssen, J. I. (2006): Entreprenørskap i det norske samfunn. I: Jenssen, J. I., Kolvereid, L. og Erikson, T. (red.) (2006): *Perspektiver på entreprenørskap*. Kristiansand S.: Høyskoleforlaget
- Kouvo, S. (2004): Equality through human rights: Nordic and international feminist perspectives on rights. I: Svensson, E. Pylkkanen, A. og Niemi-Kieslamen,J. (red.): *Nordic equality at a crossroad*. Aldershot: Ashgate. S.219 - 233
- Krause, J.(1996): Gendered Identities in International Relations. I: Krause,J. og Renwick N. (red.): *Identities in International Relations*. New York: St. Martins Press. S.99-117
- Kvale, S. (2008): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kyrö P. og Hyrsky, K. (2008): From marginality to Centre Women’s Entrepreneurship Policy Challenges Government’s Gender Neutrality in Finland. I: Aaltio, I., Kyrö, P., Sundin E. (2008): *Women Entrepreneurship and Social Capital: A Dialogue and Construction*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press DK
- Lapenau, C. og Pierret, D.(2006): *Handbook for the analysis of the governance of microfinance institutions*. IFAD
- Lian, J.A. (2001): *Bedriftsetablering blant flyktninger og innvandrere. Evaluering av Norsk Folkehjelps nettverkskredittprosjekt*. Fafo-notat 2001.Oslo: Fafo. S.15.
- Ljunggren, E., Alsos, G. A., Amble, N., Ervik, R., Kvidal,T. og Wiik, R. (2010): *Gender and innovation. Learning from regional VRI-projects*. NF-rapport nr.2/2010
- Lips, H. (1991): *Women, men and power*. London: Mayfield

- Lotherington, A.T. (2002): *Ikke for kvinnes skyld... En analyse av kvinnerettet distriktspolitikk i Norge 1980 – 2000*. PhD. SV-fakultetet. Universitetet i Tromsø
- Maal, B. og Lind Kassah, B. (1994): "Nettverkskreditt" – Virkemiddel rettet mot småetablerere. I: Otterstad O. og Jentoft, S.(red.): *Leve kysten?: strandhugg i fiskeri – Norge*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Martin, D.G., Hanson, S. og Fontaine, D. (2007): What counts as activism?: The role of individuals in creating change. I: *Women's Studies Quarterly*. Fall 2007; **35**, ¾. Academic Research Library
- Martin D. og Holloway S. (2005): Organizing Diversity: Scales of Demographic Change and Neighbourhood Organizing in St. Paul, Minnesota. I: *Environment and Planning A* **37** (6).S.1091-1112
- Miller, B. A. (2000): *Geography and Social Movements: Comparing Anti-nuclear Activism in the Boston Area*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Niskanen, K. og Nyberg, A. (red.) (2010): Kön och makt i Norden. Del II. Sammanfattande diskussion och analys. I: *TemaNord*. 2010: 525. Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet
- O'Malley P., Weir, L. og Shearing, C. (1997): "Governmentality, criticism, politics". I: *Economy and Society* **26** (4). S.501-517
- Paulgaard, G. (1997): Feltarbeid i egen kultur: innenfra, utenfra eller begge deler? I: Fossåskaret, E., Fuglestad, O. L. og Aase, T. H. (red.): *Metodisk feltarbeid: Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget. S.70 - 93
- Powell R.A. og Single H.M. (1996): 'Focus groups'. I: *International Journal of Quality in Health Care*. **8** (5). S. 499-504
- Putnam, R.D. (1993): *The prosperous community: Social Capital and Social Life*. The American Prospect 4
- Rankin, K. N. (2001): Governing development: neoliberalism, microcredit, and rational economic woman. I: *Economy and Society*. **Vol.30**. Number 1. February 2001.S.18-37
- Rienecker, L. og Jørgensen, P. S. (2007): *den gode oppgaven*. Bergen: Fagbokforlaget
- Ringdal, K. (2007): *Enhet og mangfold – Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Robeyns, I. (2005): *The Capability Approach: A Theoretical Survey*. Journal of Human Development. March 2005
- Saur, L. (1998): *Regional utvikling, entreprenørskap og nettverkskreditt*. HIF-rapport 1998: 4. Alta: Høgskolen i Finnmark
- Schumpeter J.A.(1934/1978): *The Theory of Economic Development*. New York: Oxford Press
- Scott, D. (1995): Colonial governmentality. I: *Social Text*. **43**. S.191 – 220.
- Sekkesæter, U. (2002): *Evaluation of Hordaland Network Credit: An "Equal Credit" Peer Group Lending Microfinance Project in Hordaland County*. Bradford: Bradford School of Management
- Sen, A (1999): I: Comim, F., Qizilbash, M. og Alkire, S. (2008): *The Capability Approach – Concepts, Measures and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press
- Shekh, M. N. I. (2003): *Microfinance and Social Change*. PhD. University of Bradford: Bradford Centre for International Development
- Silverman, D. (2007): *Interpreting Qualitative Data*. London: Sage Publications
- Spilling, O.(2008): Svak bestillerkompetanse. I: *Forskningspolitikk*. Nr.2/2008
- Staeheli, L.A. (1994): Empowering Political Struggle: Spaces and Scales of Resistance. I: *Political Geography*. **13** (5)
- Sundin, E. (2009): Det dolda samhällsentreprenörskapet. I: Gawell, M., Johannisson, B.og Lundqvist, M. (2009): *Samhällets entreprenörer. En forskarantologi om samhällsentreprenörskap*. Stockholm: KK-stiftelsen

- Thagaard, T. (2003): *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget
- Thomassen, B.(1995): *Nettverkskreditt – banken for kvinner i Flakstad og Moskenes*. Rapport 12/95. Tromsø: NORUT Samfunnsforskning
- Thomassen, B. (1998): *Nettverkskreditt – positive og negative sider*. Notat SN 1998-01. Tromsø: NORUT Samfunnsforskning
- Thomassen, B. (1999): *Nettverkskreditt i Norge – Erfaringer og utfordringer*. Oslo: Fiskerinæringas Kvinneutvalg og Kommunal- og Regionaldepartementet
- UN (2009): *2009 World Survey on the Role of Women in Development: Women's Control over Economic Resources and Access to Financial Resources, including Microfinance*. New York: United Nations. Department of Economic and Social Affairs
- Vada, R.(2007): *Satsing på kvinner som næringsutøvere*. PhD. Universitetet i Tromsø
- Wiggen, G. (2005): *Fra almisser til verdighet? Mikrokreditt – bank for fattige*. Oslo: Civita
- Wiik, R., Ervik, R. M og Solheim, A. M (2010): Maskulin dominans som dominant logikk. I: Ljunggren, E., Alsos, G. A., Amble, N., Ervik, R., Kvidal, T. og Wiik, R. (2010): *Gender and innovation. Learning from regional VRI-projects*. NF-rapport nr.2/2010
- Aase, T.H. og Fossåskaret, E. (2007): *Skapte virkeligheter: Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget

ANDRE KILDER

A more cohesive society for a stronger Europe. Tilgjengelig fra: http://ec.europa.eu/employment_social/spsi. Hentet: 26.04.2010

A multicultural microfinance experience in Norway. Tilgjengelig fra: http://www.european-microfinance.org/norway-inti-conference_en.php. Hentet: 07.03.2010

BTV-rapport. Tilgjengelig fra: http://nettverkskreditt.net/Lib/Download.asp?fn=Images/Content/Documents/381619465_sam arbeidspunkter%20nk%20btv_1.DOC. Hentet: 26.04.2010

Canale, R.R. (2010): *Microcredit in advanced economies as a “third way“: A theoretical reflection*. Tilgjengelig fra: http://mpira.ub.uni-muenchen.de/21109/MPra_Paper_No.21109. Hentet: 11.05.2010

Esbensen, A.M.V. (1998): *Arbeidsrapport*

Evers, J. og Jung, M. (2001): *Finance For Local Development: New Solutions For Public-Private Action*. Tilgjengelig fra: <http://www.localdeveurope.org/back.htm>. Hentet: 30.08.10

Fiskerinæringas kompetansesenter (2006): *Fiskerinæringas kompetansesenter (FINKO)1989 - 2004*. Privatarkiv 490. Riksarkivet i Tromsø. Tilgjengelig fra: http://www.arkivverket.no/webfelles/sato/arkivkataloger/Privatarkiv_490_Fiskerinaeringens_Kompetansesenter.pdf. Hentet: 26.04.2010

Flakstadkonferansen. Tilgjengelig fra: www.vestvagoy.kommune.no. Hentet: 26.04.2010

Gnesi, Chiara (2008): *Capability Approach, Institutions and Social Capital*. Phd. University of Roma Tre. Department of Economics. Tilgjengelig fra:
<http://eaepe2008.eco.uniroma3.it/index.php/eaepe/eaepe2008/paper/viewFile/383/150>.
Hentet: 26.04.2010

Gründergrupper. Tilgjengelig fra:
www.innovasjon Norge.no/Tjenester/Nettverk/Grundergrupper/. Hentet: 05.05.2009

Halvparten av alle nordmenn blir uføre. Tilgjengelig fra:
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2953388.ece>. Hentet: 15.05.2010

Innovasjon Norge: *Nettverkskreditt*. Tilgjengelig fra:
<http://www.innovasjon Norge.no/Satsinger/Kvinner-i-fokus/Nettverkskreditt>.
Hentet: 02.09.2008

Innovasjon Norge (2008): *Årsrapport for kvinnesatsingen i Innovasjon Norge 2008*

Innovasjon Norge (2009): *Årsrapport 2008. Hovedrapport til departementene*. Oslo:
Innovasjon Norge

Kabeer, N. (u.å.) ”Can buy me love”? *Re-evaluating the empowerment potential of loans to women in rural Bangladesh*. Tilgjengelig fra:
<http://www.ids.ac.uk/ids/bookshop/dp/Dp363.pdf>. Hentet: 28.10.2008

Kilden (2008): *Kapitalmangel*. Forskningsrådet. Tilgjengelig fra:
<http://kilden/forskningsradet.no/c17251/artikkel/vis.html?tid=39853>. Hentet: 02.09.2008

Konsumprisindeksen. Tilgjengelig fra:
<http://www.ssb.no/vis/kpi/kpiregn.html>. Hentet: 07.03.2010

Kvinnebanken Norgesnett (u.år.): *Første innføring – Kvinnebanken(Nettverkskreditt)*

Kvinnebanken Norgesnett (1997): *ABC i nettverkskreditt*

Kvinnebanken(1996): *Ståa i Kvinnebanken*. nr.1

Kvinnebanken(1996): *Ståa i Kvinnebanken*. nr.4

Kvinnebanken(1997): *Ståa i Kvinnebanken*. nr.1

Kvinnebanken(1998): *Ståa i Kvinnebanken*. nr.1

Kvinnebanken(1998): *Ståa i Kvinnebanken*. nr.3

Kvinnebanken(1999): *Ståa i Kvinnebanken*. nr.2

Kvinnebanken(1999): *Ståa i Kvinnebanken*. nr.4

Kvinnebanken i Flakstad og Moskenes. Tilgjengelig fra:
<http://www.nordlys.no/debatt/kronikk/article2357985.ece>. Hentet: 07.03.2010

Kvinnebanken Norgesnett. Tilgjengelig fra:
<http://ide.idebanken.no/bibliotek/ProsjektID.asp?ProsjektID=23>. Hentet: 28.08.2009

Meltveit Kleppa, M. *Regjeringen vil styrke entreprenørskap*. Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/pressemeldinger/pressemeldinger-2008/regjeringen-vil-styrke-entreprenorskap-b.html?id=499663>. Hentet: 15.05.2010

Meyer, M. *Innlegg på KRDs konferanse om nettverkskreditt 2002*. Tilgjengelig fra:
www.kunnskapsnettverk.no/C8/Porsgrunn/Document%20Library/Oppsummering-NK-sikkerhet.doc. Hentet: 4.3.2010

Microkrediter från EU till den sociala ekonomin. Tilgjengelig fra:
http://www.slup.se/news.asp?p_id=957. Hentet: 05.05.2010

Molenaar N. (2009) *Microfinance, its concepts and development, lessons to draw for Europe*. Paper prepared for the conference on "Implementing the EU Initiative. What can be learned from developing and transforming countries?" Tilgjengelig fra:
http://www.europeanmicrofinance.org/rechercheresultats_en.php?query=Molenaar&search=1&search.x=24&search.y=8. Hentet: 07.03.2010

Nettverksbankene i Nord-Trøndelag (NiNT). Tilgjengelig fra:
<http://www.nettverksbank.no/>. Hentet: 28.08.2009

Nettverkskreditt. Tilgjengelig fra:
<http://www.innovasjon Norge.no/Tjenester/Nettverk/Grundergrupper/Nettverkskreditt/>. Hentet: 07.05.2009

Nettverkskreditt BA. Tilgjengelig fra:
<http://www.cultura.no/Default.aspx?tabid=555&subtabid=571&subsubtabid=741>. Hentet: 28.08.2009

Nettverkskreditt BA er ikke det samme som vår organisasjon. Tilgjengelig fra:
<http://www.nettverkskreditt.net/NewsArticle.asp?news=Nettverkskreditt+BA+er+ikke+det+samme+som+v%E5r+organisasjon+&nid=21>. Hentet: 07.03.2010

Nettverkskreditt som verktøy. I: *Pengevirke*: Tidsskrift for ny bankkultur. Nr 1. April 2006.

New trends in economic sector. Tilgjengelig fra:
http://ec.europa.eu/index_en.htm. Hentet: 07.03.2010

Norges forskningsråd (2002): *Norske innovasjonspolitiske virkemidler. En oversikt utarbeidet av STEP-gruppen*. Oslo: Norges forskningsråd

Nøkkelopplysninger fra Enhetsregisteret. Tilgjengelig fra:
http://w2.brreg.no/enhet/sok/treffliste.jsp;jsessionid=XK02LywbdL0x5rvQDTrBLK4rwJ8JLj_bzDQ2Cs8Qg9GmPTv3JMdPr!1209398742!-704511217?navn=nettverkskreditt&orgform=0&fylke=0&kommune=0. Hentet: 28.08.2009

Oppsummering NK.(u.å.) (Referat fra KRDs seminar i 2002.) Tilgjengelig fra:
<http://www.kunnskapsnettverk.no/C8/Porsgrunn/Document%20Library/Oppsummering-NK-sikkerhet.doc>. Hentet: 28.01.2010

Prop.1 S (2009–2010). Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/prop/2009-2010/prop-1-s-20092010/9.html?id=580658>. Hentet: 04.03.2010

Rambøll Management (2008): *Evaluering av Kvinner i Fokus og Nettverkskreditt*. Hovedrapport. Oslo: Innovasjon Norge. Tilgjengelig fra:
http://www.innovasjonnorge.no/TP_fs/Kvinner/Hovedrapport%20-%20Evaluering%20av%20Nettverkskreditt%20og%20kvinner%20i%20fokus.pdf. Hentet: 05.05.2009

Skonhoft, Anders (2009): Fellesskapets pris. Kronikk. I: *Klassekampen*. 16.okt.2009

Stiftelsesdokument Microinvest. Tilgjengelig fra:
http://polsak.invest.no/polsak_filer/0%5CVEDLEGG%5C2007020290-481339.pdf
Hentet: 05.05.2010

Støre, Jonas Gahr Utenriksminister (2008): ”*Fra Inderøya til Islamabad. Når innenrikspolitikken blir utenrikspolitikken*”. Tale/artikkel. Kommunesektorens internasjonale engasjement i en globalisert verden – engasjement og forpliktelser. Oslo. 21.04.2008
Tilgjengelig fra:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/utenriksministeren/2008/refleks_kommune.html?id=508951. Hentet: 18.02.2010

Vedtekter for Nettverkskreditt BA. Tilgjengelig fra:
http://www.nettverkskreditt.no/index.php?option=com_content&task=category§ionid=7&id=18&Itemid=12. Hentet: 02.09.2008

YS Likestillingspris. Tilgjengelig fra:
[http://www.ys.no/kunder/ys/cms.nsf/\\$all/7042EBCED502CD8BC12575320045C948?open](http://www.ys.no/kunder/ys/cms.nsf/$all/7042EBCED502CD8BC12575320045C948?open). Hentet: 26.04.2010

Yunus, M. *Nobel Peace Prize Speech*. Tilgjengelig fra:
http://nobelpeaceprize.org/en_GB/laureates/laureates-2006/presentation-2006/. Hentet: 07.03.2010

Welle-Strand, A. *Innlegg*. (2009) Tilgjengelig fra:
<http://www.bi.no/BI-Startpage2/Research/Research-Centres/Centre-for-Development-Studies-and-Microfinance-MICRO/>. Hentet: 02.09.2008

VEDLEGG 1.

”Fortellingen om nettverkskreditt”

- 1992: Bodil Maal hadde idéen – Jorunn Strømsvåg tok initiativ (Ståa 1996).
- 1992: Interimstyret for Fiskerinæringens kvinneutvalg engasjerer en sosialøkonom i De Facto til å utarbeide notatet ”Nettverkskreditt”. Dette var utgangspunktet til en skisse for ”Lofotmodellen” (Kvinnebanken Norgesnett u.å.).
- 1992: Lofotmodellen ble til prøveprosjektet ”*Nettverkskreditt for kvinner i Flakstad og Moskenes*”, støttet av Fiskerinæringas Kvinneutvalg (FKU) og de to kommunene. Prosjektet omdannes senere til egen stiftelse. I alt 12 nettverkskredittgrupper i fiskerikommuner fra Askvoll i sør til Vadsø in nord ble finansiert av FKU i perioden 1992-1999 (Fiskerinæringens kompetansesenter 2006).
- 1993-1997: Nye grupper etableres rundt i landet med ulik finansiering: fra Sametinget, kommuner, fylkeskommuner, BU-midler, lokale sparebanker, UDI (Norges forskningsråd 2002).
- 1994: YS’s likestillingspris tildeles Kvinnebanken i Flakstad og Moskenes (www.ys.no).
- 1995: Nettverksmøte i Tromsø avholdes i regi av Fiskerinæringas Kvinneutvalg (FKU) for representanter fra alle gruppene i Norge. Deltakerne kommer med innspill til framtidig organisering. Et nasjonalt arbeidsutvalg for nettverkskreditt blir nedsatt med mandat, støttet av Fiskeridepartementet (FD), Landbruksdepartementet (LD) og Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) (Fiskerinæringens kompetansesenter 2006).
- 1995: Kvinnebankmedlemmer deltar på Den 4. verdenskvinnekonferansen og NGO Forum i Kina (Ståa 1996).
- 1996: Arbeidsutvalget initierer Kvinnebanken Norgesnett (KN) som en paraply for alle nettverkskredittgruppene i Norge, finansiert av FD, LD og KRD. Dette organiseres som et nasjonalt prosjekt. Informasjonskontor opprettes i Kabelvåg i Lofoten og bladet ”STÅÅ” utgis med fire nr pr. år i perioden 1996-2001. Nasjonale prosjektledersamlinger gjennomføres. (Kvinnebanken Norgesnett u.å.).
- 1996: Nasjonal nettverkssamling for alle gruppene i landet avholdes i Lofoten med professor Muhammed Yunus til stede. Arbeidsutvalget gis mandat til å fortsette sitt arbeid med å foreslå en framtidig struktur (Kvinnebanken Norgesnett 1997).
- 1996: Prosjektet ”Nettverkskreditt til Flyktninger og Innvandrere” etableres av Norsk Folkehjelp (Lian 2001).
- 1996: KN deltar på Microcredit Summit i Washington, USA (Ståa 1997).
- 1996: KN arrangerer nasjonal prosjektlederkonferanse i Alta (Ståa 1996).
- 1997: KN har egen stand på ”Kvinner viser vei” messe i Trondheim (1997).
- 1998: SND gjør nettverkskredittordningen til sitt kvinnetiltak. (Norges forskningsråd 2002).

- 1998: Kvinnebanken Norgesnett deltar på Microcredit Summit i New York, USA (Ståa 1998).
- 1998 – 1999: Et av KNs styremedlemmer deltar som representant i ”Forum for økt verdiskaping i næringslivet” (Ståa 1998).
- 1999: Kvinnebanken Norgesnett stiftes som en formell landsdekkende medlemsorganisasjon (Ståa 1999).
- 1999: Kvinnebankdamer deltar på Europarådets 50-årsjubileum i Strasbourg (Ståa 1999).
- 2001: Kvinnebanken Norgesnett har siden 2001 ikke fått egne midler til å finansiere det nasjonale nettverksarbeidet og nettstedet er lagt ned (www.idébanken.no).
- 2002: Etablering av stiftelsen Microinvest – et lånefond med midler fra grupper i Norsk Folkehjelp og Hordaland fylkeskommune i samarbeid med Cultura Sparebank (www.polsakivest.no).
- 2002: ”Optimising Microcredit” - Internasjonal konferanse i Bergen med 60 deltakere fra 13 land i regi av EU-prosjektet Equal Credit, som nettverkskredittgrupper i Hordaland, sammen med Hordaland fylkeskommune deltok i (www.kunnskapsnettverk.no).
- 2002: NORUT foretar sin evaluering av nettverkskredittordningen 1992-2002 på oppdrag fra KRD (Ellingsen og Lothington 2002).
- 2002: KRD avholder nettverkskredittseminar, der NORUT presenterer sin evaluering og KRD ber om innspill til det videre arbeid (www.kunnskapsnettverk.no).
- 2003: Nettverkskreditt BA (NBA) etableres som en nasjonal interesseorganisasjon innen Nettverkskreditt i Norge, men har hovedfokus på innvandrere (www.cultura.no).
- 2003: KRD overfører etablererstipendmidlene til fylkeskommunene. Fylkeskommunene gir sine lokale SND-kontor i oppdrag å forvalte etablererstipendmidlene (IN etableres samme år.) (www.kunnskapsnettverk.no).
- 2000- 2007: Fylkesforeninger for nettverkskreditt etableres i denne perioden i Troms, Nord-Trøndelag, Hordaland, Buskerud, Vestfold, Telemark og Agder (www.brreg.no).
- 2003: European Microfinance Network etableres. Nettverkskreditt BA er eneste norske medlem og er en av de 16 stifteren av nettverket (www.european-microfinance.org).
- 2005 - 2009: BTV initieres som et utviklingsprosjekt mellom fylkesforeningene i Buskerud, Telemark og Vestfold. Sluttrapport foreligger (www.nettverkskreditt.net).
- 2006: ”Microfinance and the Added Value of Multiculturality” – Internasjonal sluttkonferanse for INTI prosjektet, arrangeres i Oslo i regi av Nettverkskreditt BA med 16 deltakerland (www.european-microfinance.org).
- 2006: Kvinnebanken i Flakstad og Moskenes markerer 15-årsjubileum for innføring av ordningen i Norge (www.nordlys.no).
- (2007: Muhammed Yunus mottar Fredsprisen for sitt arbeid med mikrokreditt) (www.nobelpeaceprize.org).
- 2008: Rambøll Management (2008) foretar evaluering av kvinnesatsingen i Innovasjon Norge på oppdrag fra Næringsdepartementet (www.innovasjon norge.no).
- 2008: Regjeringens ”Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner” vedtas.

Et av tiltakene i handlingsplanen er ”Forsterket satsing på nettverkskreditt i regi av Innovasjon Norge”. Det ble satt av 10 mill. kr i 2008 for å øke tilgangen på kompetanse, nettverk og kapital for kvinner som vil etablere og utvikle virksomhet. Videre presiseres det at ”ordninga med nettverkskreditt bør evaluerast, slik at ho kan innrettast på best mogleg måte” (Departementa 2008).

2008: Status: Årsrapporten for kvinnesatsingen i IN viser at det er ca.265 grupper, over 1.320 aktive medlemmer, 53 mill.kr i lånekapital (Innovasjon Norge 2008).

2009: Innovasjon Norge fjerner ”*Nettverkskreditt*” som tjenesteprodukt på hjemmesiden og erstatter det med produktet ”*Gründergrupper*”, dvs støtte på kr 50.000 til coach som skal veilede gründergrupper (www.innovasjon norge.no).

2009: Invitasjon til Flakstadkonferansen i Lofoten: Workshop: ”*Er mikrokreditt fortsatt viktig?*” (www.vestvagoy.kommune.no).

(2010: EU bevilger 500 mill. Euro til mikrokreditt. www.slu.se).

VEDLEGG 2.

BESKRIVELSE AV DE FORMELLE AKTØRENE

Regjeringen

Statsbudsjettet for 2009 – 2010 sier:

”Mangfold bidrar til mer verdiskaping, og er et viktig utgangspunkt for næringspolitikken. For å bidra til økt likestilling, er det viktig å se politikkområder i sammenheng. Regjeringen har derfor gjennom «Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner», som ble lagt fram i februar 2008 etablert et viktig utgangspunkt for målrettet innsats på dette området” (www.regjeringen.no)

Regjeringens ”*Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner*”(Departementa 2008) er en plan som gjelder for perioden 2008 – 2013. Samlingsregjeringen som står bak planen består av partiene AP, SV og Senterpartiet. Det overordnede målet for planen er at ”...*fleire kvinner skal bli entreprenører, og at kvinnedelen blant nye entreprenører skal vere minst 40% innan 2013*”. Videre understreker regjeringa at ”*kvinner med minoritetsbakgrunn og kvinner med nedsatt funksjonsevne også er ei målgruppe for denne planen.*” Blant et av i alt tolv tiltak er ”*Forsterka satsing på nettverkskreditt i regi av Innovasjon Noreg*”. Målsettingen er ”*Å auke tilgangen på kompetanse, nettverk og kapital for kvinner som vil etablere og utvikle verksemd*”. Videre presiseres regjeringa at ”*ordninga med nettverkskreditt bør evaluerast, slik at ho kan innrettast på best mogleg måte.*” Ansvar for dette tiltaket har Næringsdepartementet med Innovasjon Norge som operatør.

Departementetene

Næringsdepartementet omtaler nettverkskreditt under pkt.9 Likestilling i Statsbudsjettet for 2009-2010 (www.regjeringen.no):

”Målet med Nettverkskreditt er å styrke kvinner i etablererprosessen for å bidra til at det skapes nye og lønnsomme bedrifter. Dette er en ordning for småetablerere som gir tilbud om lån, kompetanse og nettverk. ... I 2008 ble det framlagt en evaluering av Kvinner i fokus og Nettverkskreditt. Det generelle inntrykket i evalueringen er at tjenestene i Innovasjon Norges kvinnesatsing fungerer relativt godt innenfor sine respektive fokusområder. Tjenestene opplever generelt stor pågang, og brukerne er stort sett fornøyde. ...gjennom oppdragsbrevet for 2010 ber Nærings- og handelsdepartementet Innovasjon Norge videreføre sin satsing på kvinner som målgruppe, og arbeide for en vesentlig økning i kvinneandelen innenfor aktuelle programmer og tjenester.” (www.regjeringen.no)

Kommunal- og regionaldepartementet bevilger årlig regionale midler til fylkeskommunene.

Finansieringen av nettverkskredittgrupper taes av denne potten fra de øremerkede midlene satt av til etablererstipend. Etablererstipendmidlene utgjorde for 2008 totalt 110,6 mill. kr fordelt på 19 fylker. I Statsbudsjettet omtales nettverkskreditt slik: ”*Etablererstipendmidlene gjelder*

for hele landet og for alle næringer. Under etablererstipendmidler inngår også Nettverkskreditt bevilget av regionale midler (kap.551 post 60) med størrelsesorden 2,5 mill. kr” (www.regjeringen.no).

Fylkeskommunene gir det enkelte regionale IN-kontor i oppdrag å forvalte etablererstipendmidlene. Ettersom det ikke er øremerkede midler til nettverkskreditt i denne potten, ei heller at IN rapporterer spesifikt på bruken av etablererstipendmidler til formålet nettverkskreditt, så er det vanskelig å se hva slags ressurser som den enkelte fylkeskommune faktisk bruker på nettverkskreditt. Eneste unntak er Nord-Trøndelag fylkeskommune: ”I Nord-Trøndelag ble det i 2009 satt av en ramme på 2,0 mill kr til nettverkskreditt. Dette var nok til å finansiere 5-6 nye nettverkskredittgrupper (www.innovasjon norge.no).

Innovasjon Norge

Innovasjon Norge (IN) er et særlovsselskap eid av Næringsdepartementet (51%) og Fylkeskommunene (49%). Hovedmålet for Innovasjon Norge er ”å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.” (www.innovasjon norge.no). Innovasjon Norge sentralt har fra 2009 tatt nettverkskreditt ut av programsatsingen ”Kvinner i fokus”. Ettersom tjenestetilbudet ”Nettverkskreditt” er erstattet med tjenesten ”Gründergrupper”, så er ikke lenger IN sentralt involvert i nettverkskreditt (www.innovasjon norge.no). På Innovasjon Norge sin hjemmeside henvises de som er interessert i nettverkskreditt om å kontakte sitt nærmeste IN kontor. Disse er fordelt over hele landet med totalt 18 regionkontorer. Vanlig praksis er at IN regionalt, etter søknad fra en gruppe innvilger en nettverkskredittgruppe kr 200.000 i lånekapital som et betinget lån, samt kr 100.000 til å lønne en prosessveileder og kr 50.000 til kompetanseheving som tilskudd. Innovasjon Norge rapporterer om totalt 265 lokale grupper (Innovasjon Norge 2008).

Cultura Bank

Cultura Bank er en etisk bank. Det innebærer at de forplikter seg overfor innskyterne av kapital, at innskuddene lånes ut til prosjekter som er samfunnsnyttige, som respekterer menneskerettighetene og som ivaretar miljøhensyn. Formålet i vedtektene er formulert slik:

”Formålet er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige prosjekter og bevisstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet” (www.cultura.no).

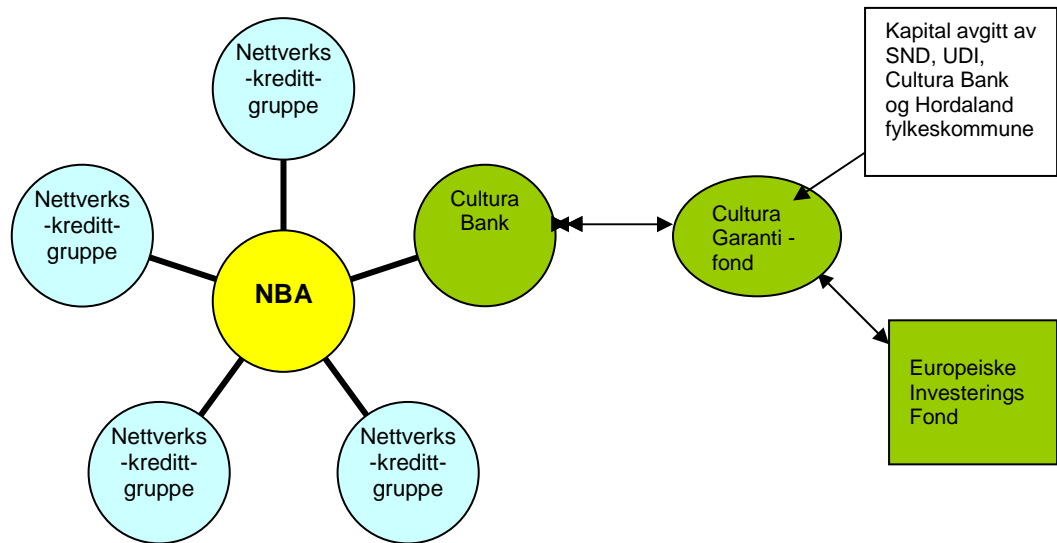
Lånekapitalen fra nettverkskredittgruppene (som opprinnelig kommer fra SND, UDI og Hordaland fylkeskommune) er plassert i Cultura Garantifond (tidligere Mikroinvest). Dette innebærer at Cultura Bank har vært i stand til å mangedoble det innestående beløp gjennom en avtale med det Europeiske investeringsfondet (EIF). Denne avtalen gjelder ut år 2012. Det betyr at 12 mill.kr er tilgjengelig som utlånskapital. Etter hvert som lånene nedbetales, frigjøres garantien, og pengene kan på nytt brukes til å stille garanti for nye lån (www.cultura.no). Det er gjennom Cultura Garantifond at nettverkskredittgruppene knyttet til Nettverkskreditt BA (NBA) får tilgang til sin lånekapital. Lånene gis både som individuelle lån og som gruppelån. Lånebeløpene varierer mellom kr.10.000 – 200.000. Cultura Bank gir kun lån. NBA gir gruppene veiledning og opplæring i den grad de er i stand til å skaffe prosjektfinansiering.

Nettverkskreditt BA er organisert som et *andelslag*. Denne organisasjonsformen innebærer at det er andelshaverne som selv ”eier” organisasjonen. Deres formålsparagraf er:

” Nettverkskreditt BA er en ideell samfunnsnyttig organisasjon uten profitt som formål. NBA er en service og interesseorganisasjon innen nettverkskreditt i Norge. NBA skal arbeide for å skape gode vilkår for nettverkskreditt ordningen og bedre vilkår for finansiering av mikrobedrifter (inntil 5 årsverk). NBA skal bidra til å sikre at kvinner og menn, uansett kulturell bakgrunn eller livssituasjon, skal ha mulighet til likeverdig deltakelse og innflytelse i nærings- og samfunnsnivå i Norge. NBA arbeider etter hjelp til selvhjelps prinsipper som skal bidra til inkludering av flere i arbeidslivet og bedring av levekår.

NBA skal drive informasjonsvirksomhet og bidra til utvikling av Nettverkskreditt ordningen. Nettverkskreditt BA skal fremme samarbeid med liknende nettverk og organisasjoner nasjonalt og internasjonalt. NBA arbeider for å fremme medlemmenes næringsvirksomhet ved å yte tjenester til sine andelshavere. Dette gjøres gjennom nettverksbygging, undervisning samt finansiering av nye og eksisterende mikrobedrifter gjennom lånefondet ”Mikroinvest”. NBA er eid av andelshaverne og drives i henhold til vedtektene og retningslinjer som årsmøtet fastsetter.” (www.nettverkskreditt.no)

Nettverkskreditt BA ble etablert i 2003 som en formalisering av prosjektet ”*Nettverkskreditt for innvandrere*”. Organisasjonen samarbeider med Cultura Bank om forvaltning av lånene samt driften av Cultura Garantifond (tidligere ”Mikroinvest”). Nettverkskreditt BA har stått for en rekke etablererkurs for innvandrere, samt veiledning og gruppedannelser med påfølgende tilbud om nettverkskredittlån i Oslo, Bergen, Drammen og Trondheim, samt i Vestfold. NBA har også gjennomført et større oppdrag for Arbeids- og inkluderingsdepartementet som del av et EU-prosjekt med utprøving av etablereropplæring for innvandrere. Også etnisk norske, både kvinner og menn, er med i deres nettverkskredittgrupper. Gjennom Nettverkskreditt BA har etablert totalt 60 grupper. For å illustrere organisasjonen har jeg laget følgende oppsett for å vise hvordan gruppene får tilgang til lånekapital:

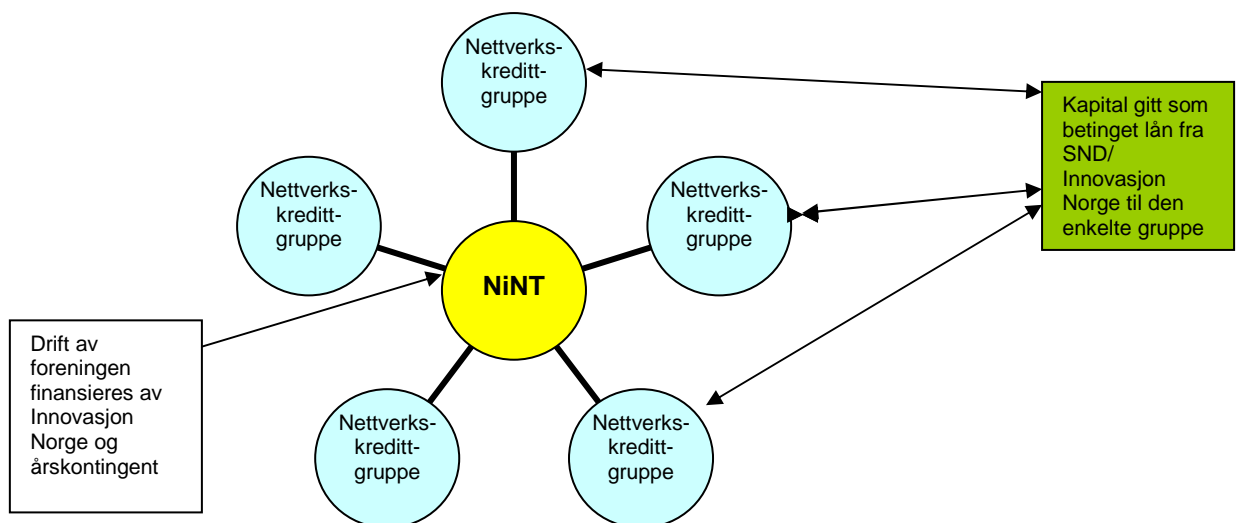

Figur a. Andelslaget Nettverkskreditt BA (NBA)

Nettverksbankene i Nord-Trøndelag (NINT) er registrert som en interesseorganisasjon for medlemmene i nettverksgruppene i fylket. Formålet er

”å være et samarbeidsorgan som skal bidra til å videreutvikle samarbeidet mellom nettverksbankene i Nord-Trøndelag på fylkesplan”.

Nettverksbankene i Nord-Trøndelag (NiNT) er for etablerere med ønske om å starte, eller som har startet, egen virksomhet og som samtidig vil ha et nettverk rundt seg. NiNT er kontaktledd mellom nettverksgruppene og Innovasjon Norge (www.nettverksbank.no). NiNT skiller seg organisatorisk fra en ”standard” fylkesforening fordi flere av nettverkskredittgruppene er knyttet til både regionale stiftelser og til regionale foreninger i tillegg til å være medlem i en fylkesforening. NiNT som fylkesforening organiserer totalt 23 nettverkskredittgrupper.

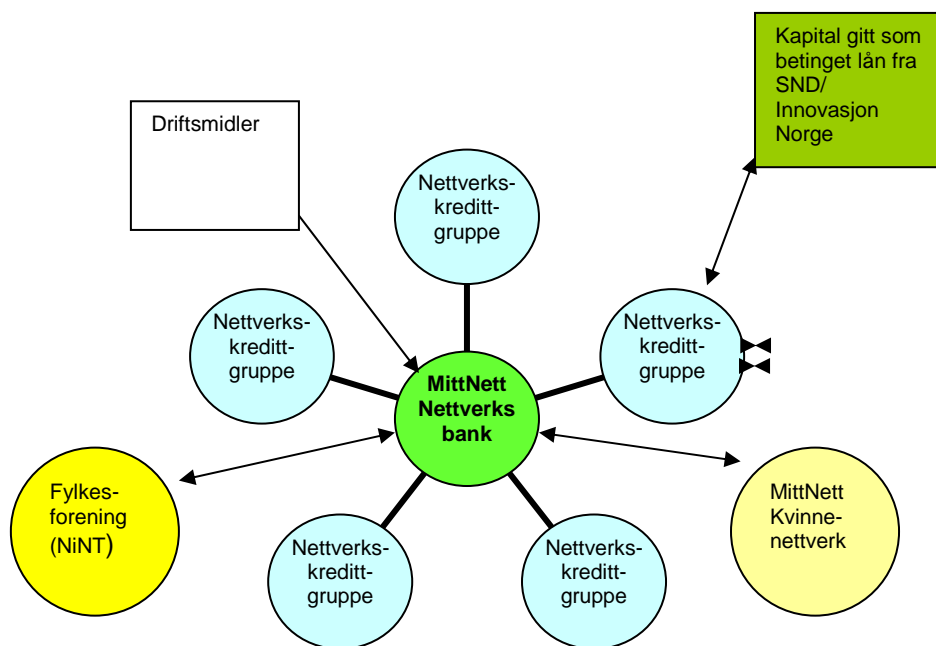
Figur b. Fylkesforeningen Nettverksbankene i Nord-Trøndelag NiNT

MittNett nettverksbank er en regional forening. Gruppe EN tilhører en slik regional forening i tillegg til å være medlem i fylkesforeningen. MittNett NettverksBank (MNB) er en egen organisasjon underlagt MittNett Kvinnenettverk, lokalisert i Nord-Trøndelag. MNB drives etter modell av Grameen Bank :

”Formålet med MNB er å bygge et sosialt, faglig og økonomisk nettverk for småetablerere som ønsker å starte eller videreutvikle inntektsgivende virksomhet med lånebehov som ikke overstiger gruppens lånekapital. Dette skal skje i form av nettverksbygging, opplæring, praktisk tilrettelegging og lån.

- MNB skal være selvfinansierende etter prosjektperioden på 2 -3 år.
- MNB skal bidra til å høyne muligheten for etablering av småbedrifter i området og skal være et tilskudd til øvrige tiltak knyttet til etableringer og bygdeutvikling.
- MNK skal gjennom et sosialt og faglig nettverk legge forholdene til rette for å bidra til flere levedyktige etableringer.
- MNB sitt formål er av alminnelig karakter og skal ikke drive økonomisk næringsvirksomhet med sikte på overskudd, men gjennom sin drift sørge for grunnkapitalens vedlikehold.”

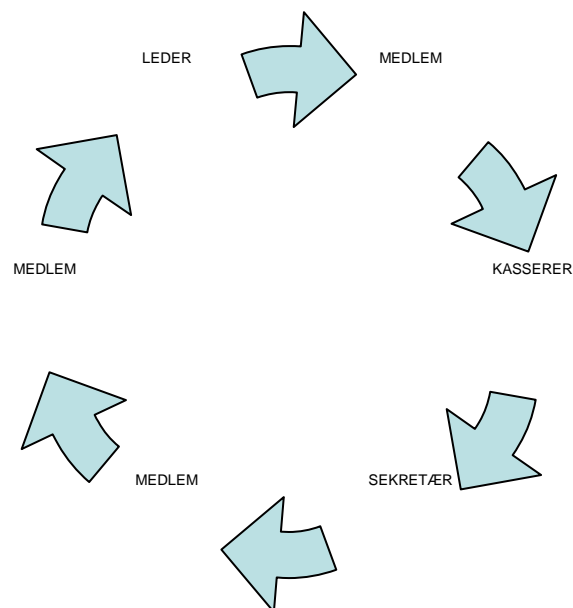
www.mittnett.no

Figur d. Regionale foreningen MittNett Nettverksbank

Nettverkskredittgruppene

Nettverkskredittgruppene er på lokalt nivå (innen en kommune) organisert noe forskjellig. De er organisert som *foreninger*, som *stiftelser* eller som *uformelle grupper*, dvs. uten noen form for organisatorisk tilknytning. En nettverkskredittgruppe består av 5-7 personer. De har inngått en nettverkskredittavtale seg i mellom, satt opp egne vedtekter og rullerer på vervene som leder, sekretær og kasserer i gruppa. Gruppa forvalter den lånekapitalen som de rår over, gjennom å behandle lånesøknad fra det enkelte gruppemedlem og fatte lånevedtak. For øvrig er nettverkskgruppa en arena for erfaringsutveksling.

Figur e. Nettverkskredittgruppe

VEDLEGG 3. SPØRRESKJEMA - GRUPPEMEDLEMMER

1	Alder	___ år
2	Kjønn	Kvinne ___ Mann ___
3	Sivil status	Gift ___ Ugift ___ Samboer ___ Antall barn ___
4	Utdanningsnivå	Grunnskole ___ Videregående skole ___ Høyskole ___ Universitet ___
5	Hvilken bransje driver du i?	
6	Har du registrert foretaket ditt?	Ja ___ Nei ___
7	Hvordan selskapsform har du valgt?	Enkeltmannsforetak ___ AS ___ DA ___ BA ___ SA ___
8	Hvilket omfang har virksomheten?	Heltid ___ Halvtid ___ Deltid ___ Under etablering ___
9	Har du eller har du hatt verv i gruppa?	Leder ___ Sekretær ___ Kasserer ___ Styremedlem ___ Andre verv _____ _____
10	Hvor mange lån har du tatt i nettverkskreditt?	
11	Hvor mye har du lånt?	
12	Har du planer om å låne?	Ja ___ Nei ___
13	Har du lån hos annen långiver enn nettverkskreditt?	Ja ___ Nei ___
14	Hva var ditt motiv for å starte egen bedrift?	Skriv på baksiden
15	Hva var ditt motiv for å bli med i gruppa?	Skriv på baksiden
16	Hva er det viktigste nettverkskreditt har bidratt med?	Skriv på baksiden

VEDLEGG 4.

INTERVJUGUIDE

Presentasjon

Jeg presenterer meg selv og orienterer om hensikten med masteroppgaven og hvorfor jeg benytter meg av intervju. Deretter informerer jeg om frivillighet, om ivaretagelse av anonymitet og rutinene rundt tilintetgjørelse av lydopptak. Jeg informerer også om hvordan informanten vil få gjennomgå "sitt" materiale for evt. kommentarer. Deretter lar jeg informanten skrive under på samtykke-erklæring.

Informasjon om: navn, bakgrunn, rolle i organisasjonen

1. Regler; hvordan ting gjøres?

Hvordan er det formelle ivaretatt?

- registrering i Brønnøysundregisteret
- organisasjonsform
- egne vedtekter
- årsmøte
- formell tilknytning til fylkesforening / stiftelse
- rentefastsettelse
- møteplan
- årsplan
- sparebeløp
- hva er prosessen når en låntaker får lån?
- tilbakebetaling
- rutiner for mislighold av lån
- hvem bærer tap?
- rapporteringsrutiner

I hvilken grad gjør dere ting annerledes enn det reglene tilsier?

Hvilke behov er det for endringer på dette området?

Hva evt. hindrer disse i å bli gjennomført?

2. Aktiviteter; hva blir gjort?

Her presiserer jeg at jeg med aktiviteter mener møtevirksomhet, opplærings- og kursvirksomhet, nettverksmøter, coaching, erfaringsutveksling, studiebesøk etc.

Jeg vil også gjerne vite hvem som initierer de ulike aktivitetene:

Aktiviteter innad i gruppa (i gruppemøtene – møtehyppighet)

Lokale aktiviteter

Regionale aktiviteter

Aktiviteter på fylkesnivå

Nasjonale aktiviteter

Internasjonale aktiviteter

Planlegger gruppa aktiviteter – hvilke?

Hvilke andre aktiviteter skulle de gjerne ha deltatt på?

Hva evt. hindrer dem i å delta?

3. Ressurser; hva brukes?, hva produseres?

Finansiell kapital

Hvordan er tilgangen til kapital?

Tilleggsspørsmål:

Hvor kommer lånekapitalen fra?

Hvor er kapitalen plassert?

Hvor mye av kapitalen er utlånt?

Hva er rentenivået?

Hva brukes rentepengene til?

Hvor mye spares månedlig?

Hvor mye har de inntående på sparekontoen?

Hva brukes sparepengene til?

Hvor store lån kan den enkelte ta?

Hvilke synspunkter har dere på lånebeløpet?

Representerer lånebeløpet en mulighet eller en begrensning?

Hvor mange har bedriftsrelaterte lån utenom gruppa?

Hva må til for evt. å endre størrelsen på lånebeløpet i nettverkskredittgruppa?

Hvem kan evt. gjøre noe med det?

Produksjon

Hva produseres i gruppa mht varer og tjenester?

Har gruppa som sådan noen produksjon?

Hva innebærer vekst for dere?

Hva innebærer internasjonalisering for dere?

Gir nettverkskreditt dere nok ressurser til det dere vil?

Hva betyr balanse mellom arbeid og familie ifht bedriftsetablering?

Sosial kapital

Har gruppen prosjektleder/prosessleder?

Hvordan brukes vedkommende?

Hvilke behov har gruppa?

Hva slags kompetanse sitter i gruppa?

Hvordan brukes denne kompetansen?

Hva kan evt. dere i gruppa gjøre for å utnytte hverandres kompetanse?

Hvilke andre kompetansebehov har dere?

Hva betyr tillit for gruppa?

Hvilke sanksjoner har dere for misbruk av tillit – (mislighold av lån)?

Har dere noen gang gitt avslag på søknad om lån i gruppa?

Har dere noen gang opplevd avslag på lån i bank?

Hvilke erfaringer har dere mht holdninger til dere som kvinnelige etablerere?

- I familien
- I lokalsamfunnet
- I møte med banker/Innovasjon Norge
- I møte med andre

Nettverk

I hvilken grad er den enkelte med i de ulike typer nettverk:

sosiale nettverk/personlige nettverk/bedriftsnettverk/ profesjonelle nettverk og informasjonsnettverk ?

I hvilken grad er dere invitert med i andre nettverk?

I så fall hvilke nettverk?

Opplever gruppa seg inkludert eller ekskludert i det lokale næringsliv?

Opplever gruppa seg inkludert eller ekskludert i fht kommunale instanser?

4. Aktører; hvem er med?, hvem er utenfor?, hvem gjør hva?

Gruppene

Gruppestørrelse

Antall låntakere siden oppstart

Hvordan skjer rekruttering til gruppene?

Hva betyr det for gruppene at det er en ren kvinnegruppe?

- Alt. Hva betyr det for gruppene at de har begge kjønn representert?

Hvordan fordeles de ulike vervene?

Andre aktører

Hvordan foregår kontakten med fylkesforening/stiftelse?

Hva innebærer denne kontakten for gruppa?

Hvor ofte har gruppa kontakt med kapitalgiver?

Hva innebærer denne kontakten for gruppa?

Hvor ofte har gruppa kontakt med fylkeskommunen?

Hva innebærer denne kontakten for gruppa?

Hvor ofte har gruppa kontakt med Innovasjon Norges regionkontor?

Hva innebærer denne kontakten for gruppa?

Hvor ofte har gruppa kontakt med kommunen (næringskontoret)?

Hva innebærer denne kontakten for gruppa?

Hvilke andre aktører har gruppa kontakt med?

Beskriv hvem de er og hva kontakten innebærer

Er det andre aktører/nettverk dere skulle ønske dere hadde nytte og hjelp av?

Beskriv hvem de er og hva dere skulle ønske dere av en slik kontakt

Er det andre grupper i samfunnet dere ser kunne ha nytte av nettverkskreditt?

Hva kan dere evt. gjøre for å bidra til etablering av flere grupper?

5. Makt; hvem bestemmer?, hvem sine interesser ivaretas?

Gruppene

Hvordan foregår beslutninger i gruppene?

Hvilke typer saker fremmes i gruppene?

Hva har vært de viktigste sakene i gruppene?

Fylkes-/stiftelsesnivå

Hvordan fungerer fylkesnivået/stiftelsesnivået?

Utfyllende spørsmål:

Hvilke typer saker fremmes for fylkesforeningen?

Hvem representerer de som sitter i styret i fylkesforeningen?

Hvilke erfaringer har dere med å fatte beslutninger i fylkesforeningen/stiftelsen?

Hvilke interesser ivaretas gjennom fylkesforeningen?

Hvilken rolle har fylkeskommunen og/eller Innovasjon Norge i fylkesforeningen?

Alt.

Hva betyr det at dere ikke har en stiftelse eller en fylkesforening å forholde dere til?

Er det andre aktører dere må forholde dere til?

Hva slags rolle spiller de i fht gruppene?

Informasjon

Hvordan mottar gruppene informasjon?

Utfyllende spørsmål:

I hvilken grad har gruppene informasjon om andre nettverkskredittgrupper i egen kommune?

I hvilken grad har gruppene informasjon om andre nettverkskredittgrupper i sitt fylke?

I hvilken grad har gruppene informasjon om andre nettverkskredittgrupper i Norge?

I hvilken grad har gruppene informasjon om europeisk samarbeid om mikrokreditt?

I hvilken grad har gruppene informasjon om internasjonalt arbeid med mikrokreditt?

I hvilken grad har gruppene informasjon om framtida for nettverkskredittordningen i Norge?

VEDLEGG 5. SITATER – TVERRPOLITISK ENIGHET

Gro Harlem Brundtland (AP)

”Nettverkskreditt er et viktig supplement til øvrige støtteordninger som tar sikte på å bevare bosettingsmønsteret, få til en sunn kjønns sammensetning og forebygge arbeidsledighet.”
(Kvinnebanken Norgesnett u.å.)

1999: Torbjørn Jagland (AP)

”Nettverket omkring kvinnebanken er slike folkelige initiativ nedenfra jeg legger vekt på i byggingen av Det norske hus” (Ståa 1999)

2001: Randi Karlstrøm (KrF)

En annen ordning som jeg er veldig glad for at vi nå får videreført, er nettverkskreditt for kvinner. Det er en ordning jeg håper kan bli mer synlig og tydelig som SNDs virkemiddel. Det er en mulighet til å få små lån, og det er en flott måte å introdusere småforetak og kreative ideer for SNDs virkemiddelapparat på. Det er faktisk mange kvinner i dag som ikke en gang har nok egenkapital til å kunne ta opp små lån i private banker. Det er også virkeligheten i 2001. (www.stortinget.no)

2003: Morten Andreas Meyer (H)

”Vi trenger små skritt hos mange – ikke bare store skritt for få. Innovasjon er mye mer enn de banebrytende og radikalt nyskapende ideene. De små forbedringene og ideene er også helt avgjørende for å få innovasjon i Norge. Det er i dette bildet at for eksempel nettverkskredittordningen spiller en viktig rolle. Det at mange får realisert sine små ideer bidrar til verdiskaping og vekst.”
(www.kunnskapsnettverk.no)

2006: Inge Bartnes (SP)

”Det er opp til det enkelte fylke å prioritere bruk av distrikts- og regionalpolitiske virkemidler til ordningen Nettverkskreditt. Fylkene kan tilpasseordningene etter regionale behov, for eksempel ved å fokusere på spesielle grupper. Innovasjon Norge administrerer ordningen som gjelder hele landet. Faktisk planlegger regjeringen å utvikle ordningen, gjennom å styrke det nasjonale nettverket og kompetansen innenfor nettverkskreditt. Det er viktig å huske på at en stor andel av nyetablerte bedrifter ikke har ambisjoner om å vokse ut over sitt lokalmarked. I tillegg til å få frem flere vekstforetak, må vi derfor ta vare på bredden av etablerere! Nettverkskreditt kan fungere som et supplement til andre ordninger og bidra til at det blir enklere å gå fra drømmen om å etablere egen bedrift til å virkeliggjøre den.” (www.nasjonen.no).

2008: Jonas Gahr Støre (AP)

”Som med alt vi gjør: Målet å skape utvikling, velferd, et bedre liv for mennesker her i Norge og ellers i verden. Solidaritet. Omsorg. Lære av de erfaringer som andre har gjort. Og være bevisst sin kompetanse og hvilken nytte andre kan ha av den. – Ta lokaldemokrati eller likestilling: Hvordan kan vi sørge for at dette også videreføres i det arbeidet vi gjør ute? Hjemme – ute. Og motsatt: Det norske (lokal)samfunn har mye å lære av andre. Eksempel: ”Kvinnebanken” som ble startet i Lofoten etter modellen til Muhammad Yunus og Grameen Bank i Bangladesh. Moskenes og Flakstad Kvinnebank eksisterer fortsatt og har i dag tre grupper med kvinner som styrer bankens økonomi og som har skapt sitt eget nettverk.” (Støre 2008).

VEDLEGG 6. REDEGJØRELSE FOR MITT STÅSTED

Jeg velger å plassere meg selv inn blant aktørene. Dette gjør jeg for at det ikke skal være tvil om mitt ståsted i dag. Jeg begrunner det ut i fra at jeg har innehatt ulike roller knyttet til nettverkskreditt opp gjennom årene. Første gang i begynnelsen av 90-tallet som medlem i en prosjektgruppe i regi av Finnmark fylkeskommune for å se på finansieringsmulighetene for samiske kvinner. Som leder i en styringsgruppe for det første nettverkskredittprosjektet i Finnmark, "Etablererbanken" der det ble etablert to nettverkskredittgrupper, en i Nesseby og en i Karasjok. Som medlem i et nasjonalt arbeidsutvalg for nettverkskreditt i 1996 - 1999 og deretter som leder i interim styret for den nasjonale nettverksorganisasjonen "Kvinnebanken Norgesnett" 1999-2000. I 2001 hadde jeg i mitt arbeid med regionalt utviklingsarbeid ansvar for et pilotprosjekt med nettverkskreditt for ungdomsbedrifter. I perioden 2002-2004 var jeg prosessveileder for en nettverkskredittgruppe i Kongsvinger. I 2003 var jeg med og stiftet andelslaget Nettverkskreditt BA, samt stiftelsen Mikroinvest. Siden 2007 har jeg vært medlem i nettverkskredittgruppa "Gründerjentan" i Bardu, det siste året også som prosessveileder. "Gründerjentan" er medlem i fylkesforeningen Troms Nettverkskreditt.

Jeg har med andre ord innehatt mange ulike roller i forhold til nettverkskreditt og fulgt prosessene rundt ordningen fra forskjellige ståsted - og jeg har fortsatt en rolle. I sum har dette gitt meg et bredt kunnskaps- og erfaringsgrunnlag og derved en innsikt i nettverkskreditt som jeg mener jeg drar veksler på i oppgaven. Jeg skriver ikke bare for oppgavens egen skyld, men fordi jeg vil at oppgaven skal bidra til forandring. Betragtninger om forskerrollen og de dilemmaer det innebærer å forske i eget felt utdypes i selve oppgaven.

VEDLEGG 7.

VALGFRITT PENSUM

SPL-3900

Aaltio, I., Kyrö, P. og Sundin E. (2008): *Women Entrepreneurship and Social Capital: A Dialogue and Construction*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press DK. S.13-278

Berg, N.G. og Foss, L. (red.)(2002): *Entreprenørskap. Kjønn, livsløp og sted*. Oslo: Abstrakt Forlag. S.153 - 295

Blake, M.K. og Hanson, S. (2005): Rethinking innovation: context and gender. I: *Environment and Planning A*. **Vol.37**. 2005. S.681 – 701

Gibson-Graham, J.K (2008): Diverse economies: performative practices for "other worlds". I: *Progress in Human Geography*. 2008. **32**. S.613 - 630

Kabeer, N. (1994): *Reversed realities: Gender Hierarchies in Development Thought*. London. New York: Verso. S.264 - 304

Kabeer, N. (2005): Is Microfinance a "Magic Bullet" for Women's Empowerment? I: *Economic and Political Weekly*. October 29, 2005. S.4709 - 4718.

Ljunggren, E., Alsos, G. A., Amble, N., Ervik, R., Kvidal, T. og Wiik, R. (2010): *Gender and innovation. Learning from regional VRI-projects*. NF-rapport nr.2/2010. S. 20-38

Totalt 501 sider

METODELITTERATUR

Gullestad, M. (1999): Antropologisk kunnskap for hvem? Moderne virkeligheter og utfordringer for sosialantropologien. I: *Norsk Antropologisk Tidsskrift* **10**(2). S.81-97

Kvale, S. (2008): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk. S.19-223

Paulgaard, G. (1997): Feltarbeid i egen kultur: innenfra, utenfra eller begge deler? I: Fossåskaret, E., Fuglestad, O. L. og Aase, T. H. (red.): *Metodisk feltarbeid: Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget. S.70 - 93

Thagaard, T. (2003): *Systematikk og innlevelse*, Bergen: Fagbokforlaget. S.11-206

Totalt 504 sider